

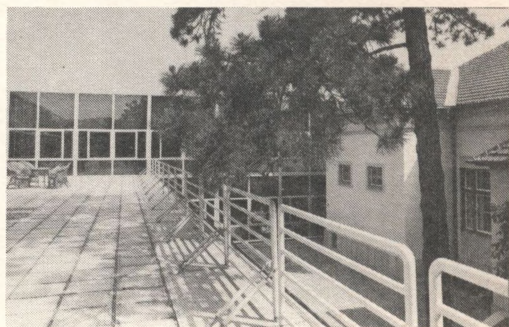
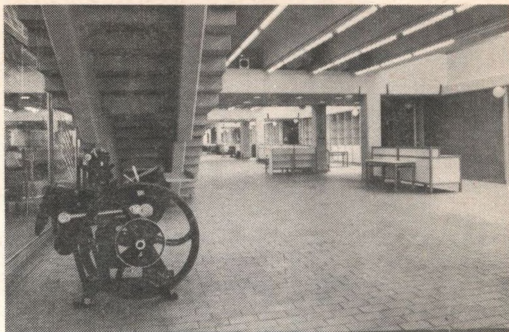
F 400(z)

Könyvtáros

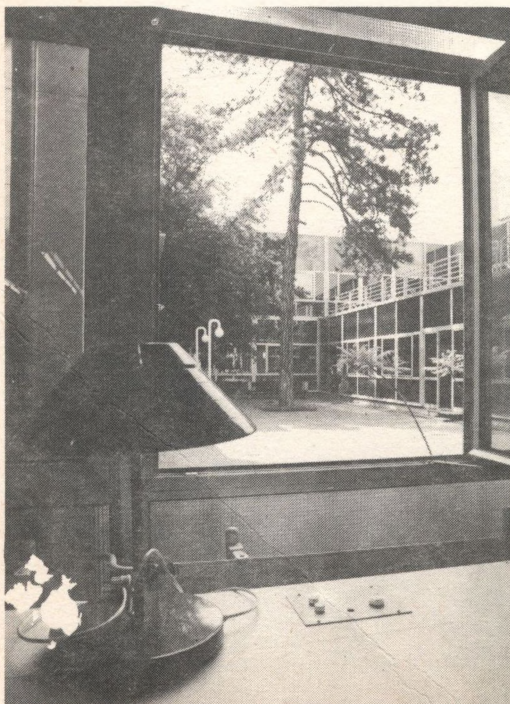
'85 | 10

IK

Az aug. 20-án felavatott új Békéscsabai Megyei Könyvtárba működésének első 18 napján 2227 felnőtt és 968 gyermekolvasó iratkozott be. Híradásunkat lásd a 607. oldalon (Váradi Zoltán felvételei)

35. évfolyam, 10. szám
1985. október

K

Könyvtáros

TARTALOM

Dr. Kovács Ilona	Újabb lehetőségek felé a megkezdett úton. A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozójáról	571
	Kitüntetések	574
Dr. Román Lászlóné	A kistelepülések könyvtári ellátásának kérdései	575
Biegelbauer Pál	Találkozások II.	582
Dr. Fekete Péterné	Cserebere	587
Végh Ferenc	„Éljenység az a könyvtár, amelyik ma is csak azt teszi, amit tegnap...” Beszélgetés dr. Walleshausen Gyulával (<i>Sorsok és pályák</i>)	588
FÓRUM		
Simon Zoltán	A szépirodalom könyvtárközi kölcsönzése és ami mögötte van	595
Páldy Róbert	Még egy vélemény az olvasómozgalomról	596
Lippainé Fekete Ilona	Költöztünk...	599
A LAPOKBAN OLVASTUK	Horizont (Veszprém m.), Fejér Megyei Hírlap	602, 604
HÍREK		607
LÁTÓKÖR		
Lázár Péter	A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség és Magyarország	608
Hubay László	250 éves a miskolci egyetemi könyvtár. Beszélgetés dr. Zsidai József főigazgatóval	614
Klinda Mária	Bemutatjuk a Szüry-gyűjteményt	619
Dr. Gallwitz Ferenc	Olejnyik Ágnes (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	622
BIBLIOGRÁFIÁK		
Dr. Szabó Sándor	Könyvtári kis tükör. Orvostudomány–Mezőgazdaság 1970-1982	623
Sáráné Lukátsy Sarolta	Új segédlet a gyermek- és az ifjúsági irodalom gyarapításához	624
SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK		626
	Lapozgató	628
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK		630

A lapunk e számában közölt grafikák Olejnyik Ágnes alkotásai

Из содержания

- Ковач Илона*: 2-ая научная конференция венгерских библиотекарей (571);
Д-р Роман Ласлонэ: Вопросы библиотечного обслуживания маленьких поселений в комитате Бараня (575);
Бигелбауэр Пал: Налаживание связей между библиотекарями и читателями. Часть 2. (582);
Д-р Лазар Петер: МФД и Венгрия (608);
Хубау Ласло: 250 лет библиотеке технического университета в городе Мишколце. Разговор с главным директором *д-р Жидай Йозефом* (614)

From the contents

- Ilona Kovács*: 2nd scientific conference of Hungarian librarians (571);
Mrs. László Román: Library services of little villages in Baranya county (575);
Pál Biegelbauer: Establishing contacts between librarians and readers. Part 2. (582);
Péter Lázár: The FID and Hungary (608);
László Hubay: 250th anniversary of the Miskolc Technical University Library. Interview with *József Zsidai*, general director (614).

Aus dem Inhalt

- Ilona Kovács*: Die II. wissenschaftliche Zusammenkunft der ungarischen Bibliothekare (571);
Frau Dr. L. Román: Die Fragen der Bibliotheksversorgung der Kleinsiedlungen im Komitat Baranya (575);
Pál Biegelbauer: Anknüpfung von Beziehungen zwischen den Bibliothekaren und der Lesern II. (582);
Dr. Péter Lázár: Die FID und Ungarn (608);
László Hubay: 250 Jahre der Bibliothek der Technischen Universität von Miskolc. Gespräch mit dem Hauptdirektor *dr. József Zsidai* (614).

Cikkeink szerzői

Biegelbauer Pál, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkatársa; *dr. Fekete Péterné*, a Heves Megyei Könyvtár osztályvezetője; *dr. Gallwitz Ferenc* művészettörténész, Budapest; *Hubay László*, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei SZMT Központi Könyvtár nyugdíjas mb. igazgatója; *Klinda Mária*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főmunkatársa; *dr. Kovács Ilona*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *dr. Lázár Péter*, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ ny. főigazgatója; *Lippainé Fekete Ilona*, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatóhelyettese; *Páldy Róbert*, a Könyvtáros ny. felelős szerkesztője; *dr. Román Lászlóné*, a Baranyi Megyei Könyvtár igazgatója; *Sárány Lukácsy Sarolta*, a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársa; *Simon Zoltán*, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár osztályvezetője; *dr. Szabó Sándor*, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszékének adjunktusa; *Végh Ferenc*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának tudományos főmunkatársa.

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1051 Budapest, Alpári Gyula u. 2. IV. em. 31.
Telefon: 189-895

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (858023/09)

Petőfi Nyomda 85/50058 Kecskemét, 1985

Felelős vezető: Ablaka István igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest V., József nádor tér 1. — 1900 —, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Újabb lehetőségek felé a megkezdett úton

A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozásáról

Öt év után ismét találkoztak a külföldön élő és a hazai könyvtárosok Budapesten. A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozásának időpontja 1985. augusztus 26–27-e, színhelye az Országos Széchényi Könyvtár új épülete volt. A Széchényi Könyvtár a Magyar Könyvtárosok Egyesületével és a Magyarok Világszövetségével együttesen szervezte meg e második konferenciát, amely a Magyar Fórum keretében rendezett értelmiségi találkozók közül elsőként ült össze újabb tanácskozásra, hogy elmélyítse az előző találkozó eredményeit és új utat nyisson a további tapasztalatcseréknek. Az ünnepélyes megnyitón az elnökségben megjelent *dr. Randé Jenő*, a Magyarok Világszövetségének főtitkára, *Billédi Ferencné dr.*, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke és *dr. Havasi Zoltán*, az Országos Széchényi Könyvtár mb. főigazgatója.

A hazai tudományos és közélet az utóbbi években egyre nagyobb érdeklődéssel fordult a nemzeti múlt és a nemzeti tudat kérdései felé. Már az elmúlt konferencián is számos értékes beszámoló hangzott el a külföldi kollégák részéről azokról a magyar gyűjteményekről, amelyek szerte a világban megkönnyítik a tájékozódást a hazánk és kultúránk iránt érdeklődők számára. A jól megalapozott és szakszerűen fejlesztett külföldi magyar gyűjtemények fontossága az elmúlt években még nyilvánvalóbbá vált, érthető tehát, hogy a konferencia ismételt programjára tűzte a hungarika-gyűjtemények kérdését, ez alkalommal azonban új összefüggésben, a hazai hungarika-gyűjtés és -kutatás teljes rendszerébe illesztve. A plenáris ülés nyitó előadásai erre az alapozó munkára vállalkoztak. *Dr. Havasi Zoltán* *A nemzeti könyvtár és a hungarika-kutatások* című nyitó előadásában áttekintette azokat a tudományos programokat, amelyek a hazai tudományos életben és a Széchényi Könyvtár saját terveiben a hungarikumok gyűjtését nélkülözhetetlen feladattá teszik, és megteremtik

a hungarika-gyűjtemény sokoldalú hasznosításának feltételeit. *Dr. Ferenczy Endréné* az OSZK gyűjteményi főosztályának vezetője előadásában összefoglalta a nemzeti könyvtár nagy hagyományokra visszatekintő hungarika-gyűjtési programját. A nemzeti könyvtár alapításától kezdve tudatosan végezte a hazai és a külföldi magyarságra vonatkozó hungarikumok teljességre törekvő gyűjtését, s feladatai sorába szervesen beillesztette és erejéhez mérten mindenkor vállalta is e gyűjtemény, a hungarikumok feltárásának munkáját. A nemzeti könyvtár elvi alapozó munkát végzett a hungarika-fogalom értelmezése területén, ezt az elemző munkát mindenkor a nemzeti könyvtárak egyetemes feladatrendszerébe illesztve.

Az első nap délutánján a vendégek személyesen is megismerkedhettek a nemzeti könyvtár új épületével és a különgyűjtemények vezetői által bemutatott értékesebb hungarikumokkal.

Gyűjtés és feltárás

A tanácskozás munkája három szekcióban folyt tovább: ennek megalapozását a plenáris ülés három további előadása is szolgálta. Az *a)* szekció külföldi és hazai hungarika-gyűjtemények bemutatására és a *hungarika-gyűjtés és -feltárás* problémáinak elemzésére adott lehetőséget. *Kovács László*, az egyesült államokbeli Purdue University könyvtárának igazgatója arról a felmérő munkáról számolt be, amelyet az USA tudományos könyvtáraiban végez. Célja az ezekben a gyűjteményekben található magyar anyagok lelőhelyének feltárása, mennyiségi felmérése és a gyűjtemények értékelése. Tervezi az 1850 előtt megjelent magyar nyomtatványok teteles számbavételét és lelőhely-katalógusának összeállítását is. Az első konferencia résztvevői közül *Kozák Réka* *W. J. Smith*-nek a Saint Louis-i (Missouri)

Washington Egyetem könyvtárának kéziratrában őrzött, a hazai irodalomkutatás szempontjából fontos kéziratot hagyatékát ismertette, *E. Szmuk Szilvia* előadása pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy a New York mellett működő Saint John's University magyarországi diákcsera-programja szükségszerűen megkívánja a magyar vonatkozású gyűjtemény fejlesztését.

Számosan voltak olyanok, akik először vettek részt a magyar könyvtárosok találkozásán. *B. Rajnai Margit* az 1980-ban tartott konferenciáról kiadott közlemény buzdította arra, hogy megkezdjék a párizsi Sorbonne Egyetem könyvtárában található magyar anyag számbavételét. Munkájának eredményét a párizsi könyvtár nyomtatott katalógusban fogja megjelentetni, ily módon a tudományos élet hamarosan a hungarika-kutatás fontos eszközével gyarapodik majd. *Luif Miklós*, a zürichi Zentralbibliothek munkatársa a könyvtár hungarika-gyűjteményének számbavételét végezte el, s az állományról számítógéppel készített jegyzékét átadta a Széchényi Könyvtárnak. Ugyancsak a zürichi könyvtár anyagát, annak kéziratosa magyar forrásait ismertette *Steinmann Judit*. *Gosztonyi Péter* a svájci kelet-európai alapítvány Bernben található gyűjteményének kelet-európai és magyar vonatkozású forrásairól tartott érdekes beszámolót. *Újszászy Kálmán* a hazai hungarika-gyűjteményekről alkotott képet egészítette ki a sárospataki Református Gyűjtemény magyar-amerikai dokumentumairól és azok feltárásáról tartott előadásában.

A beszámoló a tájékozódás fontos eszközei, felhívják a figyelmet a külföldi magyar gyűjtemények számbavételének fontosságára, feltárásuk szükségességére és a róluk készítendő feltáró eszközök: katalógusok, könyvtári kalauzok publikálásának jelentőségére. *Kabdebó Tamás* és *Béky Halász Iván* előadása és hozzászólása azt bizonyítja, hogy a modern könyvtári rendszer egyetemes szabályokat követő feltáró apparátusán belül sajátos nézőpont szükséges a hungarikumok számbavételéhez: meg kell teremteni azokat a feltáró eszközöket, amelyek a magyar irodalmi, történelmi, néprajzi stb. kutatás számára szükséges tárgyszavak és sajátos szempontú ismérvek szerint, mintegy különleges prizmán keresztül kiszűrjük és hozzáférhetővé tesszük a hungarika- és hungarológiai kutatás számára szükséges dokumentumokat és információkat. Számos feladat teljesítésére már a korábbi években és évtize-

dekben megszületett a megoldás, az eredmények közismertek, más területeken viszont folyamatban van a feladat kijelölése, megfogalmazása és a megoldás előkészítése. Ezek közé sorolható a hungarika-tájékoztatás iránti igény kielégítése, amelynek alapjául a *hungarika-információnak* és *-regisztrációnak* – például a hungarika-névkataszternek – az Országos Széchényi Könyvtárban folyamatban levő munkálatai szolgálnak.

A magyar nyelv külföldön

A könyvtárak és azok magyar gyűjteményei a hungarika-kutatáson kívül rendkívül fontos szerepet töltenek be a határainkon túl élő magyarság anyanyelvi kultúrájának fenntartásában, ápolásában és terjesztésében is. Az ügy iránt érzett felelősség készítette a konferenciát arra, hogy külön szekció (a c) szekció) keretében foglalkozzék *Az anyanyelvi kultúra ápolása, a külföldi magyarság olvasási igényei és könyvtári ellátottsága* kérdéskörével.

Szabó Zoltánnak, a Magyar Fórum elnökének a plenáris ülésen *Az anyanyelvi kultúra ápolása külföldön* címmel tartott előadása a határon túl élő magyarok, különösen a fiatalok körében végzett felmérések alapján helyzetképet adott nyelvtudásukról és anyanyelvi olvasmányigényeikről.

Az anyanyelvi kultúra forrásanyagával, a magyar könyvkiadás bemutatásával foglalkozott hazai oldalról *Vajda Kornél*, a külföldiek képviselőjében *Buttler Ervin*, aki a New York-i közkönyvtár idegen nyelvű gyűjteményében található magyar állományt gyarapította 13 éven át. Munkája során mindig arra törekedett, hogy a magyar könyvkiadás valós értékeit egybegyűjtse, hogy kultúránkról igaz kép bontakozhasson ki olvasóiban. *T. Czakó Piri*, az amerikai Michigan állam egyik kisvárosának iskolai könyvtárában a gyermekolvasók körében végzi missziós tevékenységét, s a modern kommunikációs eszközök versenyében elszánt derűvel folytatja harcát az olvasó gyermekért. Előadása ennek módszereit és eredményeit ismertette. *Galambos Ferenc* a burgenlandi magyarság körében végzett áldozatos munkáról adott képet *A könyvtár mint kulturális központ, jelentősége az anyanyelvi kultúra és magyarságtudat fejlesztésében* című előadásában. *Bíró Ruth*, a pittsburghi Duquesne Egyetem tanára, aki már az első tanácskozáson is részt vett, azon munkálkodik, hogy

más népek gyermekei minél többet ismerhes-
senek meg a mi kultúránkból, minél többet
tudhassanak meg hazánkról. Az amerikai mul-
tikulturális oktatás programja számára két-
nyelvű, magyar–angol képeskönyv – „Orbis
Pictus” – kiadásán dolgozik. Előadásában arról
szólt, hogy jó, a nemzeti kultúrákat híven be-
mutató gyermekkönyvek fordítása egymás
nyelvére milyen fontos szerepet játszhat a né-
pek közötti megértésben. A határon túl élő
magyarság olvasási igényének és lehetőségei-
nek vizsgálatával hazai nézőpontból *Gereben
Ferenc, Kovács Ilona* és *Papp István* előadása
foglalkozott.

Gereben Ferenc a hazai olvasáskutatás ered-
ményeire alapozva elemezte a határon túl élő
magyarság olvasáskultúráját, amelyet összeve-
tett a hazai helyzet alakulásával, s kiemelte az
olvasáskultúra sajátos, a magyarságtudathoz
kötődő értékmegőrző szerepét. *Kovács Ilona*
az amerikai közkönyvtárak magyar gyűjtemé-
nyeinek állapotát, az intézményi keretek adta
lehetőségeket és az amerikai magyar etnikum
érdekképviselőinek lehetőségét, valamint
fontosságát elemezte. *Papp István* előadása –
*A külföldi magyarság közművelődési könyvtári
ellátásáról* – sokoldalú, alapos áttekintést adott
arról az egyetemes programról, amely a nem-
zetközi könyvtáros szervezet, az IFLA keretén
belül indult meg a különböző országokban élő
etnikumok sajátos olvasási igényének kielégíté-
sére és olvasmányellátásának biztosítására.

A szekció munkája arról győzte meg a hazai
hallgatóságot, hogy sok elemző és szervező
munkára van még szükség ahhoz, hogy a hatá-
rainkon túl élő magyarság olvasáskultúráját

**A megnyitó. Az elnökség tagjai:
dr. Randé Jenő, dr. Havasi Zoltán,
Billédi Ferencné dr.**

felmérjük, igényeik kielégítéséhez a szükséges
eszközöket és feltételeket tökéletesítsük, és
elérjük, hogy az intézményi lehetőségeket
mind az ott élők, mind a hazaiak tudatosan
kihasználják.

Számítógép és társai

Kiemelten fontos és jövőbe mutató volt a
harmadik, a *b)* szekció munkája, amely a szak-
ma hazai és külföldi eredményeiről tanácsko-
zott. Az ilyen találkozó különösen jó lehetősé-
get teremt egymás eredményeinek és terveinek
megismerésére, és megnyitja az utat a további
együttműködés előtt is. A hazai restauráló és
konzerváló tevékenységről kaphattak képet a
vendégek *Kastaly Beatrix* előadásából, a hazai
média-programról *Skaliczki Judit* adott átte-
kintést, a számítástechnika magyarországi
könyvtári alkalmazásáról *Szönyi Katalin* ké-
szített összefoglalót. A washingtoni Kongressz-
zusi Könyvtár rendkívül nagyvonalú restau-
rálási programjáról értesültek a résztvevők
Horchler Gábornak, a Kongresszusi Könyvtár
munkatársának beszámolójából, amelyet a
módszereket bemutató filmvetítés kísért.
Ugyanúgy a Kongresszusi Könyvtárból érke-
zett *Basa Molnár Enikő* és *Oroszlán Judit*.
Basa Molnár Enikő a Kongresszusi Könyvtár-
ban készülő Computer Output on Microfilm,
azaz számítógéppel készített, mikrofilm for-
májú (COM) katalógus hatalmas méretű mun-
kálatairól és a világ mikrofilm-állományainak
központi lelőhely-számbevételéről adott ösz-
szefoglalót, *Oroszlán Judit* a NACO-program,
a könyvtári felhasználásra alkalmas „hitelesít-
t névnyilvántartás”, az úgynevezett *autho-
rity file* folyamatban levő munkáiról tartott
igen érdekes előadást. A találkozón megkez-
dett párbeszéd folytatása, az együttműködés és
a magyar anyagokra vonatkozó információk
megszerzése valamennyi program esetében
gyümölcsöző lenne.

Kesztyűs Tibor (Göttingen) előadása az Al-
só-Szászországi Állami és Egyetemi Könyvtár
számítástechnikai eredményeiről, a periodiku-
mok gépi katalógizálásáról, a könyvtári számi-
tőközpont működéséről és az ezekre alapozott
címleírás, bibliográfiai és kölcsönzési szolgál-
tásokról tájékoztatót. A tervbe vett vissza-
menőleges katalógizálás és ezzel a gazdag göt-
tingeni finnugor-gyűjtemény anyagának feltá-
rása bizonyára fontos eszköz lesz a hazai kuta-
tók számára is.

A konferencián negyven külföldön élő magyar könyvtáros találkozott a hazai szakemberekkel. A tanácskozás két napja rövidnek bizonyult minden kérdés megvitatására. Meggyőződésünk, hogy a kapcsolatok továbbépítésére, a szakmai tapasztalatok további cseréjére a jövőben újabb lehetőségeket kell találni. Bízunk azonban benne, hogy a mostani kezdeményezések a következő találkozóig programmá érlelődnek, és a legközelebbi konferenciát a hungarikumok feltárása terén és a szakmai együttműködésben elért újabb eredményekről szóló beszámolók gazdagítják majd.

A magyar könyvtárosok II. tudományos találkozóját a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 50. jubileumi vándorgyűlése követte augusztus 28. és 30. között, és lehetővé tette, hogy a vendégek részt vegyenek a hazai könyvtárosok széles körű vitáin. Nagy érdeklődést mutattak eredményeink és gondjaink iránt, s ez felbátorít minket arra, hogy a legközelebbi konferencia programjába beiktassunk egy or-

A hallgatóság (Schertlin Péter felvételei)

szágjárást és az azt követő szakmai vitaforumot is. A konferencia tanácskozásai arról győzhettek meg minden érdekelteket, hogy érdemes a külföldi magyar könyvtárosokkal beszélgetni, érdemes egymást tájékoztatni, fontos volna a párbeszédet folytatni, a felmerült javaslatokat eredményekké kovácsolni.

Dr. Kovács Ilona

Kitüntetések

Augusztus 20-a alkalmából a művelődési miniszter és a Közalkalmazottak Szakszervezetének főtitkára a magyar könyvtárügy érdekében kifejtett kiemelkedő munkája elismeréseként a SZABÓ ERVIN-EMLÉKÉRMET adományozta *dr. Balázs Sándornak*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár főosztályvezető-helyettesének, *dr. Ballér Endrénének*, a Fővárosi Pedagógiai Intézet iskolai könyvtári vezető szakfelügyelőjének, *Bilincsi Lajosnak*, a Debreceni Agrártudományi Egyetem könyvtárigazgatójának, *dr. Fülöp Gézájának*, a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára osztályvezetőjének, *dr. Havasi Zoltánnak*, az Országos Széchényi Könyvtár mb. főigazgatójának, *Mezei Györgynek*, a Győri Városi Könyvtár igazgatójának, *Onika Olgának*, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár osztályvezetőjének.

A művelődési miniszter kitűnő és eredményes népművelő munkájuk elismeréseként a KIVÁLÓ NÉPMŰVELŐ kitüntetést adományozta a következő könyvtárosoknak: *dr. Barta Andrásnének*, a Fővárosi Szabó Ervin

Könyvtár XIII. kerületi, 7. sz. könyvtára könyvtárosának, *Dávidné Szalai Editnek*, a Lőrinci Magvető Könyvtár könyvtárosának, *dr. Újlaky Józsefnének*, a Kisvárdai Városi Könyvtár igazgatójának, *Verszeghi Györgynek*, az Állami Gorkij Könyvtár főigazgató-helyettesének.

A művelődési miniszter az 1985. évi pedagógusnap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Musch Jánosnak*, a szekszárdi 505. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtárosának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Paizs Imrénének*, a kaposvári Kisfaludy Úti Általános Iskola könyvtárosának, *Szentkeressy Károlynének*, a Madách Imre Gimnázium könyvtáros-tanárának és *dr. Tolnay Gábornak*, a mezőtúri Dózsa György Gépezeti Szakközépiskola tanár-könyvtárosának A KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta; *Gortva Évát*, a budapesti 45. sz. Önálló Ipari Szakmunkástanuló Otthon könyvtárosát MINISZTERI DICSÉRETben részesítette.

A kistelepülések könyvtári ellátásának kérdései

Baranya megyei tapasztalatok az összevonásokról

Az utóbbi időben több hivatalos fórum foglalkozott a kistelepülések, tanyák, külterkek, peremkerületek – tehát az úgynevezett hátrányos helyzetű települések – gondjaival, fejlesztésük szükségességével, lakosságmegtartó erejük fokozásával. Ez is jelzi, hogy a gond társadalompolitikai súlyú és igen összetett. Gazdasági kérdés, mert a legszorosabban összefügg a termeléssel és az ellátással, politikai kérdés, mivel a nemkívánatos társadalmi egyenlőtlenségek megszüntetéséről, az állampolgári jogegyenlőség érvényesüléséről van szó, és művelődési kérdés, hiszen egy szocialista ország, főleg, ha lakossága mindössze tíz és félmillió, a kistelepülések vonatkozásában sem mondhat le az emberi képességek fejlesztésének feladatáról.

Bár – bizonyos „történelmi okok” miatt – idegenkedünk az ideologikus idézetektől, közülük mégis álljon itt egy: „A társadalmi viszonyok fejlesztésével összhangban további erőfeszítéseket kell tenni a kulturális egyenlőtlenségek csökkentésére” olvashatjuk a XIII. kongresszus dokumentumaiban. Ez, gondolom, mindannyiunknak vonzó program, és most az a feladat, hogy minden intézményrendszer keresse azokat a lehetőségeket, formákat és módszereket, amelyekkel hozzájárulhat a társadalompolitikai és művelődéspolitikai program megvalósításához.

Ha kulturális intézményekben, intézményrendszerekben gondolkodunk, akkor a program megvalósítása szempontjából rendkívül előkelő hely jut a könyvtáraknak. Az állítás lehetséges bizonyítékai közül csak egyet: *A könyvtár a művelődésnek az az intézménye, amelynek igénybevétele a legtömegesebb (ti. a legtöbb van belőle), az általa nyújtott „kulturális ellátás” pedig rendkívüli módon differenciálható és bárhol megszervezhető.* A kérdés, amely a szűkebb témához elvezet, lakonikus rövidsége is lehet: Hogyan? Bővebben kifejtve: Mi

legyen a formája és a módszere az ellátásnak annak érdekében, hogy mindenki hozzájuthasson, és azt kapja, amire igénye és szüksége van? A kérdés nem új, a szakirodalom bizonyítja, hogy a könyvtárügy régóta foglalkozik vele, de most súlya megnőtt, és gyakorlati megoldása gyorsabb ütemet követel.

A kistelepülések könyvtári ellátásának elméletileg kidolgozott vagy maguktól kialakult mai formái a következők: az önálló könyvtári intézmények, a többfunkciójú (más néven: összevont) könyvtárak, az integrált intézmények részeként működő könyvtárak (például az általános művelődési-nevelési központok könyvtárai), az úgynevezett klubkönyvtárak, a letéti könyvtárak (például a központosított ellátásba bevont egységek vagy a városi fiókkönyvtárak) és a mozgókönyvtárak. Ha jól végiggondoljuk ezt a sort, azt kell mondanunk, hogy a kistelepülések könyvtári ellátására *bármelyik forma* megfelelő lehet. A településtől és annak környezetétől függ, hol melyik az alkalmas forma. Miért nem képzelhető el például az, hogy egy földrajzi és demográfiai értelemben kis település ellátása csak önállóan szervezőkönyvtár fenntartása útján oldható meg, és egy nála nagyobb településen a letéti ellátás is megfelelő? Ugyanezen okból soha nem volna szabad a meglévő formához minden körülmények között ragaszkodni. Mindig kisebb baj a változtatás, mint az elavult, kiüresedett, tényleges ellátásra képtelen forma fenntartása. Ez még akkor is így van, ha a változtatás látszólag visszalépésnek tűnik – például önálló könyvtárból letéti könyvtár lesz –, s még inkább, ha a folyamat ellenkező előjelű, tehát például a letétből önállóan szervezőkönyvtár, az összevontból ismét két önálló könyvtár válik (például az oktatás feltételeinek javulásával lehetőség nyílik önálló iskolai könyvtár működtetésére).

Gondolom, érthető, hogy a kistelepüléses

Baranya megyében a probléma az átlagosnál súlyosabb, s hogy nagyobb figyelmet kaptak és kapnak a kistelepüléseken élő lakosság könyvtári ellátásának gondjai, ezzel együtt az ellátás formái és módszerei is. Baranyában az ellátás minden formája megtalálható, és valóban nem félünk a szükségesnek mutakozó változtatásoktól. A megye településeinek túlnyomó többségében ugyanis ezernél kevesebb a lakosok száma. A jelenleg „jegyzett” 291 településből 244-ben ezernél – s ez utóbbiak közül 180-ban 500-nál – kevesebb lakos él!

Ez a magyarázata annak, hogy a *Könyvtáros* szerkesztőségének felkérésére vállalkoztam a baranyai helyzet ismertetésére és tapasztalataink közreadására. Tulajdonképpen érdemes volna minden ellátási formát elemezni, mert annak megvizsgálása sem érdektelen, hogy milyen körülmények között célszerű önállóan szerzeményező könyvtárt fenntartani valamely kis településen, mint ahogy az sem, hogy tisztazzuk a könyvtárosok által nem kedvelt klubkönyvtári forma mai létjogosultságának és működési feltételeinek kérdését, avagy tiszta vizet öntsünk a pohárba a letéti rendszert illetően. Mindez azonban sok (vagyis unalmas) volna egy szerzőtől, ezért most csak a *többfunkciójú és az integrált intézmények keretében működő könyvtárak tapasztalatainak közlésére vállalkozom.*

Az összevonások története

Az összevonásokra irányuló törekvéseket – a dokumentumok és a visszaemlékezések tanúsága szerint – az 1972-es *Szakmai irányelvek a tanácsi közművelődési könyvtárak távlati fejlesztéséhez* c. dokumentum megjelenése, illetve a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javítására nem sokkal előbb kiadott irányelvek indították el a megyében. Egyetlen községben történt ennél korábban egy sikertelen és azóta megszüntetett összevonás. A folyamat kezdetben rendkívül lassú volt. A megyei igazgatás mérlegelte ugyan a lehetőségeket, tájékozódott a helyi tanácsok állásfoglalásáról, de az arra illetékes megyei tanácsi testület csak három év múlva foglalkozott a kérdéssel. Ennek – feltehetően – az összevonásokkal szemben mindkét oldalon megnyilvánuló, nem is alaptalan ellenállás és a fenntartó-irányító tanácsok szakmai bizonytalansága volt az oka. (Tudjuk, hogy ez nem baranyai sajátosság, nagyjából a többi megyében is hasonló volt a helyzet.)

1975-ben a megyei művelődésügyi osztály a tanács közművelődési bizottságának javaslatot készített az iskolai és a lakóterületi könyvtárak összevonásáról. A javaslat az egyesítés indoklásául országos könyvtárstatisztikai adatokra, politikai és művelődéspolitikai dokumentumokra – köztük az *Irányelvekre* – hivatkozott. *Az előterjesztésből azonban hiányzott a megyei állapotok alapos elemzése.* Csupán egyetlen bekezdés utalt a 14 éven aluliak könyvtári ellátottságának megyei helyzetére, megállapítván, hogy a városi és a járási könyvtárakban létrejöttek a gyermekrészlegek, ám ezek működési feltételeit nem mindenütt teremtették meg. (Összesen 4 város és 5 járás volt ekkor a megyében!) Az iskolai könyvtárakkal kapcsolatban mindössze néhány általános jellemzőre utalt, például arra, hogy az oktatás „nem tartott lépést a korszerű pedagógiai irányzatokkal, amelyek a többkönyvűség bevezetését sürgették”. A határozati javaslat szövege fogalmi bizonytalanságokat is tükröz.

De ez csak a bajok kisebbik része, a nagyobbik a végrehajtásban mutatkozott meg. Később sem készültek olyan dokumentumok, amelyek a határozatok végrehajtásának megszervezésére utalnak. Megállapítható volt, hogy az igazgatásra sok esetben jellemző gyengeségek itt is megtalálhatók: csak meghozták, de nem hajtották végre a határozatokat (például nem vizsgálták meg két év múlva az összevonások tapasztalatait, noha így határoztak), emiatt aztán az összevont könyvtárak működéséhez szükséges, a korábbiaknál jobb feltételeket sem teremtették meg az illetékesek.

1978 őszén a megyei közművelődési bizottság, majd 1979 tavaszán a tanács végrehajtó bizottsága foglalkozott a közművelődési és az iskolai könyvtárak helyzetével és fejlesztésének feladataival. Az iskolai könyvtárak állapotáról akkor még rendkívül kevés információ állt rendelkezésünkre, s ez a határozatokban is tükröződik. Mindkét alkalommal szó volt az összevonásokról, de ezek nem önálló célkitűzésként szerepeltek, hanem a hálózatok fejlesztésének egyik módszereként. A vonatkozó vb-határozat 2. pontja így szól: „A művelődésügyi osztály – a megyei könyvtár közreműködésével – készítsen... tervet a könyvtárak fejlesztésére, összevonására, illetve a működés- és fejlődésképtelen községi könyvtárak (önállóak és fiókok) megszüntetésére. Ezzel egyidejűleg – a Kulturális Minisztérium támogatását kérve – valósítsák meg a könyvtár nélkül maradt települések mozgóellátását. Dolgoztasson ki több-

variációs modellt ennek megoldására. A központosított ellátást először a szigetvári és a siklósi járásban kell megvalósítani”.

Ma is úgy ítéljük meg, hogy a vb-határozat rendkívül józan és korszerű könyvtárpolitikai álláspontot tükröz. Az ellátásból indul ki, és a lehetséges ellátási formák sokféleségét feltételezi. Azt is elmondhatjuk, hogy ez olyan „kivételes” határozat, amely majdnem teljes egészében megvalósult. A megyei művelődésügyi osztály végrehajtási utasítást dolgozott ki, amelyben meghatározta a megyei könyvtárnak mint hálózati központnak a feladatait is. Még a mozgóellátásra vonatkozó feladatokból is megvalósult valami: az ellátórendszerek központjaként működő szigetvári és siklósi városi-járási könyvtárak önálló kisbuszhoz jutottak, amelyet – mint a siklósi példa mutatja – nemcsak a letéti ellátásban lehet jól hasznosítani, hanem némi átalakítással „könyvtárként” is működtethető azokon a településeken, ahol korábban a könyvtár csak statisztikai adatként létezett.

1979-ben a közművelődési és az iskolai könyvtári szakfelügyelet közös vizsgálatot szervezett a két hálózatba tartozó könyvtárak együttműködésének és az összevonásoknak az ügyében. A vizsgálat programját a vezető szakfelügyelő dolgozta ki, a két szakfelügyelet közösen vitatta meg, és a művelődésügyi osztály vezetője hagyta jóvá. A felmérés során szerzett tapasztalatok szükségessé tették, hogy két év múlva – ismét az összevont könyvtárak és az integrált intézmények teljes körére kiterjedően – szakfelügyeleti utóvizsgálatot szervezzünk. A szakmai-módszertani gondozás és az igazgatási irányítás tekintetében azóta is kiemelt figyelmet kapnak az összevont könyvtárak. A szakfelügyeleti vizsgálat után, annak tapasztalataira építve a megyei művelődésügyi osztály vezetője *Az iskolai és a közművelődési könyvtárak összevonásának és szakmai-módszertani irányításának néhány kérdéséről* címmel állásfoglalást adott ki. A megyei könyvtár gyermek- és iskolai könyvtári csoportjában külön módszertani szakelőadója van ennek a sajátos könyvtártípusnak. Legutóbb 1983/84-ben vizsgáltuk meg ismét a helyzetet: könyvtárról könyvtárra járva megállapítottuk az eredményeket és a hiányosságokat, az állásfoglalásban megjelölt teendők végrehajtását, illetve azok elmaradását, és kidolgoztuk a – magunknak és a művelődési osztálynak szánt – további szakmai és igazgatási tennivalókat. A tapasztalatokat tehát három vizsgálati elem-

zés és az állapotok folyamatos figyelemmel kísérése alapján összegezhetjük.

A tapasztalatok és a tanulságok egy része annyira baranyai, illetve annyira helyi, hogy főleg az utóbbiakkal nem szükséges foglalkoznunk. A sok-sok tapasztalat köréből tehát csak az általános, illetve az általánosítható tanulságokat foglaltuk írásba.

Hol és hogyan döntöttek az összevonásról, és mivel indokolták?

Megállapítottuk, hogy a kezdeményezés általában az iskoláktól, illetve a művelődési osztályoktól, egy-két esetben a járási könyvtáraktól indult ki. Ez önmagában véve is jelzi, hogy nem a közművelődési könyvtárak „integrációs hatalmi” törekvéséről, az iskolai könyvtárak „bekebelezésének” szándékáról volt szó, hanem arról, hogy az iskolák vezetősége felismerte a könyvtár szükségességét az oktatásban-nevelésben, de rádöbönt arra is, hogy az adott keretekben belátható időn belül nehéz lesz az iskolai könyvtárak kedvezőtlen állapotán változtatni.

Tanulságos az is, hogy több esetben nem sikerült kinyomoznunk, hol született az összevonással kapcsolatos döntés. Volt olyan eset, amikor annak rendje-módja szerint a községi tanács végrehajtó bizottsága határozott a megyei könyvtár szakvéleményének meghallgatásával; előfordult, hogy az érintettek (iskola, községi könyvtár, községi tanács) szerződészerű megegyezést kötöttek egymással, a legtöbb esetben azonban csak vezetői döntésről (rosszabb esetben ötletről!) volt szó. Megállapítottuk az alapvizsgálat során, hogy az összevonások nem álltak összhangban sem az e célból hozott, már említett 1975-ös határozattal, sem a településfejlesztési, sem az iskola-körzetesítési és a könyvtárhálózat-fejlesztési tervekkel. Emiatt szinte természetesnek tekinthető, hogy az összevonásokkal kapcsolatos eljárás igazgatásilag és szakmailag rendezetlen volt.

Az utóbbi évek egyik eredménye, hogy összevonásra (egy kivételtől eltekintve) már nem került sor a hálózati központ véleményének megkérdezése és a munkába való gyakorlati bevonása nélkül, illetve hogy a döntést az arra hivatott tanácsi testületek (tanács vagy végrehajtó bizottság) hozták.

Tanulásként tehát azt mondhatjuk: *Telje-*

sen mindegy, honnan indul el az összevonással kapcsolatos kezdeményezés, az a lényeg, hogy előzetesen kikérjék a módszertani központok (megyei könyvtár, megyei pedagógiai intézet) szakmai véleményét, és a döntés – az ügy komolysága miatt és a kívánatos hatások érdekében is – az illetékes tanácsi szervek háza táján, tehát az intézményfenntartói jogosultságokkal rendelkező tanácsi testületben vagy a végrehajtó bizottságban szülessen.

Az okok vizsgálata arról győzött meg bennünket, hogy az összevonás általában az iskola érdekében történt. Az esetek többségében ugyanis az iskolák nem rendelkeztek alkalmas helyiséggel, berendezéssel, megfelelő nagyságú állománnyal és költségvetéssel ahhoz, hogy a korszerű oktatáshoz elengedhetlenül szükséges és alkalmas könyvtárt működtethessenek. Előfordult olyan összevonás is, amelyet az érintett iskola vezetése nem helyeselt, mégis megtörtént. Ezzel több okból nem lehet egyetérteni. Már csak azért sem, mivel az iskolavezetés meggyőződése ellenére végrehajtott összevonás passzív vagy aktív ellenállást eredményez. Ilyen körülmények között az összevont könyvtár éppen az iskolai könyvtári funkcióját nem töltheti be megfelelően. Van példa a megyében arra is, hogy az összevonást emiatt kellett megszüntetni, és visszaállítani a „két-könyvtáros” állapotot.

Előfordult, hogy az összevonást a községi könyvtár áldatlan állapota tette szükségessé, mert az adott feltételek között nem tudott – nem is tudhatott – könyvtárként, közművelődési intézményként működni, fejlesztésére pedig belátható időn belül a legjobb szándékok mellett sem volt remény. Véleményünk szerint az összevonástól – mint a működés és az ellátás fejlesztésének az adott helyen és időben lehetséges egyetlen módjától – ilyen esetekben sem szabad elzárkózni, tehát akkor is meg kell vizsgálni az összevonás ésszerű lehetőségeit, ha azt az iskola érdeke kifejezetten nem követelné meg. Mellőzhetetlen azonban egy szempont: az összevonás nem hozhatja a korábnál hátrányosabb helyzetbe az iskolai könyvtárt. Mivel az összevont könyvtárnak legalább két (Baranyában – éppen mert kisközséges megyéről van szó, ahol a közigazgatási alapforma a társközséges rendszer – sok esetben három) funkciót kell ellátnia, az összevonás idején gondoskodni kell a könyvtár egyszeri, nagyobb arányú fejlesztéséről (könyvtáros a második-harmadik funkcióhoz, hely a megnövekedett állomány elhelyezéséhez, helyiség a felnőtt la-

kosság fogadásához stb.), a továbbiakban pedig a folyamatos többfunkciós működéshez szükséges feltételekről.

Voltak az említetteken kívül egyéb, általában nyíltan be nem vallott okok is. Az alapvizsgálat során több településen azt tapasztaltuk, hogy az összevonás semmit sem javított a meglévő helyzeten, és ebből arra következtettünk, hogy azt átgondolatlanul, vezetői vagy fenntartói kényelemből, esetleg éppen divatból határozták el, tudniillik azért, hogy eggyel kevesebb legyen a fenntartott intézmények száma, illetve mert a másik tanács vagy iskolavezetés is ilyen döntést hozott. Az effajta összevonások természetes következményének kell tekintenünk, hogy az állomány, a nyilvántartások, az állománygyarapítás, a költségvetés egységesítése sem történt meg, és nem döntöttek a működési alapkérdések (például a nyitvatartás) és a működési feltételek megteremtésének ügyében sem. Ehhez képest könnyen elképzelhető, hogy milyen állapotok uralkodtak az ilyen könyvtárban, milyen színvonalú volt – a mellékesnek egyetlen könyvtárban sem tekinthető – olvasószolgálati munka!

Azt is be kellett látnunk azonban, hogy bár ezek az okok a szakma számára elfogadhatatlannak, hiszen a kényelem és a divat nem lehetnek az intézmények létét vagy nemlétét meghatározó tényezők, mégis a fenntartók és a működtetők szakmai dilettantizmusa miatti háborgás helyett a szakmai központnak ilyen esetekben is foglalkoznia kell a kezdeményezéssel, meg kell vizsgálnia az összevonás indokoltságát és lehetőségeit, és ha a szakma nem tud egyetér-

teni az összevonással, akkor a szakfelügyelet és a megyei igazgatás segítségével meg kell győznie a kezdeményezőket az összevonás célszerűtlenségéről. Ezt a lépést nem szabad kihagynunk. De nem szabad megalkudnunk sem, hiszen az említett okok miatt hozott döntés lényege nem az ellátás javításának szempontja, hanem maga a döntés, és ilyen esetekben legfeljebb sok év keserves erőfeszítése nyomán alakul ki az igazi összevont könyvtár.

Összegezőként azt mondhatjuk tehát, hogy a *könyvtárak összevonásának sokféle objektív vagy szubjektív oka lehet, de az a lényeg, hogy annak célszerűségét minden esetben tárgyilagosan vizsgáljuk meg, és soha ne mellőzzük a kérdést: ki és mit nyer az összevonással?*

Hol szabad összevonni?

Összevonni csak ott szabad, ahol ezzel javulnak a működés feltételei és ennek következtében magasabb színvonalú lesz az ellátás. Ha pedig a funkciók és a feladatok között a mérlegelés során rangsorolni kényszerülünk, mert például nem lehet azonnal minden szükséges feltételt megteremteni, mindig az iskolai könyvtári feladatoknak adjunk elsőbbséget.

Az összevonással kapcsolatos döntésnek a hálózati központok részvételével történő előkészítése és maga a döntés csak az első szakasza a többfunkciójú könyvtár létrehozásának. Az igazi feladat ezután kezdődik, és tulajdonképpen akkor dől el, hogy *alkalmas lesz-e és milyen gyorsan válik alkalmassá a könyvtár a több funkció betöltésére*. Ez nagyrészt könyvtárszakmai kérdés.

Az 1979-es alapvizsgálat az addig megvalósult összevonásokat – alig egy-két kivétellel – előkészítetlennek és szakszerűtlennek minősítette. A két évvel későbbi utóvizsgálat szinte ugyanezt állapította meg az időközben történt összevonásokról. Azt tapasztaltuk, hogy az érdekeltek megálltak az összevonás tényének nyilvánításánál, illetve – ez volt akkor a jobbik eset! – a két állomány „összehordásával” megtörténtnek tekintették azt. Nagyon nehezen sikerült tudatosítani azt, hogy összevont könyvtárról csak akkor beszélhetünk, ha egységesítik a két költségvetést, ha egységes elvek szerint, de valamennyi funkciót tekintetbe véve gyarapítják az állományt, ha egységes az állomány (aminek nem mond ellent az egyes állományrészeknek a használat szempontjait figyelembe vevő széttagolt elhelyezése), ha

egységesek a katalógusok és a forgalmi nyilvántartások. Az ilyen állapot megteremtése azonban sokkal nehezebb, mint előkészíteni és meghozni az összevonást kimondó döntést!

Abban, hogy a működés most körvonalazott legkedvezőbb állapotát a mai napig sem sikerült százszázalékosan megteremteni, nemcsak a könyvtárosok nélkül és a könyvtárosok ellenére döntést hozók hibáztathatók, hanem mi, könyvtárosok is. A kérdés ugyanis így vehető fel: Képes-e egy kis település kis könyvtárának tiszteletdíjas könyvtárosa (vagy akár könyvtárosai) végrehajtani ezt a sok időt és nagy szak tudást igénylő feladatot? Kategorikus nemmel válaszolhatunk, megadva a legnagyobb tiszteletet a kevés kivételnek! Ha pedig nem, akkor csak így kérdezhetünk: *Melyik könyvtárban jelentkezik szakmai feladatként az összevonás?* A mi tapasztalataink egyértelműek: a selejtezéssel összekapcsolt állományegyesítés, az állományrészek használat szerinti tagolása és elhelyezése, a pontos és egységes nyilvántartások elkészítése stb., stb. elsősorban a hálózati központ (megyei könyvtár) és az illetékes alközpont szakképzett könyvtárosainak, főként módszertanos munkatársainak a feladata. Az összevonás *szakmailag igényes* megoldása mellett a feladat végrehajtásának *gyorsasága*, „*egyvégtében*” történő elvégzése is nagyon fontos, már csak azért is, mert az összevont könyvtárak egyik funkciója szinte minden esetben az iskolai könyvtári funkció, ezért kívánatos, hogy a munkákat a tanítási szünetben elvégezzük, a tanévkezdésnek ugyanis működésre kész állapotban kell találnia a könyvtárat. A könyvtárak összevonása tehát *brigádmunka*, amelyben részt kell venniük a megyei könyvtár és az alközpont munkatársainak és – természetesen – az érintett könyvtárak könyvtárosainak is. Az összevonás *kampányfeladat*, nem végezhető kényelmes tempóban, nem lehet időben elnyújtani, mert – és ezt sok példa bizonyítja – tanév közben állományrendezési feladatok alig végezhetőek, a folyamatosan beszerzett állomány rendje és feltárása pedig aligha valósítható meg akkor, ha a már meglévő állomány nincs rendben.

Az összevonásba feltétlenül be kell vonni az iskolai könyvtári szakfelügyeletet, még akkor is, ha az iskolai könyvtáros pedagógus. A szakfelügyelet képviseli azokat az egységes elveket, amelyeket egyetlen iskola, illetve egyetlen iskolai könyvtár esetében sem mellőzhetünk. Nélküle nehéz dönteni a selejtezések ügyében,

a nyitvatartás kérdésében, az állomány elhelyezését illetően stb.

Az összevonás második szakaszában tehát az elsőség a könyvtárszakmai munkáé, amelynek során nagyrészt eldől, hogy alkalmas lesz-e a könyvtár minden funkció maradéktalan betöltésére és hatékony végzésére. Ezért elsősorban a könyvtárosok felelősek.

A döntés-előkészítéssel, a döntéssel, az összevonással kapcsolatos szakmai feladatok elvégzésével még nem fejeződött be az összevonás. Több baj is származott abból, hogy eleinte ezt hittük. A megoldandó feladat az, *hogyan működjék az összevont könyvtár.*

A folyamatos működés feltételei és normái

A kérdés megválaszolása a könyvtárosok, a fenntartók és az intézményvezetés közös feladata. Tapasztalataink szerint az e kérdéssel összefüggő feladatokat is legjobb a nyitás, a tanévkezdés előtt elvégezni.

Mindenekelőtt az állomány további gyarapítása ügyében kell dönteni, meghatározván a funkciókhoz és a helyi sajátosságokhoz igazodó *gyűjtőterületeket* és a beszerzés számszerű mutatóit. Igen fontos, hogy kimunkálják a folyamatos gyarapítás gyakorlati módszerét. Itt nem csupán arra gondolok, hogy határozzanak, milyen összegeket kötnek le a Könyvtár-ellátónál, hanem sokkal inkább arra, hogy *ki szólnon bele* abba, hogy mit és hány példányban vásároljanak, és *hogyan avatkozik be* a folyamatba az, akinek ehhez joga van. Nagyon nehezen sikerült elfogadtatni azt az elvet, hogy az összevont könyvtár célszerű működésének egyik alapfeltétele a két költségvetés egységesítése, s hogy egységes elvek szerint végezzék a gyarapítást, egységként kezeljék a meglévő állományt és ennek következtében egységesek legyenek a nyilvántartások is. Azt tapasztaltuk, hogy az iskolák szívesen visszatartanak bizonyos összeget a beszerzésre fordítható keretből, és ebből önállóan vásárolnak. Az összevont könyvtárak esetében azt tartjuk a legjobbnak, ha az iskola, illetve a szaktanárok folyamatosan közlik a könyvtárral (könyvtárossal) könyvbeszerzési igényeiket, a rendelés egyszerre és együtt történik az iskola (tanulók és pedagógusok) és a felnőtt lakosság, esetleg a letéti helyek számára, majd a könyvtáros az új irodalmat feldolgozva, gyorsan eljuttatja az iskolának, s ott arra a helyre kerül, ahol az

oktatás szempontjai miatt szükség van rá (tanári kézikönyvtár, szaktanterem, napközi stb.).

Rendkívül fontos, hogy a *több funkciónak megfelelően határozzák meg a könyvtár nyitvatartási idejét.* Ha önálló helyisége van, elvileg a napi tanítási időben a tanulók és a pedagógusok rendelkezésére kellene állnia. A felnőtteknek szánt kölcsönzési időt is befolyásolja a könyvtár elhelyezése, tehát lényeges, hogy ez a szolgáltatás az oktatást nem zavarhatja. A legkedvezőbb állapotokat feltételezve: a könyvtárosnak a tanítási időben az iskolai könyvtári funkciókat kell figyelembe vennie, erre az időre tervezve az állomány helyben történő használatával összefüggő szolgáltatásokat (tájékoztató, könyvtárhasználati órák, könyvtárra alapozott szakórák), illetve a kölcsönzést, viszont a tanításon kívüli időre kell terveznie a felnőttek részére szánt mindenfajta szolgáltatást, valamint az iskola részére szükséges egyéb, könyvtárra alapozott foglalkozásokat, olyanokat, mint amilyen a szakköri óra, a vetélkedő stb.

Véleményünk szerint az *összevont könyvtárakban függetlenített pedagógus-könyvtáros szakemberre van szükség.* Emellett a legtöbb helyen kívánatos egy részmunkaidős könyvtáros beállítása is a *könyvtártechnikusi és az adminisztrációs feladatok ellátására.* A többes funkció és a több könyvtáros elengedhetetlenné teszi a munkakörök alapos kidolgozását, pontos meghatározását és egymástól való elhatárolását. Enélkül nem lehet elérni, hogy minden feladatot folyamatosan végezzenek. Tudomásul kell vennünk, hogy a pedagógusoknak, az iskolának a könyvtár oktatási-nevelési célú használata a lényeg, viszont ezen a címen nem lehet eltekinteni az egyéb könyvtári feladatoktól, a második vagy a harmadik funkciótól. Az a tapasztalatunk, hogy a *munkaköri leírásokat* nem tudják helyben elkészíteni, egyszerűen azért, mert nem ismerik, milyen munkákat kellene elvégeznie a könyvtárosnak, milyen az elvégzendő munkák munkaidő-igénye stb. Ez a feladat a módszertani központokra és az iskolai könyvtári szakfelügyeletre hárul.

Lényegében tehát az *összevonás harmadik szakaszában ki kell dolgozni a könyvtár működésével összefüggő szabályzatokat, és gondoskodni kell arról, hogy az illetékes tanácsi vezetők ezeket jóváhagyják.* Legjobb, ha ezt a feladatot is elvégezzük az összevont könyvtár megnyitása előtt, hiszen a lefektetett normákat a működés első percétől kezdve be kell tartani.

Tapasztalataink szerint rendkívül fontos az összevont könyvtárak munkájának folyamatos figyelemmel kísérése, a működés szakmai ellenőrzése és a munka módszertani segítése a megyei könyvtár és az alközpontok részéről, továbbá a működés feltételeinek ellenőrzése a szakfelügyelet útján. A Baranya Megyei Könyvtárban a hálózati-módszertani osztályon belül iskolai és gyermekkönyvtári módszertani csoport működik. A csoport egyik könyvtárosának munkaköre az összevont könyvtárak és az integrált intézmények könyvtárainak módszertani segítése. Erre a „kiemelésre” feltétlenül szükség van. Fontos, hogy időről időre megvizsgáljuk ezeknek a könyvtáraknak a teljes működését, elemezzük a tapasztalatokat, állapítsuk meg működésük általános jellemzőit. Mivel a könyvtártípus nem régi, szinte még kialakulóban van, nem lehet a felsorolt követelményektől eltekinteni.

Az összevont könyvtárak működésének tapasztalatai

Arra a kérdésre kell választ adnunk, mennyire bizonyult nálunk életképesnek az összevont könyvtár, illetve valóban képes-e ez a típus minden funkció magasabb színvonalú betöltésére. Elmondhatjuk, hogy az összevonással általában javultak a működés feltételei: nagyobb helyiséget kapott a könyvtár, nagyobb és többféle igény kielégítésére alkalmas állományok alakultak ki, javultak a költségvetési és a személyi feltételek.

Megállapítható az is, hogy az összevonással elsősorban az iskolai könyvtárak működési feltételei javultak. Az összevonásra került községi könyvtárak nagyobb állományt vittek a „házzasságba”, olyat, amely lehetővé tette például a megfelelő kézikönyvtár kialakítását is. Az iskolai könyvtáraknak az összevonás előtt néha csak pár száz kötetes állományuk volt, azt is alkalmatlan körülmények között raktározták. (Például Mozsgón három helyen tartották, ma viszont 74 négyzetméter alapterületű könyvtárunk van, amelynek már a bővítésével foglalkozik a községi tanács; a beremendi iskola könyvtára olyan kicsi volt, hogy nem tudta fogadni a tanulócsoportokat, állománya mindössze két és fél ezer kötetnyi, ezzel szemben a községi könyvtár 20 ezer kötetet vitt a „közösbe”, s 100 négyzetméter alapterületű helyiségében külön felnőtt- és gyermekrészleget működtetett; Szentlászlón az egyik könyvtár egy szertárhe-

lyiségben, a másik egy osztályteremben volt, az összevonással önálló helyiséghez jutott az iskola és a település stb.)

Érdekes megfigyelni, hogy az összevont könyvtárak „környékén” előnyösen módosult a fenntartók, az iskolavezetők és a tantestületek szemlélete. Úgy tűnik, ezek a könyvtárak már nemcsak ki tudják elégíteni az igényeket, hanem „könyvtárszerű” létezésükkel és hasznos tevékenységükkel fel is keltették környezetük érdeklődését. Nagyobb lett a könyvtár szerepe, jobban felismerték szükségességét az iskolákban, és ennek nyomán a fenntartók is elismerik a könyvtáros munkáját. Az iskola használja a könyvtárt: ez talán az első és a legnagyobb eredmény. Az iskolavezetés szemléletváltozását bizonyítja az is, hogy az igazgatók lehetővé tették a könyvtárosok részvételét a megyei könyvtár által szervezett 200 órás tanfolyamokon.

Megfigyelhető viszont, hogy az összevonás után csökken a beiratkozott és könyvtárlátogató felnőttek száma. Ez nem kívánt hatása az összevonásnak. Amikor a jelenség kétségtelenre vált, megkíséreltük feltárni okait, és a következő megállapításra jutottunk: A felnőtt lakosságnak szokatlan és idegenszerű, hogy az iskola nemcsak az oktatás intézménye, ahova nem csupán szülőként járhat, hanem könyvet kölcsönözni is. Ezenkívül nem mindenhol állapították meg jól a kölcsönzési időt. Bár annak elsősorban az iskolai tanításhoz, a tanulók idejéhez kell igazodnia, jobban figyelembe kell venni a felnőtt lakosság életvitelét, munka- és szabadidejének rendjét is. Nincs, illetve nem megfelelő a felnőtt lakosság körében az olvasás, a könyv és a könyvtárhasználat propagandája. Több helyen még tábla sem jelzi a könyvtár létét és nyitvatartási idejét! (Ez, sajnos, nemcsak az összevont könyvtáraknál figyelhető meg.) Végül visszafogta a felnőtt lakosság könyvtárhasználatát az is, hogy hosszú ideig tartott a könyvtárrendezés, nagyon lassan alakult ki az új könyvtár.

Azt tapasztaljuk, hogy bizonyos idő elteltével ismét emelkedni kezd a könyvtárhasználó felnőttek száma, és a könyvtár forgalma eléri az összevonás előttit. A frontátörés azonban még hátravan: ha jobbak a működés feltételei, és valóban jobban működik a könyvtár, akkor természetesen emelkedik a használók száma is. Ez most a nagy feladat: segítse az összevont könyvtár az iskola munkáját, nevelje olvasóvá a gyerekeket, és épüljön be a felnőttek életébe is, szoktassa rá őket az olvasásra, a

művelődésnek és a szórakozásnak erre a régi, de a modern életvitelben is pótolhatatlan eszközére.

Ha össze kellene foglalni az összevonások és az összevont könyvtárak működésének eredményeit, akkor a baranyai tapasztalatok alapján azt mondhatjuk, hogy *az összevont könyvtár jó szervezeti formája a kistélepülések ellátá-*

sának, de csupán az egyik formája, amelyet csak ott szabad megvalósítani, ahol minden funkció maradéktalan és magasabb színvonalú betöltését eredményezi. Ha a döntés előkészítése során ez joggal feltételezhető, akkor minden a végrehajtás következetességén és szakmai színvonalán múlik. (Folytatjuk)

Dr. Román Lászlóné

Találkozások II.

Pult mögötti tapasztalatok

A könyvtárak bejárását és a tájékoztató apparátus, a katalógusok megismerését követően magam is beálltam a pult mögé. Az adminisztratív tennivalókat mindenütt készségesen elmagyarázták, gyorsalpalós „fruska” vált belőlem. Elsősorban az olvasókkal való beszélgetés lehetőségéért választottam ezt a helyzetet, de ebből a pozícióból könnyebben ment a könyvtárosokkal való kapcsolatfelvétel is. Hisz az ügyetlenkedően való segítség olyan belső biztonságot kölcsönzött nekik, amely felülmúlta a pesti „megfigyelő” láttán érzett szorongást. Kollégává, segítségre szoruló kezdővé váltam, kérdéseimet nem tolakodásnak, csupán az üresjáratok idejét kitöltő érdeklődő beszélgetésnek tartották. Íme néhány részlet a *kölcsönzőpult mögött* elhangzottakból:

– Szerződéses munkatárs vagyok csupán. Áprilisban visszajön a kolléganő a gyesről. Nappali tagozaton végeztem két évet a tanítóképzőben, amikor férjhez mentem. A férjemet ide helyezték a kapitányságra, nappalin nem tudtam tovább tanulni. Könyvtárost kerestek, jöttem. Ezt a könyvtárat azelőtt sohasem láttam, nem ismertem. Őszintén megmondom, nem is voltam gyakori könyvtárlátogató addig. Mindjárt ide, a pult mögé kerültem. Elmagyarázták, hogy mit kell tennem, megmutatták a könyvtárat, és kész. Az emberekkel való bánásmódról egy szó sem esett. A kölcsönzést nem érintő szakmai kérdésekről sem. Nagyon hamar rájöttem, hogy semmihez sem értek. Kérdezgettem, és amikor kisebb volt a forgalom, átolvastam egy-két szakkönyvet. Sok mindent megtudtam belőlük, de amire a leginkább szükségem volna, hogy kinek mit ajánljak, ha éppen ezt kéri tőlem, nem találtam

útmutatást. Ilyenkor elküldöm őket a tájékoztatókhoz. További terveim? Befejezem a főiskolát és elmegyek tanítani. Azt nagyon szeretném. Nem, nem akarok könyvtáros lenni. Nem rossz itt, de az időbeosztás teljesen agyoncsapja a napomat.

– Érettségi után kerültem ide, most fejeztem be a könyvtárkezelői tanfolyamot. Élvezem a munkám, csak a pénz és a szabadidő kevés. Ahhoz, hogy tájékoztassak, el kéne végezmem legalább a főiskolát, és megvárni, míg valamilyen munkatárs elmegy nyugdíjba vagy máshová. A feldolgozókhöz lemenni semmi kedvem. Itt emberek vannak, ott meg csak cédulák meg a savanyú kolléganők. Így hát maradok. Aztán férjhez megyek.

– Első nekifutásra nem vettem fel az egyetemre. Hova menjek dolgozni? Itt legalább könyvek között leszek – gondoltam. Hát bizony elég kevés időm van a tanulásra. Nem gondoltam volna, hogy ennyi tennivaló akad egy könyvtárban. Az olvasókkal semmi bajom. Sok az ismerős, a barát, itt is megismerkedtem egy-két értelmes emberrel. Persze azért vannak nehéz „esetek”. Ezekhez annál udvariasabb vagyok. Néha így is felmegy a pumpa: óriási késéssel hozza vissza a könyvet az illető, és még neki áll feljebb! Ilyenkor megfiztettem vele a büntetést, egyébként elsiklom felette. Aztán, ha megint késnek, hozzám jönnek. Érdekes: harmadszor már rendesen hozzák vissza a könyveket. Az engedékenység jobban bejön, mint a büntetés. Remélem, az idén felvesznek az egyetemre. Mérnök leszek. Azt hiszem, kellemes emlék marad számomra a könyvtár, meg aztán most már tudom, mi mindent lehet itt csinálni, nemcsak kölcsönözni.

– Nagyon megszerettem a pultot. A főiskola elvégzése után mindjárt itt kezdtem. Semmi

pénzért nem lennék feldolgozó! Talán módszertanos, de ott nincs hely. Tájékoztató is szívesen lennék, de ehhez még sokat kéne tanulnom. Itt jól érzem magam. Nem is gondolná, milyen sokat tájékoztattunk mi itt a pultnál! Csak a különleges szakismeretet igénylő kérdéseknél kell a tájékoztatóhoz küldenem a kérdezőt, de az ilyen eset elég ritka. Egy idő után kialakul egy kis kör, emberek, akik csak engem keresnek, mert bizalmuk van hozzám. Az utcán is megszólítanak. Nagy öröm az ilyesmi, érzem, hogy érdemes csinálni, hogy van értelme a munkámnak.

– Csak három hónapja vagyok itt, az idén érettségiztem. Nem akarok főiskolára vagy egyetemre jelentkezni. Itt volt hely, ide jöttem dolgozni, ide állítottak a pult mögé. Még csak nagyon keveset tudok. Még azt sem, szeretek-e itt. Ha valamiről kérdeznek, mindjárt a kollégáinkhoz küldöm őket. Nem, én nem szoktam kezdeményezni az olvasókkal semmilyen beszélgetést. Úgysem tudnék nekik semmit sem mondani.

Tájékoztatók

A tájékoztató munkatársakkal a reggeli vagy az esti órákban tudtam beszélgetni. A hatékony tájékoztatáshoz szükséges szintentartás, a kutatók által kért irodalomjegyzékek összeállítás, a sajtófigyelés, cikkbibliográfiák szerkesztése és kinek-kinek számos egyéb elfoglaltsága, az egyáltalán nem mellékesként kezelt tényleges tájékoztatás mellett, csak a leggyéribb forgalmú időpontokban tette lehetővé az „interjúk” készítését.

– A legszebb könyvtári munka a miénk. Állandó ön- és továbbképzésre serkent. Gyakorta találkozom olyan problémával, amihez szinte semmit sem értek. Legutóbb egy talajjavítási tárgyú disszertációhoz kértek segítséget. Hetekig ennek a szakirodalmát bújtam. A *summa cum laude* doktori címet egy kicsit a magaménak is éreztem. Kaptam is egy nagy csokor virágot.

– Vannak olyan kérdések, amelyekre kapásból meg tudom adni a választ, akadnak azonban olyanok is, amelyek kiderítéséhez szinte egy detektív szimatára van szükség. Részben azért, hogy mintegy a kihallgatás és a vállalat módszereivel kihámozzam az olvasó szavaiból: pontosan mit is akar, részben azért, mert a téma feldolgozása csak halvány nyomokban található meg a szakirodalomban.

– Stratégiám nincs. Hacsak az nem, hogy igyekszem megnyerni az olvasó bizalmát, sokszor azzal, hogy őszintén bevallom, hogy ha a témához keveset értek is, szakembere vagyok annak, hogy mit hol lehet és érdemes keresni. Egy-egy kérdés jó megoldása össze is köt az olvasóval. Így van ez a többi kollégával is. Mindegyikünknek megvan a maga kis „udvartartása”. Ez abból következik, hogy külön-külön szakterületen végzünk tájékoztatást, meg abból, hogy a közös munka, töprengés összekapcsol minket. Vannak „csapodár” klienseink is, akik többünkhez is „tartoznak”.

– Nemcsak itt ülünk az asztal mögött. Sokszor segítünk a pultnál is, ha a kölcsönzők nem bírják szusszal a rohamot. Aztán a polcok között is „örjáratozom”, hátha segítenem kell. Bár ehhez nagy tapintat szükséges, nehogy megsértsem az olvasók önértetét. Leginkább a katalógusokat tartom szemmel, és ha az olvasó nem talál valamit, mindig megkérdem, mit keres, hátha valahol másutt fellelhető.

Összefoglalva a tapasztaltakat és az elhangzottakat: az olvasószolgálati munka a legkedvezőtlenebb időbeosztású tevékenység a könyvtári munkamegosztásban: vagy kényszerből, vagy szeretetből lehet csak vállalni. A kölcsönzés adminisztratív lebonyolítása valóban nem igényel szakértelmet, míg a könyvtári tennivalók egyéb területein ez elengedhetetlen. A fruskák felkészítése könyvtáranként változó. Az olvasókkal való kapcsolatteremtésre semmiféle érdemi felkészítést nem kapnak. Marad a saját felnőtté válásuk és társadalmi beilleszkedésük folyamán elsajátított kapcsolatteremtő készség. Az öntevékeny kapcsolatfelvétel kezdeményezését gátolja a szakmai ismeretek hiányából eredő bizonytalansági érzésük, amely nemcsak kezdeményezésüket akadályozza, hanem az olvasó részéről jövő ilyen törekvéseket, próbálkozásokat is válasz nélkül hagyja. Hogy a szakismeret és a tapasztalat milyen nagy jelentőségű a kapcsolatteremtésben, azt éppen a szakreferensek példája illusztrálja. Ők már be merik vallani, ha valamihez nem értenek.

Találkozások

Órákat töltöttem pusztán megfigyeléssel: hogyan mozognak a könyvtárlátogatók, mit csinál az, aki csupán kölcsönöz, és mit, aki csak az olvasótermet veszi igénybe, mit a folyóiratlapozgató, mi a közös, a törvényszerű ezek

magatartásában, könyvtári viselkedésüket mi befolyásolja. Ugyanigy órákat töltöttem el a pult mögött, hogy ne csak szemlélője legyek az eseményeknek, hanem résztvevője is.

Átlagos mozgásképletek: A *csak kölcsönző* (és esetleg folyóirat-lapozgató) olvasó: Köszön, a visszahozott könyveket leteszi a pultra. Cselleng a szabadpolcok között, keresgél, nagyon ritkán a katalógust is megnézi. A kiválasztott könyvekkel vagy leül a folyóirat-lapozgatóba, beleolvas egy-két újságba, belelapoz a választott könyvekbe, vagy mindjárt a pulthoz megy. Elintézik az adminisztrációt, köszön, eltávozik. Az *olvasótermet igénybe vevő*: Köszön – az olvasójegyet vagy a visszahozott könyveket is leteszi a kölcsönzőpultra –, határozott lépetekkel az olvasóasztalhoz megy, helyet foglal, és ha szórakoztató olvasmányt akar hazavinni, ő is megkezdi a csellengést a polcok között. Választ, visszatér az asztalához, jegyzeteibe mélyed, pár perc múlva a katalógus(ok)-ban keres, kikéri a könyvet – dolgozik –, végül visszaviszi a helyben olvasásra kért műveket, köszön, eltávozik.

A *folyóirat-lapozgató*:

Köszön – olvasójegy, esetleg a visszahozott könyvek a pultra –, leül a fotelba, kedvenc folyóiratait maga elé teszi, és óráig olvas. Az előtér lapozgatója nem jó neki, az átjáróház. Itt gazdagabb a választék. Időnként kimegy, rágyújt, visszajön, leül és tovább lapozgat, olvas. Ha kölcsönöz is, egy éppen elérhető könyvtárostól tanácsot kér, leveszi a könyvet a polcról. Külcsönzőpult, adminisztráció, köszönés, el.

Mozgásképlet-elemzés, találkozási lehetőségek

A *köszönés*: Csaknem mindegyik olvasó köszön belépéskor. A köszönés fogadása már nem ilyen egyöntetű. Az elfoglalt könyvtáros sok esetben meg sem hallja, észre sem veszi az új belépőt. Ezt nem veszik zokon a látogatók, szó nélkül *leteszik a pultra könyveiket és olvasójegyüket*, és mennek tovább. Kis forgalom esetén, ha a könyvtáros éppen semmivel sincs elfoglalva, kapcsolat létesülhet (kb. 5 százalék). Kezdeményezhet a könyvtáros: „Hogy tetszett?” – vagy ehhez hasonló kérdéssel. Az esetek többségében, ha az olvasó nem megy tovább, hanem áll a visszahozott könyvek mellett és szinte provokálja, hogy kérdezzék – ő nem szól semmit –, nagyon hálás a könyvtáros kérdéséért, mert *a válogatás előtt tanácsot akar*

kérni. Ha várakozása hiábavaló, nem szólítják, nem kérdezik meg, látható csalódottsággal továbblép, és nekikezd a hazaviendő könyvek kiválasztásának.

A *polcok között* csellengő, könyveket gusztáló olvasók többségének nincs szüksége az erőltetett segítségre, könyvajánlásra. Számukra a könyvek válogatása külön élvezet, kaland. Természetesen előfordul, hogy válogatás közben kedvenc írójának valamelyik művét nem találja az olvasó, bővebbet szeretne a már félig kiválasztott műről tudni, vagy egyszerűen csak tanácstalan a választásban. Ilyenkor első lépésként *szemkontaktust* keres a legközelebb tartózkodó könyvtárossal. A bátortalanabbja meg is marad ennél, s ha nem veszik észre, nem kap visszajelzést, nem mer tovább kezdeményezni. Három ilyen viszonzatlan pillantást sikerült megfigyelnem, és hogy a szándék mögött valóban segítségkérés rejtett, kiderült akkor, amikor a nem nekem szóló pillantásra odamentem megkérdezni: segíthetek-e, és az olvasó igen hálás volt érte. A segélykérő tekintet által megteremtett kontaktus létrejöttét kivétel nélkül könyvtáros kezdeményezte szóbeli kapcsolat követte, kielégítő eredménnyel. Az *olvasótermet* igénybe vevő könyvtárhasználók kapcsolatfelvétele olajozottan, rutinosan történik. Többnyire ismerik a könyvtárhasználati lehetőségeket, a könyvtárosokat. Nem tétováznak, ha segítségre szorulnak, ők a kezdeményezők. Ottlétük során többször is igénybe veszik a

tájékoztató segítségét. Járatosak a katalógusok használatában, önállóan állítják ki a kérőlapokat, adják le a rendelést a kölcsönzöpultnál. Többségük számára *nem a kapcsolatteremtés a gond, hanem az általuk felvetett probléma megoldása*. A gond a kezdő olvasótermi látogatókkal van. Rendkívül gyámoltalanul, tétován, tancstalánul téblábolnak a könyv- és folyóirat-állványok körül. Megfigyeléseim során mind-egyik esetben hónuk alá nyúlt a tájékoztató, és készségesen eligazította őket a könyvtárhasználat rejtelmeiben. Az egyik ilyen „páciens” én voltam. A másik négy „igazi” volt.

A *folyóirat-lapozgató* látogató nem is igényli a kapcsolatteremtést. Ő olvasni akar. Nyugodtan. Ő az, aki a leglátványosabban *használja* a könyvtárat. Ha kell neki valami, bátran kezdeményez, nem gátlásos. Otthon érzi magát, a könyvtári szolgáltatások természetesen számára. Ha kell, kiszolgálja önmagát. Nála kezdeményezni elhibázott lépés, zavarná őt.

A legnagyobb kapcsolatfelvételi lehetőség a látogató távozását megelőző *kölcsönzési adminisztráció*. Ekkor csaknem minden könyvtárlátogató *beszélgető kapcsolatba* kerül a könyvtárossal. A későn visszahozott könyvekért ilyenkor kapják a szelíd korholást, ilyenkor mernek kérdezni a leggyámoltalanabbak is, ilyenkor derülhet ki, hogy az olvasó mást akart elvinni, mint amit kiválasztott stb. A leghivatalosabb közlendőkön felüli, természetesen csak a könyvtárlátogatásra vonatkozó, személyes közléstől mentes párbeszéd még csúcsidejében is gyakori, amikor sorban állnak a pultnál az olvasók. Holtidőben hosszabb, immár személyes színezetű párbeszéd is kialakulnak. Távozáskor a *köszönés* mindig kölcsönös.

A legtöbb könyvtárban a visszahozott könyveket a kölcsönzöpult mögötti polcokra rakják, majd a nap végétével onnan kerülnek vissza az állványokra. Az egyik könyvtárban kicsinek bizonyult a polc, és kint, a válogatóterben egy asztalon halmozták fel a könyveket. Eleinte tábla tiltotta itt a kotorászt, de a mindannyiunkban élő kíváncsiság: mit olvasott a másik?, valamint a már „kipróbált” művek iránti vonzalom elsöpörte ezt az öncélú korlátozást. A csak kölcsönözni járók 90 százaléka tekinti át ezt a nem kis méretű, ömlesztett könyvhalmazt, 20 százaléku válaszút is belőle. Ezt a valóban alulról jövő olvasói kezdeményezést jó lenne bevezetni más könyvtárakban is, természetesen a tiltásról sem elfeledkezve, különben a kutya sem kutatna a rendezetlenül heverő könyvek között. A könyvtárosi magatartás

ilyen esetekben a „csináld csak, nem veszem észre” megengedő gesztus lehet. (A tiltott gyümölcs iránti ősi vonzódást ízlésformáló manipulációra felhasználva, egy-két valódi értéket sem lenne káros e kupacokba rejteni!)

Olvasók

Megelevenedett Petőfi-dagerrotípija lép be az ajtón bátorhatalan határozottsággal. Beiratkozni jött. Ehhez nem értek, a kolléganő percek alatt elintézi helyettem. Az új ember nem kér segítséget, bóklászik a polcok között, fél óra múlva visszatér két sci-fivel és egy autóvilamossági szakkönyvvel. Elintézem a kölcsönzés formaságait, beszélgetni kezdünk. Huszonkét éves, esztergályos. Két hónapja szerelt le. Gyermekkorától a bevonulásig állandó látogatója volt a könyvtárnak, most ismét beiratkozott.

– Másodikosok voltunk, amikor a tanító néni behozott minket a gyermekkönyvtárba. Azóta rendszeresen olvasok. Ott nagyon jó volt. Valahogy olyan meleg. Lehetett játszani is, meg beszélni. Nem kellett semmitől sem félni. Nagyon kedves volt a könyvtáros néni is, sok mindenre tanított. Aztán megkaptuk a személyi igazolványt, kinőttünk a gyermekkönyvtárból. Irtó furcsa volt, hogy a „felnőtt” könyvtárba kellett menni kölcsönözni. Egy kicsit büszke is voltam, de tartottam is tőle. Gyerek voltam és hirtelen felnőttek közé csöppentem, közöttük öregek is voltak, 60–80 évesek. És én mint felnőtt olvasó! Persze itt is ugyanaz van, mint a gyermekkönyvtárban, csak tágasabb, nagyobb. És itt senki sem törődik az emberrel. Ez az elején nagyon hiányzott, de ekkor éreztem először felnőttnek magam. Nekem egyedül kellett keressélni, választani. Magamra maradtam. Aztán rájöttem ennek az ízére is. A *Sirály*- és a *Delfin*-sorozat könyveit szeretem, újabban meg a sci-fik érdekelnek. Mindennap olvasok. Ezen kívül a szüleim Skodáját bütykölöm. A könyvtárosokat ritkán kérdezem. Nem akarok zavarni. Látom, mindig irnak valamit. Ha nincs határozott elképzelésem, hogy mit vigyek haza, vagy ha nem találok a könyvet, amit keresek, akkor szólok nekik. Nagyon kedvesek.

Alacsony, tömzsi hölgy közelít. Találgatom a foglalkozását: takarítónő, műszak után? Szürke, fáradt arc, nyűtt holmik, riadt tekintet, segítséget vár. Lista a kezében. A referenz-könyvtáros küldte a katalógusokhoz,

hogy a listán levő könyvek jelzetét keresse meg. Nem találja, ezért kér segítséget. Megnézem a listát: csupa folyóiratcikk. Nem csodálom, hogy hiába kereste a katalógusban. A listát ő állította össze egy cikk hivatkozásai alapján, azt hitte, könyvek. A baj az, hogy a tájékoztató könyvtáros is annak nézte őket. (Vagy pedagógiai céllal kerestette a könyvek között a cikkeket? Vagy közel volt a váltás, és nem akart foglalkozni vele? Sohasem derül ki, mert mire a hölgygel végezvem meg akartam keresni, már hazament. Másnap délben én is utaztam, délelőtt nem volt benn.) A segítséget kérő hölgy egyébként *gimnáziumi tanár*, kiegészítőn végzi a filozófia szakot, szakdolgozatához kellett a keresett cikkek. *A szocialista humanizmusra nevelés a középiskolában* – ez a témája. Tapogatózom, hátha tudok segíteni, saját bevallása szerint még nagyon az elején jár, a cikkek is csak a címük miatt ragadták meg, de kérdéssemre: mit tart meghatározó különbségnek a jelző nélküli, vagy más jelzőkkel ellátott „humanizmus” és a szocialista humanizmus között, ezt válaszolja: „A szocialista humanizmus valami közösségi ízé, a többi a kizsákmányoló osztályok csele volt, hogy a dolgozó népet át-éjtsék.” Ezt hallván, lemondtam a további segítségről, kikerestem a folyóiratokat, és átadtam a referenszest váltó kollégának. Másfél-két óra múltán a tanárnő külön odajött a kölcsönzőpulthoz megköszönni a segítségemet. Amikor mondtam, hogy ez természetes, így szólt: „Lehet, hogy magának az, de a kollégái nem foglalkoznak velem. És éppen most, amikor a dolgozathoz gyűjtöm az anyagot!” Nem tudtam mit válaszolni. Elkészöntem tőle.

Otthonkára felkapott felöltő, zilált haj, lihegés:

– De jó, hogy még zárás előtt ideértem! Majdnem elfelejtettem a lányomnak kikérni az aranyhörcsögökkel foglalkozó könyvet. Hogy miért nem ő jött? Nem jár könyvtárba tőlünk senki, csak én. Az egész családnak én kölcsönzők. Maga új fiú itt, nem tudna valami jó izgalmasat ajánlani? (*L. G. Perrault: 52-es dossziéj*át ajánlom. Nem olvasta még, a polcon nincs, kikerjünk a raktárból. Amíg a könyvre várunk, van idő beszélgetni. Az „aranyhörcsögös” könyvet a kolléganő már a pultra tette.) Ha tetszik a könyv, majd magához jövök mindig kölcsönözni. Hát nem itt dolgozik? Akkor miért van itt? Állandóan a szegény szolgáltatókat bizgetik (más szót használt)! Még maga is? Hát nincs elég bajuk szegény könyvtárosoknak?! Ja? Hogy csak azt vizsgálja, hogyan teremte-

nek kapcsolatokat? Hát jól. Itten mindig beszélgetünk. Olyan jó könyveket ajánlanak mindig. Egyszer-kétszer adtak már rém unalmas, se füle, se farka könyvet, de megmondtam, ezek nem érdekelnek. Azóta csak jó könyveket kapok. Nagyon kedvesek és gyorsak. Mi, tanácsiak tanulhatnánk tőlük! Már itt is van a krimi! Már ma este nekikezdek. Na, jó éjszakát! Kár, hogy nem itt dolgozik!

Az olvasóterem templomi csöndjét érces nő hang veri fel, a társadalomtudományi referensz-asztal felől: „Édesem! Egy tanulmányt kell írnom a volt járási székhely felszabadulás utáni iparosodásáról. Van valamid erről a városról? Meg adj nekem egy könyvet arról, hogyan kell tanulmányt írni! Ja persze! Átme gyek a helyismeretibe!” A hatalmas teremben mindenki a nyakát nyújtogatja – én is, ki lehet a hangoskodó. Felbukkan a polcok között egy rendkívül választékosan öltözött, jól ápolt, csinos, harmincas nő. Értelmiséginek tűnik, amíg meg nem szólal. A helyismereti kérdésekkel foglalkozó kolléganő, mivel hallotta a kérést a terem túlsó sarkából, takaros kis kupaccal várja kliensét, aki állva belelapoz a kapott munkákba: „Nagyon jó, drágám! Négy hét múlva, ha visszajövök ...-ból [külföldről], beugrom

érte, tedd félre!” Ha eddig nem sejtette volna valaki, most már mindenki tudja, miért ez a harsány viselkedés. Kifelé, elegáns retiküljét a pultra hajtva, az olvasószolgálat készülékén még felhívja a kapitányságot (útlevél), a megyei napilap főszerkesztőjét és a főiskolát. A földszinten is hallják. Aztán elviharzik. Senki sem tesz megjegyzést. Ismét csend van, mindenki teszi a dolgát.

Néhány óra múlva egy mindenki által már ismert törzsvendég jön, könyvtárhasználó. Leül az egyik fotelba, grimaszol és legyeket heseget az arca előtt. De legalább csendben van. Záróra előtt – nem kell sokat noszogatni – feláll, és elmegy. Egy megyével odább hasonló törzsvendég teszi színesebbé a megyei könyvtár életét. Reklámszatyorral és üdvözült mosollyal jár-ke a polcok közt, leül, pihen, majd folytatja őrzárát. Aztán, ahogy jött, elmegy. Őket nem kell megnyerni a könyvtárügynek.

Sok esetben a kapcsolatteremtés legcélszerűbb módja, ha a könyvtáros nem szól egy szót sem.

Befejezés?

Ahány olvasó, annyiféle igény, annyiféle szorongás a közléstől, vagy ellenkezőleg: közléskényszer. A kölcsönzőtér lehetséges találko-

zási pontjai minden könyvtárban mások. A gyermekkönyvtárból kinőtt kiskamasz gondját Nyiregyházán úgy oldják meg, hogy a gyermekkönyvtáros személyesen átviszi a felnőttterészegbe, és „átadja” az új kis felnőttet. Itt nincs is törés. Vagy Csehszlovákiában, ahol külön ifjúsági részleg működik a könyvtárakban, az átvezetéshez megvannak a receptek, a bevált megoldások. Megfigyeléseim során a „nehéz esetek”-et imponáló türelemmel oldották meg az olvasószolgálati kollégák, míg előfordult, hogy a leghétköznapiabb tájékoztató feladatnál csődöt mondtak (lásd a „filozófusnő” esetét). Némelykor bölcs megfontolásból felhagytak a „neveléssel”, és megmaradtak az olvasói igény kielégítésénél – például a tanácsi dolgozó esetében. Ez azonban ritkán fordul elő, még mindig a nevelői magatartás, „attitűd” az uralkodó.

A találkozáspontok, a találkozások szereplői pulton innen, pulton túl pillanatfelvételekben megörökítve kerültek e kis tablóra. Nem a megoldás keresése, csak a problémák felvetése volt a céloim. A jelenségek bemutatása, az egyediben az általános kutatása, a törvényszerűségek feltárása hozzásegítheti olvasószolgálati munkatársainkat a hatékonyabb szolgálathoz. Ez az írás nem más, mint e cél felé tett tétova lépés.

Biegelbauer Pál

Cserebere

A könyvet nemcsak olvasni, de gyűjteni is szerető látogatóinkra gondoltunk egy ötletünk megvalósításával, az Egri Megyei Könyvtárban még éppen csak útjára indított kísérletünkkel.

Abból indultunk ki, hogy minden kis házi-könyvtárban előbb-utóbb „leülednek” olyan kötetek, amelyek valamilyen okból feleslegessé váltak. Nem mindig visszük ezeket az antikváriumba, de sokszor hiába is vinnénk. Kerüljenek hát a kukába, vagy a papírgyűjtő gyerekek hátizsákjába? Hátha mégis van valaki, aki örülne a szónak és a gondolatoknak is, amelyeket olykor szegényes, kopott köntösű könyvek hordoznak.

Rendkívül szűkös alapterületű könyvtárunkban helyet kerestünk egy kis méretű tárlónak, amelyre elhelyeztük az „ajándék”

könyveket a következő felirattal: „Cserebere. Könyvek-folyóiratok-hanglemezek. *Ajándék* mindenkítő – mindenkinek”.

Az olvasói övezet ellenőrző pontja és a ruhatár között egy lépcsőforduló látszott alkalmas helynek ahhoz, hogy az ott elhelyezett cserebere-tárlóhoz lépő ne legyen zavarban akkor sem, ha innen visz, de akkor sem, ha ide hoz könyveket. A helyi újságnak tetszett az ötlet, megígérte, hogy népszerűsíti. Az első két napon kilenc kötetből elvittek ötöt. (A Toldi trilógiát, egy Vajda János-kötetet, a Hudson vándorát, Illés Béla *Ég a Tiszáját*, Thury Zsuzsa *Virradat* előtt című regényét.)

Őszintén örülnénk, ha a régi helyükön megunt vagy fölöslegessé vált könyvek az új gazdáknál tovább élnének.

Dr. Fekete Péterné

Sorsok és pályák

„Elenyészik az a könyvtár,
amelyik ma is csak azt teszi,
amit tegnap...”

Beszélgetés dr. Walleshausen Gyulával

A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárának főigazgatói szobájában fogadott dr. Walleshausen Gyula: nyugdíjba vonulása előtti szabadságáról érkezett a megbeszélrt találkozóra, régi munkahelyére. Íróasztaláról elfogytak az iratok, a könyvespolcon megritkult a könyvek sora; a nyugdíj előtt álló főigazgató már utódjának készíti elő a helyet. „Nyárvégi beszélgetésre jöttél?” – kérdezi jól ismert mosolyával, majd így folytatja: „Sohasem szerettem reflektorfénybe kerülni.” Mulatságos epizódot mesél el: A Szabó Ervin-emlékérmet készült átvenni, a teremben az ilyenkor megszokott „stáb” és kellékek: tévériporter, világosítók, nagy fényű reflektorok. Amikor őrá került a kitüntetés átadásának sora, hirtelen üzemzavar következtében kialudtak a jupiterlámpák! „Ekkor sem kerültem reflektorfénybe” summázza...

– *A költőről szóló latin mondás a könyvtárosokra fordítva igaz: inkább könyvtárosokká válnak, mintsem születnek azok, akik végül ezt a pályát járják végig. Így hát elkerülhetetlen a kérdés: Mikor, hogyan kerültél kapcsolatba először a könyvekkel?*

– Botcsinálta könyvtáros vagyok, mint sokan mások, akik nem könyvtáros családban születtek, és minden családi „intelem” ellenére választották ezt a pályát. Amikor 1923-ban megláttam a napvilágot, szülővárosom, Baja az a derűs, csendes vidéki kisváros volt, amilyennek neves szülőtte, Major Máté akadémikus, építészprofesszor oly nagy szeretettel rajzolta meg könyvében. A város az országnak abban a részében fekszik, amely a török megszállás és dűlás után új telepéseket fogadott elpusztított falai közé: soknyelvű, vegyes lakosság népesítette be. Az új „honfoglalók” legfőbb gondja a megélhetés volt; nem fordítottak, nem is fordíthattak kellő figyelmet a szellemi kultúrára. Későbbi történelme során a város kétszer is leégett. A többszöri újrakezdés során alig-alig alakulhatott ki olyan nagy hagyományú szellemi élet, mint például a Felvidéken. Ma-

– *Amikor Máté könyvének olvastakor magam is elgondolkoztam azon, hogy ugyan milyen könyvtárakkal találkozhattam Baján ifjú éveimben: a kaszinó és a legényegylet könyvtárában kívül egy-egy iskola kisebb könyvtárával, esetleg más testületek könyvtáraival. Magánkönyvtárak? Bizonyára ilyenek is voltak, de ezek legfeljebb egy-egy generáció gyűjtéséből származtak. Megjegyzem: ez akkoriban nem is tűnt fel nekem, csak később, amikor a Felvidékről származó kollégákkal, barátokkal beszélgetve hallottam, hogy milyen egész életre szóló élményt nyújtott számukra egy-egy olyan családi könyvtár, amely több nemzedék tervszerű gyűjtésének volt eredménye, s gyökere a 16–17. századig nyúlt vissza.*

– *Iskoládban azonban bizonyára volt könyvtár?*

– Volt, de meglehetősen szegényes. A III. Béla nevét viselő cisztercita gimnáziumba jártam, ahol kedves magyartanárom, Gondán Felicián, az ifjúsági könyvtár kezelője gyakran igénybe vette tanítványai segítségét, így az enyémet is. Katalógusról, kölcsönzési nyilvántartásról, numerus kurrensről sohasem hallot-

tam, legfeljebb a könyvek gerincére ragasztottunk címkéket. Még most is orromban érzem Gondán atya reverendájának csirizes-dextrines illatát.

– *És otthon? A szülői házban nem volt könyvtár?*

– Természetesen nekünk is volt családi könyvtárunk: a Pallas Lexikon, Jókai műveinek centenáriumi kiadása, az Erdélyi Helikon és egyéb sorozatok egy üvegszekrényben, no meg az Aller-féle képes Családi Lap sok-sok évfolyama, továbbá egy irodalomkedvelő nagybátyám hatalmas könyvszekrénye tele szépirodalmi művekkel.

– *Érettségi után utad nem is a tudományegyetemre vezetett...*

– Nem bizony, hanem az akkor a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem kötelékébe tartozó Közgazdaságtudományi Karra. Hamarosan a banküzemtan tanszék „hallgató-famulusa” lettem, de hivatalos megnevezésem „tanszéki könyvtárkezelő” volt. Elődöm, Tiszai István tanársegéd, mintaszerűen kezelte a könyvtárat. (Egyébként az Építéstudományi Tájékoztató Intézet igazgatójaként ment nyugdíjba...) Hirtelen távozott a tanszékről, nem volt tehát, akitől a mesterség fogásait elleshettem volna. Álmomban sem gondoltam arra, hogy könyvtáros leszek, de a kiváló Tiszai István munkájának – emlékének – hatása alá kerültem. Amikor professzorom, Nyárády József utasítására egyik napról a másikra át kellett vennem a tanszéki könyvtárat, hetek teltek el anélkül, hogy tudtam volna: mit is kell tennem. Végre a csodálatosan rendezett könyvtárban rábukkantam *Káplány Géza* Könyvtárak korszerű rendezése és fejlesztése című kétkötetes munkájára. Ekkor értettem meg a cédulakatalógus értelmét, hiszen korábban, a gimnáziumi könyvtárban, csak kemény kartonra ragasztott, géppel írt és kézírással kiegészített könyvjegyzékeket ismertem. (Az állomány gyarapodását tintairás jelezte.) Ekkor értettem meg azoknak a titokzatosnak tűnő számoknak az értelmét, amelyekről kiderült, hogy ETO-jelzetek. Igen érdekesnek találtam mindazt, amit Káplány Géza könyvében olvastam, és ekkor határoztam el, hogy könyvtáros leszek, nem újságíró, ami pedig addig szívem vágya volt.

– *Mikor történt ez?*

– Már a felszabadulás után.

– *De íráskészséged nyilván korábban megmutatkozott?*

– Igen, középiskolás koromban. Tanárain

dicsérték „irályomat”, de azt hiszem, túloztak kissé. Nem alkottam semmi maradandót, a sokszor emlegetett „íróasztalfiók” is üres. Szerettem fogalmazni, ennyi volt az egész. Pedig még „irodalmi rokonsággal” is büszkélkedhetek: édesapám húga volt *Móra Ferenc* felesége. Ma is őrzök néhány Móra-levelt otthonomban.

– *Térjünk hát vissza a könyvtárosi pályához.*

– Amikor létrejött a Közgazdasági Egyetem, kiválva a Budapesti Műszaki Egyetem szervezetéből, tulajdonképpen nem volt saját központi könyvtára. Az éppen megszüntetett Kereskedelmi és Iparkamara kiváló könyvtára töltötte be ezt a funkciót, ennek volt igazgatója dr. *Haraszthy Gyula*. Ő hívott át a könyvtárba, amely akkor még az Alkotmány utcában működött.

– *Hogyan tettél szert könyvtárosi ismeretekre?*

– Részben személyes tapasztalatok révén, részben a szakirodalom segítségével. Megismerkedtem Káplány Gézával, *Veredy (Witzmann) Gyulával*, *Fitz Józseffel*, *Tóth András*sal, *Goriupp Alizzal* – hogy csak néhányukat említsem –, szabad időmben a külföldi könyvtári szakirodalom alkotásait (Ladewig, Graesel, Petzholdt, Maire, Schneider stb. műveit) olvastam. A fontosabb könyveket sikerült az antikváriumokban megvásárolnom, ezeket ma is őrzöm könyvtáramban. Az egyetem központi könyvtárában azután – immár főhivatású könyvtárosként – első feladatomnak tekintetem, hogy megismerjem a könyvtár állományát. Két éven keresztül mindennap a munkaidő elteltével (és amikor nem volt értekezlet, mert akkoriban az értekezleteket csak munkaidőn kívül lehetett tartani!) a raktár polcain keresgéltem. Kézbe vettem a fontosabb könyveket, tanulmányoztam tartalmukat, olvastam szövegeiket. Ekkor tártul ki a világ előttem, bár ezt én akkoriban talán észre sem vettem. Különösen sokat forgattam az ún. 0-ás gyűjteményt, ahol a könyvtári szakirodalom és a bibliográfiák voltak találhatóak. A másik különgyűjtemény – „K” jelzetű – a kompaszoké, kereskedelmi címtáraké volt. Mindkettő ma is megvan; sajnos, különgyűjtemény-jellegük megszűnt, mivel akkoriban, 1949–50-ben, az a nézet uralkodott, hogy a különgyűjteményekre nincs szükség.

– *Mivel indokolták ezt a felfogást?*

– Nehéz megmondani. Addig az volt a gyakorlat, hogy az egyetemek jeles professzorai magánkönyvtárukat haláluk után a könyvtá-

rakra hagyományozták, azzal a kikötéssel, hogy az „különgyűjteményként őriztessék”. A példát az Akadémiai Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár (beleértve a kari könyvtárakat is) szolgáltatta, de furcsa módon – és szerencsére! – éppen ott nem szüntették meg a különgyűjteményeket. Az akkori orvoskari (ma: SOTE) könyvtár ma is őrzi az igen értékes személyi különgyűjteményeket. A mi egyetemünk könyvtárában is áldozatul estek azok a különgyűjtemények, amelyekben sok referenzmű volt. Különösen az említett kompasz-gyűjtemény „befagyasztását” fájlamom. Még a 70-es évek közepén is, amikor a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának igazgatóhelyettese voltam, felhívtam *Nemes Dezső*, panaszolván, hogy egy bizonyos kompaszt, amely emlékezete szerint megvolt a különgyűjteményben (meg is volt!), most nem találunk. Tudok-e feltett kérdésre más adatforrást javasolni?

Visszatérve „tanulóveimre”, a pályatársakkal teremtett személyes kapcsolatok eredményeként kezdtek mind több bizottsági munkába is bevenni (például a címléírás szabvány munkálataiba, amelyek a Szabványügyi Hivatal egyik alagsori, szép tiszta helyiségében folytak, olykor heti 2–3 alkalommal is). E munkálatok vezéregyénisége *Goriupp Aliz* volt, aki néha heves vitát folytatott a többiekkel, elsősorban *Szász Károly*val. Emlékszem: *Kovács Máté*, aki akkoriban a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatója volt, igen nagy felkészültséggel jelent meg a tárgyalásokon, érveit, javaslatait olykor írásban tette az asztalra. De ebben az időszakban gyakran találkoztam *Fitz Józseffel* és *Veredy Gyulával* is, akivel az Országos Dokumentációs Központ megalakulása után szoros kapcsolatba kerültem. Az ODK vezetője akkor *Lázár Péter* volt, minisztériumi osztályfőnöki rangban. Abban az időben kezdődött szorosabb kapcsolatom az Országos Könyvtári Központban *Tóth András*sal és *Kőhalmi Bélával* is.

– *Úgy tűnik, hogy pezsgő szakmai élet alakult ki akkoriban.*

– Valóban, így volt. *Lázár Péter* később bevont külső szakértőként az ODK munkájába. Ez azt jelentette, hogy munkaidő után összejöttünk és szakmai kérdésekről beszélünk. E beszélgetéseknek is szerepük volt abban, hogy az első országos felsőfokú könyvtárosképző tanfolyamon – *Csapody Csabával* megosztva – már oktattam az Egyetemes Tizedes Osztályozási rendszert.

– *Mikor volt ez?*

– 1949–50-ben. Az időket jelzi, hogy a tanfolyamon csupa olyan – más diplomával rendelkező – kolléga vett részt, aki akkoriban talált menedéket a különféle könyvtárakban, de nem jutott el odáig, hogy önképzéssel szerezze meg a szükséges szakmai ismereteket. A tanfolyamot azután 1951-ben újra megindították; én azonban ekkor már a Hortobágy szélén útépítéssel, építkezéssel, majd a Kelet–Nyugati Főcsatorna mérésével foglalkoztam segéd-munkásként, és nem teljesen saját elhatározásomból...

– *A kitelepítések időszakáról beszélj?*

– Igen. E nehéz időszakban többen is igyekeztek segíteni rajtam. *Kovács Máté* szeretett volna a Debreceni Egyetemi Könyvtárban alkalmazni – persze csak raktárosként! –, de igyekezete, sajnos, hiábavalónak bizonyult. Jó igazgatóm, *Haraszthy Gyula* is mindent elkövetett, ami akkoriban lehetséges volt, hogy kiszabadítson, de ő sem járhatott sikerrel. Még a debreceni klinikán is meglátogattam, ahová tüdőgyulladással vittek be 1952 októberében: a répaszedés után ugyanis csak a szabadban tudtam mosakodni, ezért betegedtem meg. A klinikán mások is meglátogattak (*Kovács Mátén* kívül *Malán Magda*, *Csűry István*), és *Csűry* volt az, aki ellátott könyvtári szakirodalommal. Ez mind azt jelezte, hogy bizonyosak voltak abban: életemnek csak átmeneti időszakáról van szó. Valóban, 1953-ban, amikor már ismét szabad polgár lettem, azonnal jelentkeztem is a Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárában. Akkor *Szekeres Pál* volt az igazgató. Őt én már korábbról ismertem, amikor *Káplány Gézától* átvette a Technológiai Könyvtár vezetését. Szívesen látott volna a könyvtárban, csakhogy akkoriban Budapesten nem, csak *Gödöllőn* sikerült egy albérteti szobát kapnom, azt is nagy nehézségek árán.

– *Ekkor már Gödöllőn működött az Agrártudományi Egyetem?*

– Félállbal. Könyvtára is kialakulóban volt, az igazgató, *Magyary-Beck Vladimír* éppen könyvtárosokat toborzott, és tudtomon kívül kiszemelt egy gödöllői könyvtárosi állásra. Igaz, hogy segédkönyvtárosi lett belőle, de legalább *Gödöllőn* volt, s így nem kellett utazással elvesztegetnem az időmet. Bár akkoriban még gyorsabb volt a HÉV, és jómagam is fiatalabb voltam...

– *Milyen feladatokat kaptál új állomáshelyeden?*

– *Gödöllői* könyvtárosi életem egyik részét, a szorosabban vett könyvtártani munkákat

nagy élvezettel végeztem, viszont teljesen új és idegen volt számomra a másik rész: a mezőgazdasági. Bele kellett tanulnom ebbe is, hiszen egy ilyen méretű könyvtárban, ahol a csaknem 200 ezer kötetes állományhoz mindössze harmincan voltunk, nem lehet meg a vezető a profil ismerete nélkül. Az évek során ugyanis előrehaladtam a hivatali ranglétrán. Oly mélységben kellett részt vennem a napi munkában, hogy ahhoz nélkülözhetetlenek voltak a mezőgazdasági ismeretek. Végül is annyira megszerettem a szakmát, hogy a könyvtárosvilágban agrárius szakértőként tartottak számon, talán azért is, mert elmélyültem a hazai mezőgazdasági felsőoktatás történetének tanulmányozásában. Holott ezt könyvtárosként tettem... Könyvtárunk tekintélye abban az időben meglehetősen alacsony volt, és én – mivel senki sem foglalkozott az egyetemen az agrárszakoktatás múltjával, bár erre gyakran lett volna szükség az oktatás során – úgy éreztem: hasznos lesz, ha beásom magam az irattárakba, a keszthelyi és a magyaróvári volt mezőgazdasági akadémiák iratanyagába (melyet akkoriban a gödöllői könyvtár őrzött).

– *Nem voltak nehézségeid a kutatómunkában?*

– Nem hallgathatom el, hogy afféle amatőr történészként sok bizonytalansággal vágtam bele a munkába, s nehézségeim bizonyára növekedtek volna, ha nem *Kosáry Domokos* lett volna az igazgatóm, aki éppen akkoriban alapította meg az *Agrártörténeti Szemlét*. Jóllehet nem emlékszem arra, hogy túlságosan sokszor beszélünk volna történeti kérdésekről, *Kosáry* történészi gondolkodása és elejtett szavai sok tanulsággal szolgálhattak annak, aki – mint én is – a történelem területén kalózkodott. Olyannyira felbátorodtam, hogy 1958-ban nagyszabású kiállítást rendeztem *A mezőgazdasági felsőoktatás történetének dokumentumai* címmel Gödöllőn, az Agrártudományi Egyetem szakszervezeti klubtermében.

– *Hogyan sikerült ez a kiállítás?*

– Szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy kitűnően, pedig *Kosáry Domokos* csak 1957 őszéig volt az igazgatóm. Ekkor súlyos beteg lettem, s amikor felépülésem után (1958 januárjában) visszatértem a könyvtárba, egy kiérdemesült adjunktust, *Fekete Bélát* találtam a könyvtár élén mint megbízott igazgatót. Sok, ma már humorosnak ható epizód fűződik a „*Fekete-korszakhoz*”. Nem vitatom, hogy *Fekete* jó érzékű műtrágya-ügynök volt – úgy értesültem, hogy külföldre távozása után, vala-

mikor a 60-as években ismét e mellett a foglalkozás mellett kötött ki valahol Svájcban –, de nem volt könyvtárigazgatónak való. Én akkor osztályvezetőként tevékenykedtem, s noha már *Kosáry Domokos* igazgatóságának idején helyettes könyvtárigazgatóként dolgoztam, ezt a címet csak sokkal később kaptam meg. És még valami történt ebben az időszakban. Amikor az egyik igen tehetséges fiatal munkatársamat arra biztattam, hogy levelezőként szerezzék meg a könyvtárosi végzettséget, így válaszolt: „Ugyan miért? Magának talán megvan a könyvtárosi diplomája?” Nem sértődtem meg, hanem elgondolkoztam válaszán. Igaza volt: 1958 őszén be is iratkoztam levelezőként az ELTE történelem-könyvtár szakára. *Kovács Mátét* most másik oldaláról, eszményi tanárként ismerhettem meg. Mondhatom, hogy minden idők egyik legkiválóbb pedagógusa volt az egyetemen (mert az egyetemi oktatásban is kell lennie pedagógiának!)

– *A gödöllői éveknek azonban egyszer csak végük szakadt.*

– 1971-ig maradtam Gödöllőn. Igen sokan csábítottak budapesti nagykönyvtárakhoz, de én igen jól éreztem magam Gödöllőn. Bebutaztam Pestre, részt vettem sokféle bizottság munkájában, a szakmai élettel szoros kapcsolatot tartottam. Ennek is köszönhetem, hogy megtaláltam azokat a szakmai témákat, amelyekről – véleményem szerint – érdemes volt írni. Minden rosszban akad valami jó is: *Fekete Béla* igazgatósága nekem arra volt jó, hogy lássam, miként nem szabad vezetni! E rossz példa készített arra, hogy a vezetés és a szervezés kérdéseivel kezdjek foglalkozni. Ebből néhány cikkem és egy százoldalas tanulmányom született, úttörőként a hazai szakirodalomban. Persze előtte – tollpróbálgatásként – a könyvtári szakma különböző területeit igyekeztem elméletileg és gyakorlatilag megismerni, és néhány cikkem jelzi is azt az utat, amelyen eljutottam a könyvtárvezetésig. Állítom azt, hogy csak az lehet valóban jó vezető, aki biztos kézzel kormányozza könyvtárát, és aki mélyebben megismerkedett a részterületekkel is. Hogy a szakirodalomnál maradjak: a következő témakör, amelyet fontosnak és a hazai szakirodalomból nagyon hiányzóknak éreztem, a könyvtáros hivatás, a könyvtárosi etika volt. E kérdéskör tanulmányozásához is a rossz példák adtak indítékot.

– *Ebben az időszakban kezdődött a mi személyes ismeretségünk is. Jól tudom, hogy te akkor*

már a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárában dolgoztál?

– Egész pontosan a KSH Könyvtárának és Dokumentációs Szolgálatának voltam igazgatóhelyettese. Az 1971 áprilisától 1978. január 15-ig tartó korszak számomra egyáltalán nem volt felhőtlen. Hiányzott nekem a megszokott lüktető könyvtári élet, az olvasók, az ifjúság, szóval mindaz, ami az egyetemi könyvtárakat megkülönbözteti a többi könyvtártól. A KSH könyvtára egyébként is meglehetősen elzárt volt. Nagyon meglepett például, hogy jöllehet a három teljes körű kötelepéldány-joggal felruházott könyvtár egyike volt (s az ma is), otlétem alatt azt kellett tapasztalnom, hogy a másik két könyvtárral semmiféle kapcsolata sem alakult ki. Ez annál különösebb is volt, mert a kötelepéldányok ügyében sok olyan gonddal találkoztam, amelyek megoldása a két könyvtár nélkül nem volt lehetséges. Ezért felferestem az Országos Széchényi Könyvtárban *Sebestyén Gézá*t, és elmondtam neki néhányat gondjaim közül. Ekkor derült ki, hogy őt is pontosan ezek a gondok foglalkoztatják. Az együttműködési készség a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatójában, Csúry Istvánban is megvolt, hamarosan megkezdtük hát a közös gondok megbeszélését. Két szimpóziumot is rendeztünk, amelyek egyikén Csúry Istvánnal élénk vitába keveredtünk: nemcsak én, hanem az OSZK részéről is többen. A vita lezárása azonban mindmáig elmaradt, illetve Csúry István sajnálatosan korai halála tett pontot a végére.

– Sokat foglalkoztatott a könyvtárak raktározási gondja, a könyvtári épületek elhanyagoltsága is.

– KSH-beli működésem időszakára esett a törökbálinti raktárváros építése. Amikor megtudtam, hogy az ÉGSZI-INVESTORG Törökbálinton raktárvárost szervez és résztvevőket keres vállalkozásához, gyorsan feltár-csáztam azokat a nagykönyvtárakat, amelyekről tudtam, hogy igen súlyos raktározási gondokkal küszködnek. Közülük azonban mindössze az akkori Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ és a Magyar Tudományos Akadémia könyvtára, illetve levéltára iratkozott fel egy-egy raktári szelvénnel, ami körülbelül háromezer négyzetméternyi hasznos raktári alapterületet jelentett. Később a Művelődési Minisztérium és a Széchényi Könyvtár is csatlakozott az együtteshez. Jöllehet én ezt a vállalkozást kényszermegoldásnak tekintettem, amelyet legfeljebb az ezredfor-

dulóig szabad a meglévő különélésben fenn-tartani, azóta bebizonyosodott, hogy a kezde-ményezés hasznos volt. A KSH könyvtára már a 70-es évek közepén a főváros 17 pontjára szórta szét állományát: nem is tudom, egyáltalán mit tehetne Törökbálint nélkül. A másik elképzelésem – új épület a KSH könyvtárának – azonban nem vált valóra. A minden képzeletet felülmúló zsúfoltság, amely a KSH könyvtárában fogadott, megdöbbentett és gondolkodásra késztetett. *Dányi Dezső* igazgatót sokszor igyekeztem rábeszélni: ne szegye kedvét az, hogy eddig már kétszer is elvetélt a terv a könyvtár normális elhelyezésére. Az első még a 40-es évek elején született: akkor ugyan-is a régi könyvtárépülethez új épületszárnyat emeltek, de ezt – hivatkozva az intézet megnö-vekedett feladataira – elkészülte után a KSH elvette. A második kezdeményezésre az 50-es évek végén, a 60-as évek elején került sor, amikor a KSH a Széna téren egy új közműve-lődési könyvtárat szándékozott építtetni. Itt kívánta elhelyezni és a közönség rendelkezésé-re bocsátani a kötelepéldányokat, míg a szű-kebb statisztikai gyűjtemény a régi helyén ma-radt volna. A tervet végül is elvetették, a beru-házási hitelt más célra szándékoztak felhasz-nálni. Az akkori igazgató eltávozott a könyv-tárból. Az újabb elképzelés szintén Óbudán, a Flórián téren, egy épülő társasház alagsorát vásárolták volna meg könyvraktár céljaira. Ez az elképzelés sem valósult meg, a beruházási hitelt időközben törölték is. Mindezek ellenére állandóan szorgalmaztam új könyvtár építeté-sét, hiszen mindennapos keserűséget okozott a pusztuló könyvek látványa, a zsúfoltság, ami már a normális könyvtári szervezet kialakítását is akadályozta. *Tombor Tiborral*, aki a feladat nagyobbik felét vállalta, elkészítettük a terv-programot, s rövidesen a mintegy 110 millió forintnyi fedezet is rendelkezésünkre állt, bi-zonyosságául annak, hogy akinek terve és elkép-zelése van, az előbb-utóbb pénzhez is jut – feltéve, ha okos célról van szó. Sikerült telket is szereznünk a Fillér utca sarkán, az épület ügye, sajnos, mégis hajótörést szenvedett.

– *Miért?*

– Nem tudom, mi lehetett az oka. Én 1978. január 16-án megváltam a KSH könyvtárától.

– *Ekkor mi történt?*

– Még 1977 decemberének vége felé felhí-vott telefonon a Marx Károly Közgazdaságtu-dományi Egyetem akkori rektora, *Berend T. Iván*, és közölte, hogy szeretne velem beszélni, méghozzá sürgősen. Nem rejtette véka alá

szándékát: meg szeretne hívni a könyvtár élére. (A könyvtárat ekkor megbízott igazgató vezette.) Igen gyorsan lebonyolították a szükséges hivatalos teendőket, és én 1978. január 16-án elfoglalhattam állásomat.

– „Diadalmenetre” készültél?

– Szó sem volt erről. Tudtam, hogy én már a könyvtár 1971 utáni negyedik igazgatója leszek, igazgatóhelyettes azonban nem volt a könyvtárban. Ez azzal járt, hogy a könyvtár vezetése „cikkcakkos” volt, amit az intézmény nehezen viselt el. A jól ismert könyvtár első bejárásakor láttam, hogy itt is nyomasztó a helyhiány, a bővítésre pedig legfeljebb a III. emeleten, továbbá a tetőtér beépítésével nyílt volna lehetőség. A könyvtár egészének munkáját még időm sem volt áttekinteni, amikor kiderült, hogy az épület életveszélyessé vált. Mindenfelé hullott a vakolat, a vízvezeték régi csövei repedeztek stb. Az épület teljes újjáépítése tehát nem volt tovább halogatható.

– Vagyis nem szabadulhattál meg az építkezéssel járó sok-sok gondtól, törődéstől?

– Így van, de tulajdonképpen szerencsés voltam, mert kiderült: nem belső átalakítás vár rám, hanem új épületet kap a könyvtár a Zsil utca és a Közraktár utca sarkán oly módon, hogy a Dunára néző, Közraktár utcai oldalon levő üres telek beépítése révén a nyilvános szolgálat négyezer négyzetméternyi új épületrészhez juthat, amely csatlakozik a Zsil utcai

szárnyon meglévő és könyvtári célra átalakított, a belső könyvtári munkák céljára szolgáló épülethez. A tervezés és nyomában az építkezés rendkívül gyorsan folyt, és végre 1982 őszére el is készült: megkezdődhetett a költözködés. Hivatalosan 1983. március 11-én nyitotta meg kapuit az olvasók előtt új könyvtárunk.

– Ez roppant egyszerűnek látszik. Ennyi volt az egész?

– Persze azt a rendkívül sok munkát, ami e néhány mondat mögött meghúzódik, nehéz egy beszélgetés keretében érzékeltetni. A könyvtárépítés történetében – mind a hazai, mind a külföldi példák ezt bizonyítják – példátlanul rövid idő alatt készült el az épület, ráadásul – ami szintén eléggé szokatlan – építészeti és kivitelezési hiba és melléfogás nélkül. Az építéssel, *Mányi Istvánnal* néhány szóból is megértettük egymást. E szerencsés adottság mellett fontos volt az is, hogy a tervezés egész ideje alatt szoros kapcsolatban álltunk a tervezővel, az építkezés folyamatát is szemmel kísértük, és a műszaki átadás részletkérdéseit sem adtuk ki albrétbe, bármilyen sok munkával, fáradtsággal járt is.

– Közben a könyvtár régi épületében folyt a rendszeres napi munka?

– Igen, de roppant nagy erőfeszítések árán. Dolgozónk megértették, hogy munkájukat ebben a helyzetben áldozatosan kell végezniük. Sok-sok kényelmetlenséget viseltek el nagy türelemmel. Például a régi épületben leverték a vakolatot, majd a raktárat és az olvasótermet érintő kazánkérmény építése is kényelmetlenségeket okozott, és nehezítette a mindennapok amúgy sem kényelmes életét.

– Talán fölösleges is a kérdés: megérte?

– Feltétlenül, nem volt hiábavaló a fáradtság. Új könyvtárunk szép, korszerű, a külföldi és a külföldet járt hazai könyvtárosok véleménye szerint is igen jól sikerült, és ha továbbra is úgy halad a technikai fejlesztés, ahogy eddigi terveink szerint haladt, elmondhatjuk, hogy Közép-Kelet-Európa egyik legkorszerűbb könyvtára lesz a miénk.

– A személyzet létszáma is növekedett?

– Létszámunk természetesen nőtt, mert feladataink is megsokasodtak. Ez különösen a közgazdasági szakirodalmi tájékoztatási tevékenységre vonatkozik. Könyvtárunk tölti be a közgazdasági információs központ szerepét, bár a „központ” nem helyes megnevezés, mivel nem koordináljuk, hanem magunk végezzük az információs munkát. Még a munka kez-

detén tartunk, a felfutáshoz időre van szüksége a könyvtárnak, továbbá kellő propagandára, a „public relations” helyes alkalmazására. Munkatársaim között azonban – ezt nyugodtan állíthatom – sok a tehetséges és már nevet is szerzett fiatal szakember. Ők nem elégszenek meg a napi rutinmunka becsületos elvégzésével, hanem igyekeznek a dolgok mélyére hatolni. Könyvtárunk időközben fontos kutatóhelyé vált, a könyvtár- és információügy gazdasági vonatkozásainak témakörében. Magam is foglalkoztam innovációs kérdésekkel, és munkatársaim, úgy látom, átvették gondolkodásmódomat a könyvtár fejlesztésével kapcsolatban. Jól ismerik és elfogadják nézeteimet: az a könyvtár, amelyik ma is csak azt teszi, amit tegnap, elenyészik. Az innovatív gondolkodásmód a könyvtárban is gyökeret eresztett, és ez igen fontos!

– *A gyakorlati feladatok sem vetettek azonban vissza a kutatómunkában, publikációs és közéleti tevékenységében.*

– Mindig olyan témákkal foglalkoztam, amelyek – úgy éreztem – hiányoztak a hazai és olykor a nemzetközi szakirodalomból is. Már említettem a vezetés és a könyvtáros etika kérdését. Új témaként kezdtem foglalkozni a könyvtárak jövőjének, a jövő könyvtárainak problémáival. A könyvtárpolitika egyik fontos kérdése a könyvtárak növekedése következtében előállott helyzet. Ez, amennyire a külföldi szakirodalmat ismerem, úttörő vállalkozás volt. Említett témáim közül kettő a Magyar Könyvtárosok Egyesületének vándorgyűlésein is témaként szerepelt: 1974-ben Pécsen és 1975-ben Egerben.

– *Milyen minőségben vettél részt az egyesület munkájában?*

– Egyesületi tevékenységem 1964. január 30-án kezdődött, amikor a Szabó Ervin Kör első küldöttközgyűlése a választmány rendes tagjává választott. A következő évben, 1965-ben, amikor az MKE megalakult (ez a Szabó Ervin Kör második küldöttközgyűlésén történt), az ellenőrző bizottság elnöke lettem. Több választást átélve 1982 decemberéig töltöttem be ezt a tisztséget. Eközben a korábbi „gittegyletből” – ahogy 1964-ben még némelyek nevezték a kört – mintegy négyezer tagot tömörítő tekintélyes egyesület lett. Az ellenőrző bizottság elnökéként más tisztséget nem vállalhattam, de élénken részt vettem az egyesületi életben, és alkalmanként különféle megbízásoknak is eleget tettem. 1983. június elsejével az Egyetemi Könyvtárigazgatók Taná-

csának elnöke lettem, és tagja vagyok az Országos Könyvtárügyi Tanácsnak is. És azt is jó érzéssel mondhatom, hogy a Könyvtárosnak első számától olvasója, gyűjtője és számos esetben szerzője is voltam, vagyok.

– *Gyakran tapasztaljuk, hogy az alkotó, mindig az újért küzdő vezetők közül sokan nem érik meg a nyugdíjkort: a beosztásukkal járó sok idegesség, izgalom sietteti „elégésüket”.*

– Én szerencsés vagyok ebből a szempontból. Talán azért élek, mert igazgatóként, illetve főigazgatóként csak hét éven át emésztettem magam. Ez a hét év azonban – nyugodtan állíthatom – olyan nagy munkával telt el, hogy akár háromszorosnak is volna vehető.

– *Miben látod több évtizedes könyvtárosi munka után a pálya változását?*

– Nehéz megfogalmazni, csak annyi bizonyos, hogy egészen más, mint harminchárom évvel ezelőtt. Az első, amit meg kell említenem, hogy a könyvtárosok száma többszöröződött. Könyvtárosi teendőik is megsokszorozódtak, az olvasók tábora hallatlanul megnőtt, igényeik is változtak, és egyre inkább változnak ma is. Milyen lesz a jövő? Sokan boncolgatják. Azt tapasztalom azonban, hogy a valóság az előrejelzéseknél sokkal gyorsabban változik. Én bízom abban, hogy könyvtáraink technikai felszereltsége néhány éven belül korszerűsödik, tehát nálunk is megvalósulhat az a változás, ami a fejlettebb ipari országokban a számítógépek térhódításával már bekövetkezett.

– *Nem idegenkedsz tehát a gépesítéstől?*

– Nem, sőt hiszem, hogy a még helyenként feltalálható aggályoskodás is eloszlik. A gépesítés nem jelenti feltétlenül a technicista szemléletű könyvtárosgárda kizárólagos „uralmát”. Magam is vizolyogtam kezdetben a számítógépektől. Ma már meggyőződésem, hogy számítástechnika nélkül egyetlen könyvtár sem boldogulhat. A könyvek átfutási és feldolgozási ideje mind hosszabbá válik, egyre nehezebb a megfelelő információk felkutatása és feldolgozása, s ezek a körülmények az olvasókat és az információ felhasználókat elidegeníthetik a könyvtáraktól, hacsak nem térünk rá az automatizálásra, a számítógépek alkalmazására.

– *Visszaemlékezésed arról győzhetsz meg az olvasókat, hogy könyvtárosi pályádat sikerek és kudarcok tarkították...*

– Melyik volt több? – kérdezed. Nyilván a siker. Én azonban – mindig – a kudarcokra emlékszem élénkebben.

Végh Ferenc

A szépirodalom könyvtárközi kölcsönzése és ami mögötte van

Fórum

Bár azt tartják: az indulat rossz tanácsadó, a könyvtárközi kölcsönzés jelenleg annyi nehézséggel terhes, hogy aligha lehet másként szólni róla, mint indulatosan. Eddig „csak” lassú volt ez a szolgáltatásunk, ma viszont már drága is. A postai díjak értéke hovatovább meghaladja a könyvekét, nem kis anyagi gondot okozva ezzel a könyvtárközi kölcsönzés központjaiban, amelyeknek egy része ráadásul állománya miatt is felkészületlen erre a feladatra.

Így és ennyiben megértem és elfogadom *Maruszkai József* indulatát (Indulatos észrevételek a könyvtárközi kölcsönzésről. *Könyvtáros* 1985/9. sz.), sőt együttérzek vele. Természetesnek tartom afölötti háborgását is, hogy némelyik könyvtáros országos „körözést” indít olyankor is, amikor a szomszédos könyvtárból közvetlenül megkaphatná a keresett művet. Végül még talán arról is meg tudott volna győzni – ha másként érvel –, hogy a szépirodalom könyvtárközi kölcsönzése más utat és módot igényelne, mint a szakkönyveké.

Nem értek viszont vele egyet abban, hogy „elvtelen” az az olvasószolgálatos, aki *lektúrt* kér „könyvtárközivel”, nem tartom „szintiszta szakmai demagógiának” az ilyen típusú kérések maradéktalan teljesítését, és nem állítanám magabiztosan azt sem, hogy Dnyeprov *Bibermúmia* című művének „olvasmányértéke nulla”.

Hogy e minősítéseket az indulat, a lektúrókkel és a sci-fikkel szembeni előítélet sugallta, az szinte bizonyos. És ahogy az már lenni szokott: az elfogultság pontatlanságot szül, igaztalan általánosítást eredményez. Így ír *Maruszkai olvasmányértéket esztétikai* érték helyett, s ezért vonja egy kalap alá *Berkesi* és *Lawrence* regényeit, meg az *Illatos kert*et.

Szót sem érdemelnének ezek a botlások, ha nem volnának tipikusak, közkeletűek. A kritikusok, a könyvtárosok, a magyartanárok, egy-

szóval: az olvasmányközvetítők körében gyakran tapasztalható ez a lebecsülés a szórakoztató művek vonatkozásában, s még jó, ha oka az ízlés-arisztokratizmus és nem a sznobság. A nagyobb, differenciált olvasószolgálati szervezettel rendelkező könyvtárakban pedig hovatovább már „rangon aluli” foglalatosságnak számít a szórakoztató műveket kereső olvasók kiszolgálása, tájékoztatása.

Bár a meggyőző érvelés megkövetelné, nem akarok hosszas filozófiai, értékelméleti fejtegetésekbe bocsátkozni, ezért csak jelzem: a szakembereknek szinte egyöntetűen az az álláspontjuk, hogy az emberi szükségletek egyenértékűek, mert egyként fontosak. S minthogy az ember számára az az érték, ami valami szükségletet elégít ki, az értékek sem rangsorolhatók, s főleg nem állíthatók egymással szembe. A könyv számtalan értékfajta hordozója lehet. Egyszerre vagy külön-külön tárgyasulhat benne történeti, morális, esztétikai, vitális, információs stb. érték. Következésképp az olvasó szempontjából az a jó könyv, ami pillanatnyi szükségletét maradéktalanul kielégíti, és az a jó könyvtár, illetve könyvtáros, amely és aki ehhez hozzásegíti.

A könyvtári hálózatok funkciójából elég egyértelműen következik, hogy a szórakoztató olvasmányok közvetítése a közművelődési könyvtár feladata. Nem kizárólagos feladat ez, de nem is másodlagos, és különösen nem nevezhető „szakmai demagógiának”. Sokkal több joggal mondhatnánk demagógiának – finomabban fogalmazva: ön- és közámításnak – az olvasóvá nevelés, az ízlésfejlesztés oly gyakori emlegetését. Persze tennünk kell ezt is, lehetőségünk szerint, de nem feledhetjük: a nevelés előfeltétele a kölcsönös bizalom és megbecsülés, ami csak akkor alakulhat ki az olvasó és a könyvtáros között, ha minden kérdést és kérést egyformán kezelünk. Számomra ellenszenves – és szerintem nem igazán hiva-

tásbeli – az a könyvtáros, aki tessék-lássék kapirgál a polcok között, ha krimi kérnek tőle, de tüvé teszi a könyvtárat, ha egy helyismereti munka után érdeklődnek nála.

Ezek után bizonyára meglepő, ha azt mondom: a könyvtárközi kölcsönzés amúgy is szűkös csatornáit ne terheljük lektűrök, sci-fik kérésével. Csakhogy nem azért, mert ezek „olvasmányértéke nulla”, hanem azért, mert az ilyen típusú kérések némi műfaj- és könyvismerettel helyben kielégíthetők *hasonló művek* ajánlásával, esetleg a keresett mű előjegyzésével. Mert aki némileg járatos az olvasásszociológiában, netán még az olvasáspszichológiában is, az tudja, hogy az *Őt kis malac* helyett bizvást kínálhatja a *Tíz kicsi néger*t, sőt Dumast is pótolhatja Jókaiival és viszont, de nagy kockázatot vállal, ha a *Buddenbrook-ház* helyett a *Doktor Faust*ust javasolja, noha Thomas Mann

írta mindkettőt, vagy Nagy László versesköetei híján a Tandori Dezsőét ajánlja, mivel mai magyar lírikus mindegyikük.

Igaz, ilyen nehéz helyzetbe ritkán kerül a könyvtáros, hiszen aki Thomas Mannt vagy Nagy Lászlót olvas, többnyire már maga szeret válogatni, és tudhat is, mivel ezen a szinten az olvasói igény és a könyvtári kínálat között közel sincs olyan feszültség, nincs annyi „hiánycikk”, mint a szórakoztató irodalom vagy a slágerkönyvek csoportjában. Ezért nem az „elvtelenség” vagy a „szakmai demagógia” jele az, ha a szépirodalmi tárgyú könyvtárközi kölcsönzési kérések között a lektűrök dominálnak, sokkal inkább a szakismeret hiányáé, a tájékoztatók tájékozatlanságáé, ami szintén megérdemelne egy indulatos jegyzetet, netán többet is!

Simon Zoltán

Még egy vélemény az olvasómozgalomról

A *Könyvtáros* 1984. évi 11. számának *Fórum* rovatában Ellenvélemény az olvasómozgalomról címmel közölte Maróti Andor elitelő cikkét az olvasómozgalomról. A szerkesztőség azért döntött a kézirat közlése mellett, mert vitát kívánt támasztani, amelyben sok minden tisztázódhat. Ezért egyidejűleg hozzászólásra kérte fel Simon Zoltánt, aki nemcsak könyvtáros, hanem irodalomkritikus is. Írását a szerkesztőség Maróti Andoréval együtt tette közzé. Vita azonban mégsem kerekedett a dologból, mert Simon Zoltán egyetértett Maróti Andorral, s cikkének állításait könyvtároskörökből származó érvekkel erősítette meg. Más hozzászólás azóta sem érkezett a témához, s ezek után úgy fest a dolog, mintha a könyvtárosok valamennyien osztanák Maróti Andor véleményét.

Ez azonban nem így van. Maróti Andor érveinek csak egy részével lehet egyetérteni, de több állítását és főként a kérdésben kialakított végkövetkeztetését a könyvtárosok nem fogadják el, s nem is hagyhatják válaszolatlanul, mert decemberben a Hazafias Népfront VIII. kongresszusán nyilván szó lesz a Hazafias Népfront művelődési munkájáról, ezen belül pedig az általa irányított *Olvasó népért* mozga-

lomról is. Szükséges tehát, hogy még a kongresszus előtt nyilvánosságot kapjon a könyvtárosok másfajta véleménye is.

Előljáróban le kívánom szögezni, hogy nem valamennyi múltbeli olvasómozgalmat tekintem a vita tárgyának, hanem csupán a Hazafias Népfront *Olvasó népért* mozgalmát. A korábbi olvasómozgalmaknak mások a formái, módszerei, s mások voltak közvetlenül elérendő céljai is. Az Olvasó népért mozgalom az első, amely az *olvasás feltételeinek társadalmi méretű javítását* jelölte meg célként, mégpedig első sorban a legfontosabb intézmények, az iskolák és a könyvtárak vonatkozásában, illetve közreműködésével.

Ez a cél 1969-ben, a mozgalom indulása idején megalapozott, teljesíthető volt. Az intézmények a felfutás állapotában voltak, napról napra erősödtek, a könyvtárosok bizakodtak lehetőségeikben és a jövő kilátásaiban. Az előző években kezdődött meg hazánkban a korszerű közművelődési könyvtárak építésének első hulláma, s az újonnan épített könyvtárakban az elérhető célokhoz szabták az intézmény szervezetét, működési formáit. Élénk érdeklődés kísérte és pezsgő élet követte e kor-

szerű könyvtáraknak a színrelépését, aminek következménye nyilvánvalóan az ugrásszerű fejlődés lett. Az igényesebb olvasók, az értelmiségi réteg tagjai is felfedezték a könyvtárakat, rájöttek arra, hogy bennük a korábbi, kölcsönkönyvtári állapotokhoz képest nem várt színvonalú szolgáltatásokban lehet részük, főként az új városi intézményekben. Az újdonság varázsa, a sok új szolgáltatás más olvasórétegeket is megmozgatott. A könyvtárosok mindezek alapján azt gondolták, hogy a könyvtárfejlesztés akkori ütemének folytatódása esetén a következő években százezres nagyságrendben növekszik majd a könyvtárhasználók száma is. A fejlesztés útja ugyanis ki volt munkálva, sőt kipróbálva is volt.

De más történt! A hetvenes évek elején lelassult a könyvtárépítés addigi ritmusa, a közművelődés rendelkezésre álló beruházási összegeket a nagy művelődésiház-építések emésztették fel. A könyvtáraknak sok helyen a művelődési házakba való önkényes beolvasztási törekvések ellen kellett – többnyire sikertelenül – védekezniük. Jó pár év telt el addig, míg a Művelődési Minisztérium nyilvános ígéretet tett az időközben elmaradt könyvtári beruházások pótlására, a beruházási arányoknak a könyvtárügy javára történő módosítására. Ezt azonban lehetetlenné tették a beköszöntő gazdasági nehézségek. A költségvetésből ellátott intézmények csak a szinten tartást tervezhették – a könyvtárak emelkedése miatt még ezt is alig –, fejlesztésre nem volt mód. Így érkeztünk el a mához. Ez az oka annak, hogy a mozgalom másfél évtizedes élete során nem sokat jutott előre a kitűzött célok megvalósításában.

Maróti Andor a mozgalommal hiánylistát szegezett szembe, de az eredményekről hallgat. Szerinte a mozgalom kiszakítja az olvasást a művelődés egészéből, és csupán önmagában propagálja. Értésünkre adja, hogy nem mindegy, mit és hogyan olvas az ember. Felszólal a fejlesztési szándék felületessége és szószaporító cselekvésképtelensége ellen, aminek következményeként a mozgalom megreked a könyvek könyvtári kézbe adásánál, a könyvtári tagság szorgalmazásánál. Amit elér, csak látszat-eredmény, nem valóságos olvasáskultúra. Azt is állítja, hogy a könyvtári gyakorlat a legfontosabb mércének azt tekintti, hogy hány könyvet visznek el az olvasók a könyvtárból, de hogy valójában elolvasták-e, megértették-e, magukra vonatkoztatták-e az olvasottakat, senki sem méri. Az olvasás eredménye így válik magán-

üggé, amiért sem az intézményeknek, sem az olvasómozgalom szakembereinek nem kell felelniük.

Az Olvasó népért mozgalmat a Magyar Írók Szövetsége kezdeményezte. *Darvas József*, az akkori elnök a következő címmel írt cikket az indulás idején: *Értő közönséget az irodalomnak!*, s ebben az iskolát és a könyvtárakat jelölte meg olyan szellemi műhelyekként, amelyek munkálói lehetnek az olvasóvá nevelésnek. *Antalfia Jenő* pedig arról írt cikket, hogy „Ki kell szélesíteni a könyvtár viszonylag zárt világát”. 1969 áprilisában a mozgalom társadalmi elnökségének felhívása szintén két fő feladatot jelölt meg: a nem olvasók felkutatását és olvasásra szoktatását, továbbá a már olvasók elvezetését az értékes művekhez. Több évtizedre szóló emberformáló munka volt a mozgalom fő célja. A több évtizedből eddig másfél telt el.

Ha az ember végigolvassa Maróti Andor hiánylistáját, úgy érzi, hogy a szerző vagy egyáltalán nem ismeri a mozgalom tevékenységét, vagy tendenciózusan csak a hibákat válogatta ki.

Darvas József azt írta 1969-ben, hogy a könyvtárak azok az intézmények, amelyeknek áldozatkész munkájára – az eddigi tapasztalatok szerint – a mozgalom bizton számíthat ebben a nevelőmunkában. És ugyanígy vélekedett *Veres Péter*, *Szabó Pál*, *Mesterházi Lajos*, illetve vélekedik számtalan megnyilatkozásában *Fekete Gyula*, *Tatay Sándor*, *Fehér Klára* és sok író, tudós, közéleti ember is.

Ezek a vélemények méltán voltak hízelgők a könyvtárak számára, mert a könyvtári eredmények az 1960-as és a 70-es években a magyar művelődéstörténetben soha nem ismert magas színvonalat képviseltek. A gyermekkönyvtárak országos tevékenysége s – hogy csak néhány könyvtárosi pályát említsék a derékhadból – például *Kellner Béla*, *Lipták Pál*, *Papp Attila*, *Szurmay Ernő*, *Takács Miklós* munkálkodása révén láthatóvá vált a jövő útja.

S hogy az olvasáskultúrát kiszakították volna a művelődés egészéből? Az írók az induláskor *Kodály Zoltánék* Éneklő ifjúság mozgalmat vették mintául, arra gondoltak, hogy olykor célszerű a művelődés valamely területét kiragadva ennek fejlesztésére több erőt mozgósítani, hogy ez a terület végül is hatással legyen az egész művelődésre.

A mozgalom első éveiben valóságos „felmérési divat” tartotta izgalomban a könyvtárosokat. A *Könyvtárost* is elárasztották kéziratokkal, mindenki „tudományos igényű” felmérést

akart közzétenni olvasónevelő, illetve az olvasás hatását vizsgáló munkájáról. Ezek az elemzések azonban nem voltak elég elmélyültek, a megállapításaik is jórészt azonosak, evidenciák voltak. De akadt olyan egyszerű könyvtáros is, például *Havrilla János* Perkátán, aki évekig vezetett naplót könyvtárosi szervező és lelkesítő munkájáról, s leírta, hogy milyen tanulságos beszélgetéseket folytatott az olvasás ügyében érdekében. S éppen Maróti Andor nem tudná, hogy mindezeknek felül megszervezték az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ olvasáskutatói osztályát, és más szervezetek olvasáselemző tevékenységével együtt a sajtóban és számos kiadványban közzétették megállapításaikat, illetve jobbitó javaslataikat! Az Olvasó néperért mozgalom harmadik, gárdonyi országos tanácskozásán *Nagy Attila* nagy hatású felszólalásban tette szavá az olvasásra való nevelés általános gondjait, *Sobor Antal* pedig az olvasásra nevelés középiskolai nehézségeit. Azon a tanácskozáson szó sem esett arról, hogy a könyvtárosok hány könyvet adtak az olvasók kezébe, a kölcsönzött kötetek számát egyáltalán nem tették meg az olvasás eredményességének legfőbb mércéjévé.

A veszprémi gyermekkönyvtár megnyitásának 25. évfordulóján baráti találkozóra hívták össze e könyvtár első éveinek olvasóit. Gyermeküket kézen fogva megjelentek a régi olvasók, és szóban vagy levélben, illetve a könyvtár emlékkönyvébe írt sorokkal vallottak arról, milyen rengeteget jelentett nekik zsenge korukban a könyvtár, az olvasás, miként alakult ennek befolyására életpályájuk, hogyan irányították élményeik nyomán gyermekeiket is a könyvtárba. Ilyen kézzelfogható eredményei is vannak az Olvasó néperért mozgalomnak!

Maróti Andor a könyvtárosokkal és a mozgalom vezetőivel szemben felveti a felelősség kérdését is. Nagyon egyszerű volna ebben a bonyolult művelődési folyamatban így megjelölni a felelősöket, ilyen joggal feltehető néhány más hasonló kérdés is. Olyanok, mint például: Ki felel azért, hogy minden állampolgárban kialakuljon a szocialista öntudat? Hogy mindenki szeresse szüleit? A felelősséggel kapcsolatban nyilvánvalóan először a hatáskört és a cselekvés feltételeit kell megvizsgálni.

Komolyan kell viszont vennünk a vitában *Simon Zoltán*nak azt az érvét, hogy a műveltségszerzés nagy munkájának nincs meg napjainkban a megfelelő társadalmi értékelése. De ebből nem az következik, hogy hagyjuk abba

az olvasómozgalmi tevékenységet, hanem, hogy folytassuk, mert a társadalmi megbecsülés előbb-utóbb megjön.

Maróti Andor felületességgel vádolja a mozgalmat. Én viszont az ő értékelését tartom felületesnek. Nem mélyed el az olvasóvá nevelés problémaiban, hanem felületi jelenségekből, olykor pletykaizú esetekből von le következtetéseket. Egy olvasómozgalmi vitában már felhívtam a figyelmet *Szente Ferenc*nek két évvel ezelőtt, a könyvtárosok győri vándorgyűlésén tartott és a *Könyvtáros* 1983. évi 12. számában megjelent, *A könyvtár feladatai és lehetőségei az olvasóvá nevelésben* című előadására. Nos, Maróti Andor – miközben az olvasóvá nevelés problémáit vitatja – ennek a fontos megnyilatkozásnak mondanivalóját sem veszi figyelembe, nem cáfolja állításait, egyszerűen nemlétezőnek tekinti, s a jó ég tudja, milyen állításokra alapozza véleményét.

Szente Ferenc ebben az előadásában a könyvtárak hatókörével és működésük feltételeivel foglalkozik, kiter továbbá az olvasómozgalom kérdéseire is, mondván: „A Hazafias Népfront támogatónk és szövetségesünk az olvasóvá nevelésben... Az Olvasó néperért mozgalom az összes korábbi olvasómozgalmak közül a legtöbbet tette a benne részt vevő értelmiségiek, mozgalmi emberek, könyvtárosok, népművelők realitásérzekének és őszinteségének összhangba hozásáért. Az első kulturális mozgalmi akció, mely nem félt beismerni, hogy a mozgalom nem ért el átütő sikert, legfeljebb némileg hozzájárult ahhoz, hogy a művelődés helyzete, az olvasás presztízse nem romlott még nagyobb mértékben.”

Aki az olvasómozgalom eredményeiről kíván megnyilatkozni, annak az ilyen könyvtárosi állásfoglalásokkal is számot kell vetnie.

Páldy Róbert

Költöztünk...

Másfél éves távlatból tekintünk vissza a szegedi Somogyi Könyvtár költöztetésére. Azóta már újabb feladatok állnak előttünk, de talán nem haszontalan dolog tapasztalatainkat közléseni, hátha hasznát veszi valaki, mert reméljük, hogy a szűkös anyagi viszonyok ellenére is épülnek majd hasonló intézmények az ország más városaiban. Annak idején mi is felkerestük a költözésen már túllevő könyvtárakat, hogy tőlük ismereteket szerezzünk.

A könyvtár vezetősége nem nézte tétlenül az építkezést, már kezdetben megismerkedett a tervekkel, a kínálózó, kibontakozó lehetőségekkel, majd együttműködött az építőkkal, s munka közben is módosításokat, ésszerűsítéseket kért. Amikor pedig nyilvánvaló lett, hogy az álom valóra válik, s Szeged város áldozatkészsége folytán a tervek alapján a százéves Somogyi Könyvtár számára új épület emelkedik, megindult a költözés tervezése is.

Előkészületek

Legelső és legfontosabb feladatunk az volt, hogy eldöntsük az állomány elhelyezésének rendjét. E tekintetben ugyanis eredetileg a teljes szabadpolicos, szakrészleges elképzelés uralkodott, ami viszont ellentmondott volna a könyvtár évszázados hagyományának, prédára bocsátva 300 ezer kötetes prézens állományunkat. Másrészt nehezítette dolgunkat háromféle raktározási rendszerünk: A Somogyi Károly-féle alapítványi anyag és további 70 év beszerzése a müncheni szisztémát követte, az 1952 után beszerzett állományt a nagyság szerinti numerus kurrens rendszerben raktároztuk, a kölcsönözhető állományrészt viszont az ETO-szám és a betűrend, tehát az úgynevezett szakrendi-betűjeles elhelyezési rendszer szerint. E háromféle rendszer egységesítése, valamint a jelzetek átírása a katalógusokban olyan nagy munka, amellyel a könyvtár legfeljebb hosszú

távon lett volna képes megbirkózni, a megnyitás idejére semmiképpen. A kapkodással csak csődtömeget hoztunk volna létre. Viták és hosszú töprengés után az elhelyezést végül a használat igényei szerint alakítottuk ki, megtartva azonban a hagyományokat is.

Számtalan kérdés és feladat merült fel a költözéssel, a jövő működéssel kapcsolatban. Megoldásukra a könyvtár jelíges pályázatot hirdetett dolgozói körében. Hét pályázat érkezett be, ezek új szempontokkal, ötletekkel járultak hozzá a későbbi munkához.

Két évvel a költözés megkezdése előtt költözési operatív bizottság (KOB) alakult. A bizottság minden héten összeült, tagjai megtárgyalták az előző héten kapott és a soron következő különleges feladatokat. A némelykor nehezen megszülető döntéseket sok-sok szakmai vita előzte meg. A bizottság olyan feladatok megoldásában is közreműködött, amelyek látszólag nem szolgálták közvetlenül a költözést. Például segítségével lebonyolódott a prézens állomány nagyon esedékes állományellenőrzése, a zsúfolt raktárak mélyén szunnyadó könyvek finomtakarítása, a régi állományba leltározott periodikumok kiválogatása, ellenőrzése stb.

Ezekkel párhuzamosan elkezdtek kutatni a megfelelő szállító eszközöket, törtük a fejünket a költözés legalkalmasabb módjának megtervezésén, szervezési és technikai megoldásain.

A költözés elveit a következő körülmények és magunk támasztotta követelmények szabták meg: A lehető legegyszerűbb és legolcsóbb megoldásokat keresni, de nem a vagyonsvédelem rovására. Olyan csomagoló, illetve szállító eszközöket kiválasztani, amelyek jól bírják az igénybevételt, mégis megtartható bennük és általuk a raktári rend. Az új épületben úgy kell kialakítani a raktári rendet, hogy a könyvek lehetőleg azonnal végleges helyükre kerüljenek, annak ellenére, hogy a régi helyen az egyes állománytestek elhelyezése már évtize-

dek óta nem a raktározási rend belső logikája szerint történt, hanem ahogy a szűköségben itt-ott fellelhető helyek engedték. Végre kellett hajtani a külső raktárakban elhelyezett állományrészek beolvasztását, továbbá a költözéssel egyidejűleg a kölcsönözhető állomány kiválogatását is a központi kölcsönző és az ifjúsági könyvtár könyveiből. A periodika-gyűjtemény olyan állványokra került, amelyeket átalakításuk után a régi könyvtárból vittünk át az újba, tehát átmeneti helyet kellett keresni számára. A költözés forgatókönyv szerint történt, amely egy személy munkája volt, de kollektív bölcsesség eredménye: a bizottság döntéseit foglalta egységes keretbe. Tartalmazta a költözés menetét, az időpontokat, megnevezte az egyes területek felelőseit, irányítóit, kijelölte az állomány pontos elhelyezését, a munkarendet, a szállítás eszközeit stb. . .

A költözés

Körülbelül félmillió dokumentumot költöztetünk át tizenkilenc munkanap alatt. A könyvtár minden dolgozója részt vett a munkában, miközben a fiókhálózat könyvtárai végezték mindennapi tevékenységüket, az új épület folyamatos műszaki átvétele is zajlott, és a Magyar Könyvtárosok Egyesületének városunkban rendezett XVI. vándorgyűlésével összefüggő szervezési munka sem szünetelt. Segítőink a szegedi Zalka Máté Laktanya honvédei voltak, akik átlagban húszan jöttek, s két teherautóval végezték a szállítást.

A régi könyvtár a szegedi Móra Ferenc Múzeum emeletén működött. Az épületben lift nem volt. Ráadásul a könyvtári raktárat vasrácsok további három szintre tagolták. A felsőbb szinteket csak szűk csigalépcsőkön lehetett megközelíteni, amelyeken költözödni nemcsak lassú, hanem veszélyes is lett volna. Az utóbbi nehézséget két házi kivitelezésű, fából készült, kézi hajtású lift alkalmazásával küszöböltük ki. Az emeletről a szállítmány a könyvtár fölépcsőjére telepített, szintén fából készült csúszdán ért le a földszintre.

A szállításhoz szükséges tárolóeszköz kiválasztását sok próbálkozás előzte meg. Olyat kellett találnunk, amely jól bírja az súrlódás okozta igénybevételt is. A műanyag zöldségládáknál kötöttünk ki. Ezek egy részét a Szege-di Konzervgyártól kaptuk kölcsön (500 darabot), a többit a Göngyölegellátó Vállalattól béreltük (300-at). A ládába egyetlen sor

könyv került, gerinccel felfelé fordítva. Minden láda kísérőcédulát kapott. Ez 20 × 20 centiméteres karton volt, mindkét oldalán filctollal írt, 1–800-ig terjedő sorszámmal. A ládák sorrendje a gépkocsin a plató belső felén kezdődött a legkisebb számú ládával, balról jobbra, alulról felfelé, a plató végéig rakodva. A lerakás sorrendje természetesen fordított volt, vagyis jobbról balra, felülről lefelé, a platón a vezetőfülkéig haladva. A lerakodáskor a ládák a kereskedelmi forgalomban kapható kis raktári kocsikra kerültek, és liften jutottak a megfelelő szintre. A kijelölt állványok előtt a legtovábbi ponttól visszafelé haladva, balról jobbra helyezték el őket, így több forduló után is raktári sorrendben kerültek a könyvtáros elé, majd általa a polcra. A ládák kiürítése után a kísérőcédulákat összegyűjtötték, és az üres ládákkal együtt visszaküldték. Az üres ládák a régi épületben a gépkocsitól a csomagolás helyéig úgynevezett „ládaláncban” jutottak el. Ha megérkezett a szállítmány, elhangzott a jelszó: „ládalánc”. Ekkor mindenki egyszerre abbahagyta munkáját és láncot alkotva, egymás kezébe adta az üres ládát. Mintegy 10 perc alatt jutott fel a gépkocsi rakománya a régi épület emeletére. A költözés megkezdésekor „hadiállapot” lépett életbe, amelynek lényege az utasítások gyors és pontos végrehajtása volt. Ennek részét képezte az említett ládalánc is. A munkálatokat négytagú vezetőség irányította. A régi épületben a *küldők* parancsnoka, az újbán a *fogadók* parancsnoka és az épület *műszaki, technikai* parancsnoka irányította, szervezte a munkát. A részleg munkáját a főparancsnok hangolta össze.

A teherautót kocsikísérő kísérte. Feladata a vagyonvédelem mellett a rakodás sorrendjének felügyelete volt. Arról is ő gondoskodott, hogy a szállítmány rendeltetési helyére kerüljön. Pontosban tudta, hogy a ládákat hányadik emeletre, és ott hová kell eljuttatni.

A küldést és a fogadást telepítési terv könynyitette meg. Már említettük, hogy az állomány a helyszűke miatt a használat gyakoriságának megfelelően helyileg megosztva helyezkedett el a régi házban.

A küldőket a forgatókönyvben és az állványon is kör alakú STOP-felirat figyelmeztette, ha a láncnak a folyamatos raktári rend megtartása érdekében új helyre kellett települnie. Tájékoztatásul idézünk egy részletet a *forgatókönyvből* (a kölcsönözhető állomány átköltöztetésének sorrendjéről van szó benne): 1. *Dramák, versek.* (A régi kölcsönző közepén elhe-

lyezett állvány mielőbbi átköltöztetése a mozgáster megnövelése végett volt fontos.) 2. *Szépirodalmi duplum.* (Mivel az emeleten levő duplumállomány nagyobb volt, mint a szabadpolcon elférő, az előbbit kellett először átvinni, és ebbe olvasztani a kevesebbet.) 3. *Szabadpolcos szépirodalom* stb. ...

A fogadók dolgát az állványokra kerülő dokumentumok szakcsoportjainak számát, a szépirodalmi művek betűjelét, a kézikönyvtári állomány jelét feltüntető részletes, az alaprajzon ábrázolt *betelepítési terv* segítette. Előzetesen természetesen elkészült az új épületbe szánt állványzat elhelyezési terve, méretezése is. A helyszíni szerelés ennek alapján folyt. Az állványokra összeállításuk után cédulák kerültek, amelyeken feltüntettük, mi hová kerül.

A tervekből minden felelős munkatárs kapott példányt, ezért nem történt fennakadás akkor sem, amikor egyszerre betegedett meg a küldők és a fogadók parancsnoka. A tervek alapján lehetett folytatni a munkát.

A katalógusok átszállításához a dobozokat előzőleg négyesével egyszerű papírba csomagoltuk, s gondosan átkötöttük erős zsineggel. A burkolópapírra részletezve ráírtuk, mit tartalmaz a csomag, és hová kell vinni az új épületben. E csomagok szintén ládáknak, a csúszdán jutottak a földszintre. További mozgatójuk már láda nélkül folyt.

A hanglemezeket szintén ládáknak szállítottuk, de ezek ládáit, a lemezek kímélése végett nem kerültek egymásra.

Volt a költözésnek egy második szakasza is, amely némiképp más módszer szerint történt. A periodikumok gyűjteménye a régi könyvtárból átvitt és átalakított állványokra került. Emiatt az átalakítás idejére a hírlapokat, folyóiratokat előbb ideiglenes helyre raktuk, majd két hónap múlva, az állványzat elkészülte után, kerültek át az új épületbe. Ezek szállításakor is a zöldségládákat alkalmaztuk, de a nagyalakú hírlapokat állítva vittük át. A periodikumokat, de magát az állványzatot is, az emeletről a teherautóig úgynevezett „futómacskával” juttattuk le. A szerkezet alkalmas volt arra, hogy a szállítmányt kijuttassa az ablakon és

leengedje az utcára. Ezzel a géppel engedünk le minden nehéz ládát, bútort stb. ...

Az emberi tényező és az anyagiak

A munkatársak fegyelmezettsége és lelkesedése a vártnál is nagyobb volt. A költözést baleseti oktatás előzte meg. Minden veszélyforrásra felhívtuk a figyelmet. Gondunk volt rá, hogy a munka ne párosuljon rendetlenséggel. A költözés idejére központilag szerveztük meg a kávéfőzést. Ezzel sok időt takarítottunk meg. A segítségünkre siető katonák szinte munkatársainkká váltak. A rakodás, emelés nehéz munkáját elsősorban ők végezték. Mint-hogy könyvtárunkban is elsősorban nők dolgoznak, ez a segítség úgyszólván felbecsülhetetlen volt számunkra.

Végezetül essék szó az anyagiakról is. Valószínű, hogy a Somogyi Könyvtáré volt az egyik legolcsóbb könyvtárköltöztetés. Körülbelül 250 ezer forintba került. Ennyit fizettünk a ládák bérletéért, a tehertaxik használatáért, a csomagolóanyagokért (zsinog, papír), a raktári kézikocsikért stb. ...

Ismételten hangsúlyozni szeretnénk, milyen sokat köszönhetünk a honvédségnek a katonákért és a szállításhoz kölcsönadott gépkocsikért. Az új épület takarításában egyébként csaknem negyven szocialista brigád segédkezett, a megyebeli könyvtáros kollégák a katalógusok átrakásában, a könyvek portalanításában vettek részt.

Ez a sokirányú segítség és összefogás eredményezte, hogy a költözés a tervezett időre és ütemben elkészült. Közben sok előre nem látott probléma merült fel, de ezeket összefogással szintén sikerült megoldanunk.

A beszámoló nem teljes. Hosszabb írásban férne csak el a tárgyalt időszakban szerzett tapasztalatok ismertetése, de talán ebben a keretben is képet adhatunk egykori örömeinkről, gondjainkról.

Lippainé Fekete Ilona

A Könyvtáros egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

Ünnepeljünk könyvtárral!

Körjárat felszabadulási emlékkönyvtárakban

Hagyománya már könyvtárpolitikánknak, hogy a felszabadulási jubileumokat új könyvtárak építésével vagy a régiók korszerűsítésével teszi emlékezetessé, ezzel is érzékeltetve, hogy társadalmunkban milyen fontos szerepet tölt be a könyvtár.

Az 1969 végén meghirdetett *Száz falu – száz könyvtár*, és az 1974–75-ös *30 év – 30 könyvtár* akció során megyénkből több is sikeresen pályázott. A kiválasztás egyik lényeges szempontja volt a több helyi hozzájárulás az alapterület növeléséhez: a tanács és a tsz összefogása, a lakosság társadalmi munkája, és csak erre jött rá „fentről” az Országos Népművelési Tanács döntése alapján jelentős anyagi támogatás (esetenként 60–120 ezer forint).

A felszabadulás jubileumát köszöntve ezek közül a könyvtárak közül a régebbieket, az 1970-ben a Száz falu – száz könyvtár akció során *Felszabadulási emlékkönyvtár* címet elnyert három könyvtárat kerestem fel Monostorapáti, Nyárad és Dudar községekben. Az volt a célom, hogy megnézzem, újjászületésük után 15 évvel hogyan gazdálkodtak az anyagi segítséggel, jelenlegi működésükkel hogyan népszerűsítik a közösségi életet, az *Olvasó népért* mozgalmat, és mit tesznek a falvak kulturális felemelkedéséért?

MONOSTORAPÁTI könyvtára a művelődési ház egyik nagyobb, mintegy 30 m²-es terme, korábban negyedekora helyiségben zártpolcosan működött. Már akkor is *Szell Kálmánné* volt a könyvtáros, aki korábban élénken részt vett a község közéletében, vb-titkárként, vöröskeresztes aktivistaként is.

– Erősen fogyatkozik a falu lakossága és az olvasók száma is – mondja. – Épp, hogy meghaladja az ezret a monostorapáti lakosság száma. Sokan járnak dolgozni Tapolcára a bányászathoz, a VIDEOTON-hoz, Zalahalápra a parkettaüzembe, de a helyben levő tsz-be is. Szerencse, hogy a tanács és az iskola a község-

ben van. Különösen az iskolások szeretik a könyvtárat, népszerűek a könyvtárhasználati órák, és a napközisek is szívesen játszanak itt. A hatezer kötet könyv és a 15-féle lap elég olvasnivalót nyújt, a friss irodalomról a Kaposi Körzeti Könyvtár gondoskodik, és a heti 20 óra nyitvatartás igazodik az igényekhez. Sok fiatal érzi természetesen, hogy tanulásához vagy valamilyen vetélkedőre készülve a könyvtárat keresse fel, mint legutóbb a Kőrösi Csoma Sándor vetélkedő alkalmával is.

Rendezvényeik közül emlékezetesek Tatay Sándor, Vidor Miklós, Nagy Katalin és Osváth Erzsébet találkozásai olvasóikkal. Nagy sikere volt a pár évvel korábbi múzeumi sorozatnak, amit közösen szervezett a TIT, a művelődési ház és a könyvtár.

A *Felszabadulási emlékkönyvtár* cím elnyerésének felidézésekor a könyvtáros visszagon-dol a másfél évtizedre:

– Nagyon rosszak voltak akkor a körülményeink. A pályázat révén kaptunk szabadpolcos berendezést és cserépkályhát, 20 ezer forintért vehettünk könyveket.

NYÁRADRA mi vittük a hírt, hogy a könyvtár valamikor elnyerte ezt a kitüntető címet. Sem a tanácsnál, sem a könyvtárban nem dolgoznak már azok, akik létrehozásánál bábáskodtak. A régebbi épületnek nyoma sincs már.

A tanács vezetőivel beszélgetve felidézzük ugyan a múltat, de inkább a jelenről, illetve a jövőről szólnunk. Mert a mostani – a pályázaton nyert – könyvtár külsőleg megfelel ugyan a követelményeknek, az ezer lakosú község központjában, a művelődési ház központi helyén van, helyzete mégis mostoha. Csendes, lanygos érdektelenség veszi körül. Ha könyvtárosa is van, és nyitva is tart, akkor is kevesen jönnek ide. Könyvtárosai átalag kétévénként váltották egymást, ottjártamkor még a tinta

sem száradt meg a frissen kinevezett könyvtáros megbízásán.

– Sebestyén Lilla lesz a vezetője, mondják a tanácsnál, reméljük, jó kapcsolatot tart majd a fiatalokkal és az iskolával.

A könyvbeszerzési összeg a körzet három könyvtárára 14 ezer forint. Ezért bizony kevés könyvet lehetne a polcokra tenni, ha a könyvtár nem volna tagja a központi ellátási rendszernek. Az 1970-ben kapott 30 ezer forintos könyvvásárlás óta sok a selejt, a megújuláshoz nagy segítséget jelentene egy kis pótkeret, több folyóirat, s a színvonalas könyvtári rendezvények is vonzanák az olvasókat.

DUDAR. A nagy kiterjedésű bányászközségnek a középpontjától nem messze, a művelődési házzal együtt van a könyvtár. Pár éve még jobb körülmények közé is került a korábbiánál, felköltözve az emeleti, kb. 70 m²-es terembe. A felkeresett három könyvtár közül ez a legbarátságosabb, a polcain levő rend hozzáértő könyvtárosra utal. Asztalai, foteljai helybenolvasásra, böngészésre csábítóak, folyóiratai kellemes időtöltést ígérnek.

A könyvtár vonzó egyéniségű vezetője, *Mihók Imréné*, az általános iskola magyartanára, 1974 óta könyvtáros, és ő kezeli az iskolai könyvtárat is.

– Szerencsés ez így, mert a községi könyvtár

segíti az oktatást helyiségeivel és könyveivel. Nálunk már akkor rendszeresek voltak a könyvtári órák, amikor a többi iskolában még csak elkezdték ilyenek tartását. Hatásukat délelőttönként az iskolában naponta lemérhetem – mondja elégedetten.

A hozzáértéssel, szakértelemmel beszerzett könyvanyagra évi 10 ezer forint kerete van, és – bár gondol a felnőtteket érdeklő irodalomra is – mégis kevesen jönnek. A gyerekek között annál népszerűbb a könyvtár, a kölcsönzési időben körbeveszik Mihóknét, kérdéseikkel ostromolják és iskolai élményeiket is elmesélik. A könyvtárosnő megérdemelten kapta 10 éves könyvtári munkájáért *A szocialista kultúráért* miniszteri kitüntetését.

A *Felszabadulási emlékkönyvtár* cím birtoklásáról nem tud, de a mintaszerű adminisztráció feltárja a közelmúltat. Akkor – 1970-ben – Lehner Mária volt a könyvtáros, édesapja pedig a községi tanács vezetője. Ez a rokonság azonban hasznosnak bizonyult nemcsak az akkori könyvtár számára, hisz Lehner József felvirágoztatója volt a társközség, Bakonyháza könyvtárának is. Nyugdíjas már, de ez a két szép, otthonos könyvtár emlékeztetheti rá a falvak lakóit. Sorainkkal mi is köszönhetjük őt, és személyében azokat a tanácsi tisztségviselőket, akik hivatali tekintélyükkel, gazdálkodási képességükkel és vezetői előrelátásukkal méltó könyvtárat teremtenek községüknek. A felszabadulási emlékkönyvtárak az ő műveik is, hisz a tanácsok a községi könyvtárak gondozói. Kezdeményezésükre neveztek be a könyvtárak ezekre a pályázatokra, jelentős helyi anyagi erőket mozgósítva a könyvtárügy érdekében.

Gazdasági helyzetünkből adódóan törvényszerű, hogy míg a hatvanas évek végén az akkori akciót *Száz falu – száz könyvtár* címmel indították, s 1975-ben a *30 év – 30 könyvtár* volt a jelszó – 1985-re a könyvtárak megújítására való felhívással nem találkoztunk! Napjainkban azonban nem illő fentről várni a kezdeményezést, de a korábbi jó hagyomány folytatására szükség volna, ha másképp nem, a helyi társadalmi és anyagi erők összefogásával.

Ha szerényen is, de indíthatnánk egy újabb mozgalmat Veszprém megyében. Mert majd minden községben van könyvtár, és mind-egyikre ráferne egy kis jubileumi gondoskodás – mint e cikk bizonyítja, a címet viselőkre is.

Rendszerünk egyik vívmánya, hogy a falvak lakói kellemes, szép otthonokban élnek, és biztosan szeretnék könyvtárukat is hasonlóan

látni, s ehhez nyilván anyagiakkal is hozzájárulnának.

Sok könyvtárra nem is kellene több ezer forintot költeni: van, ahol elegendő volna egy alaposabb takarítás; bura a csupasz villanyégőkre; új függöny az ablakokra; a kályhák megjavítása, kitisztítása. Igaz, sok helyen kellene új bútor, még néhány polc, gazdagabb folyóirat-választék, játékok. Tervezésüknél kiderülne, hogy ezek nem kerülnek nagyon sokba. A tanács mellett a tsz is „társtulajdonosa” a könyvtárnak, anyagi és erkölcsi támogatásukkal új formában megújulhatnának az olvasókörök, kibővülve a korszerű könyvtári szolgáltatásokkal.

Ünnepelhetünk könyvtárainkkal úgy is, hogy a közösségi élet színterévé tesszük őket. Kellemes környezet, a könyvek kézközelsége meghittebbé teheti az összejöveteleket, párt-, népfront-, KISZ-gyűléseknek, szakköri foglalkozásoknak, kihelyezett vb-üléseknek adva otthont.

Ezekkel az apróságokkal, szerény beruházásokkal megújulhat minden faluban minden könyvtár. Igaz, nem járna vele a *Felszabadulási emlékkönyvtár* cím, mégis ez volna a legméltebb sorsfordulónk jubileumához.

Turainé Matzkó Emma
Horizont (Veszprém m.)

Változóban a könyvtár- és könyvtároskép

Csönd-sziget? Tanulószoza? Információ-paradicsom?

Milyen hely a könyvtár?

– A kavargó világban egy sziget. Csönd, sok virág, nyugalom. Szükség van erre.

– Meghatározott céllal vagy céltalanul, hasznosan vagy haszontalanul, minden írástudó kellemesen eltöltheti az idejét. A könyvet haza lehet vinni, de a könyvtári környezetet nem.

– Olyan hely, mint a templom, a művelődés szentélye.

– Szabad időmet, azt a keveset, kellemesen, jóleső érzéssel tölthetem el. Beáshatom magam a könyvek, folyóiratok közé és közben elmélkedhetem arról, milyen keveset olvastam még.

– Milyen hely? Nem szeretek olyan dolgokat megfogalmazni, amelyeknek megfogalmazására semmi szükség nincs...

Ezeket a válaszokat könyvtárosok kérdéseire adták az olvasók. *Feketéné Tordai Emese, Fazekasné Sin Gyöngyi és Varga Zsuzsa*, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Fejér megyei szervezetének tagjai arra voltak kíváncsiak, milyen a könyvtár- és a könyvtároskép a Videotonban. (Pályamunkájuk országos második helyezést ért el, első díjat nem adtak ki.) Céljuk ezzel a dolgozattal elsősorban a szakma jobb önismerete, a pálya hitelesebb, adatokkal

is ellenőrizhető megrajzolása, bemérése volt. Közel 500 embert kérdeztek meg személyesen és kérdőívek segítségével. A választ adók között minden korosztály, minden foglalkozási réteg képviselői jelen voltak. A mintasokaságban a megkérdezettek 53 százaléka vallotta magát könyvtári tagnak. A bejáró munkások között van a legtöbb – 78,5 százalék! –, aki nem tagja egyetlen könyvtárnak sem. Ugyancsak jellemző ez a több műszakban dolgozókra.

Miért nem jár könyvtárba?

A legtöbbben időhiányra hivatkoztak: nem érá olvasni több mint 40 százalék. Vannak szép számmal, akik a maguk vásárolta vagy az ismerősöktől, rokonságtól kölcsönként könyveket olvassák. Elég jelentős azok száma, akik a szolgáltatások hiányosságaira panaszkodnak; rossz nyitvatartás, kényelmetlen kötöttségek, nehéz megközelíthetőség, hiányos állomány, nem készsleges könyvtáros...

A könyvtári tagok is sokfélék; 162-en például csak egy könyvtárnak tagjai, 80-an pedig több intézménybe járnak. Ennek ellenére a speciális szolgáltatásokat – idegen nyelvű irodalomkutatás – meglepően kevesen veszik igénybe. Minden bizonnyal nem ismerik az új tartalmú és formájú szolgáltatásokat.

A könyvtárba járók többsége pozitív érzést kiváltó helynek tartja az intézményt. Gyakori jelzők: hasznos hely, szellemileg frissítő, olcsó – ritkaságokat, drágaságokat ingyen osztogató –, nyugodt, csendes hely... Mi tagadás, vannak akik számára „nemszeretem hely”. Főleg szakmunkások és értelmiségiek adtak ilyen tartalmú válaszokat. Íme néhány érv: „Amit kölcsönözni akarok, nincs meg, vagy nincs bent.” „Sok a régi könyv, a választék egysíkú”. „Nem kellemesek a körülmények...”

Természetes, hogy a könyvtárosok kíváncsiak, milyennek látják, ítélik őket. A válaszokból nemcsak a mai könyvtárosképet alkothatták meg, de a holnap teendőket is kiolvashatták.

Milyen ember a könyvtáros?

– Akit mindig bámultam. Én képtelen lennék olyan kedves lenni és annyi idegen emberrel érintkezni. Zavaron is átsegítenek, amikor helytelenül ejtem ki az idegen írók nevét.

– Akinek egy bölcsész és egy önkiszolgáló boltbeli eladó erényeit kell magában egyesítenie.

– Nagyon különböznek, attól függően, hogy milyen könyvtárban vannak. Van, aki ajánl, készséges. Van, ahol nem törődnek az emberrel, nem babusgatják, elvárják tőle, hogy szolgálja ki magát.

– Közvetlen legyen az emberekkel, jó kiállású, megnyerő; ha nő, legyen csinos.

Ilyen és hasonló megfogalmazások kerültek a kérdőívekre. A könyvtáros is ember, ennek ellenére rendkívül sok erényt várnak tőle: segítőkészséget, udvariasságot, türelmet, megértést, szívéllyességet, legyen aranyos, emberszerető és -ismerő, empatikus, jól szervező, művelt, okos, sokoldalú. (Valaki még azt is megjegyezte, hogy tudjon létrát mászni.)

Szinte mindenki által kívánt erény a kapcsó-

latteremtő készség. Az ideális típust egy fejlesztő mérnök így fogalmazta meg: „Kellő intelligenciával és felkészültséggel megáldva, beleélve magát a hozzá segítségért forduló olvasó lelkivilágába, mintegy kisegíti annak tudásvágyát saját szakértelmével. Így ketten együtt, egy jól felszerelt könyvtárban, gyorsan túljutunk a kezdeti akadályokon.” Romantikusnak, illuzorikusnak tűnt ez a megfogalmazás idején, nem sokkal később, az oktatási központ létrejöttével már reális óhaj lett.

A jó emberismerő, segítőkész, kedves, aktív jelzők gyakorisága igazolja, változik a könyvtároskép. Korábban a csendes, visszavonult, befelé forduló könyvtárosokat kedvelték. Manapság mozgató, szervező egyéniség, népművelő, aki nemcsak könyveket kölcsönöz, hanem rendezvényeket kínál, igényeket formál. Tükröződik a változás azokban a válaszokban is, amelyekben a szakmát többnyire felsőfokú végzettséghez kötik. Meglepő viszont, hogy a számítástechnika fellegvárában műszaki végzettséget, ismereteket alig néhányan fogalmaztak meg. A régi képnek azon része, amely a humán érdeklődési körrel és végzettséggel azonosítja a könyvtárost, még mindig eleven.

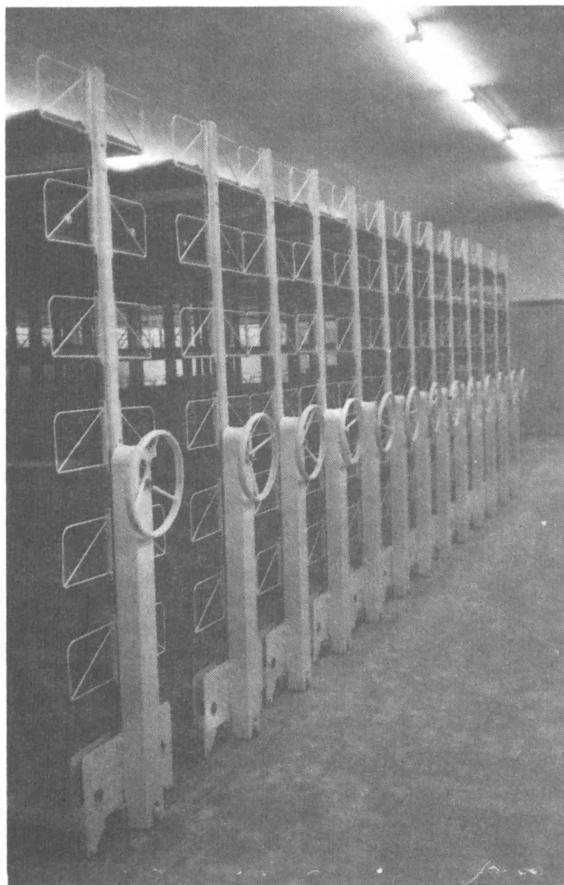
Ebben a témakörben országos felmérések is készültek. Azok eredményeivel összehasonlítva, a Videoton – a könyvtárügy szempontjából – ideális üzem. A szubjektív és objektív feltételek minősége érződik az eredményeken, bár a szakember ezzel sem elégedett. A jó adottságok miatt egy sor kérdésben még jobb s főleg hatékonyabb eredmények várhatók el.

Milyen hely valójában a könyvtár? Kölcsönző? Az információk tárháza? A csend csarnoka, ahova csak posztópapucsban lehet belépni? Tanulószooba? A házi könyvtár meghosszabbítása? A művelődés, a szórakozás hajléka? Netán menedékhely, melegedőhely? Ez is, az is. Minél többféle igényt szolgál, minél több információra alkalmas, annál többeknek van rá szüksége.

Ma már egyre inkább tudatosul, hogy a könyvtár nem csupán kölcsönzőhely. Használói sokféle igénnyel fordulhatnak felé ma is, és reméljük, holnap még több, gyorsabb szolgáltatásra lesz alkalmas. Ehhez nemcsak a könyvtáros szakma presztízsét és a könyvtárügy „staférunáját” kell növelni, a könyvtárhasználók igényességét is. A kritikus, az igényes olvasó olyan kihívás, amelyre előbb-utóbb válaszolnia kell a könyvtárnak.

Zágoni Erzsébet
Fejér Megyei Hírlap

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:

CAVALLONI GYÖNGYI

Budapest XI., Szakasits Á. u. 32/a. X. 95. 1119

Telefonüzenet: 663-226

Könyvtárávatások. Az alkotmány napi ünnepek fényét 1985-ben is több könyvtárávatás emelte. Közülük kiemelkedik a **Békéscsabai Megyei Könyvtár** nagyszerű új otthonának felavatása, amely az év legnagyobb jelentőségű közművelődési könyvtári eseménye volt, s megkoronázta azt a tizenöt éves áldozatos munkát, amellyel Békés megye tanácsai *Lipták Pál* Kossuth-díjas könyvtáros ihletésére és szakmai-tervezői segítségével hazánkban szinte könyvtári mintamegyéjét hozták létre, mégpedig főként a falusi könyvtárak építésével-korszerűsítésével, közintézményi működési kereteik kialakításával. Az utóbbi néhány évben azonban a hálózati alközpontok elhelyezési körülményeinek gyökeres megjavítása is elkezdődött, s a megyében több építkezés-bővítés van folyamatban, amely e területeken szintén bizonyítja a léptékváltást. A békésiek minden tisztelettel megérdemlő intézményfejlesztő munkájára a koronát a 160 millió forintból felépített és berendezett megyei könyvtár-épület tette fel, amelyet augusztus 20-án *Pál Lénárd* akadémikus, az MSZMP KB titkára szép ünnepség keretében adott át rendeltetésének. Beszéde után, amely teljes terjedelmében megjelent az *Élet és Irodalom* aug. 23-i számában, kitüntetések átadása következett: *Lipták Pál*, a könyvtár nyugalomba vonuló igazgatója a *Munka Érdemrend* arany fokozata kitüntetését kapta; az épület tervezésében, építésében és berendezésében kialakításában végzett munkájáért pedig a három tervező, *Hegedűs Péter*, *Csomay Zsófia* és *Kerecsényi Zsuzsa*, továbbá *Dancsó Ferenc*, a Békés Megyei Beruházási Vállalat fősztályvezetője, valamint műszaki ellenőre, *Mihályi György* érdemelte ki *A szocialista kultúráért* kitüntetését; *Alt Béla* művezető és *Petrovszki Béla* festő szakoktató pedig a *Kiváló munkáért* kitüntetésben részesült. A *Könyvtáros* az épületet külön cikkben fogja bemutatni, ezért itt csak az objektum és az intézmény legfontosabb adatait közöljük: A régi könyvtár főépületét, az egykori Urszinyi-házat is magába öle-

lő, kétszintes, modern könyvtár alapterülete 6448, hasznos alapterülete 6000 m². Befogadóképessége 400 ezer kötet, jelenlegi állománya 224 ezer könyvtári egység; ülhelyeinek száma 615. A könyvtárnak 180 külföldi és 330 hazai folyóirat jár, hanglemezeinek száma 10 ezer. Az új épületben 83 munkatárs várja az olvasókat – a régiben tevékenykedő 35 helyett. – Több mint két évtizedes terv vált valóra a **Bácsalmási Nagyközségi Könyvtár** kibővített otthonának aug. 17-én történt felavatásával, amelyre ugyancsak aug. 20. megünneplése jegyében került sor. Az avatóbeszédet *Kiss Ildikó* tanácselnök bevezető szavai után *Szente Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatója mondta. Itt a 200 m² alapterületű, helyhiánytól fulladozó könyvtár a 100 m²-es bővítéssel – ebből 50 m² jut a rendkívül gondos munkával és igen jó ízléssel kialakított galériára – évekre lélegzethet juttott azáltal, hogy a település lakosságának és vezetőinek összefogásával, rengeteg társadalmi munkával és nagy anyagi áldozatvállalással sikerült megvalósítani egy több mint húszéves tervet – jeléül annak, hogy a könyvtárak jó munkával megalapozott kérései előbb-utóbb meghallgatásra találhatnak. Bácsalmással kapcsolatban említésre érdemes még az a körülmény is, hogy a könyvtár az építkezés ideje alatt egyetlen napra sem zárt be. – Ugyanezen a napon még két avatást jegyzett fel a krónika: Szintén Bács-Kiskun megyében, a 4600 lakosú **Lakitelek** községben 160 m² alapterületű könyvtárt alakítottak ki egy régi középületben. A kétfélmillió forint felhasználásával létrehozott intézmény felnőtt- és gyermekrészelegét immár főhivatású könyvtáros működteti. – A Pest megyei **Bugyi** nagyközségben egy volt iskolaépület átalakítása révén, 600 ezer forintos költséggel 250 m² alapterületű könyvtárt hoztak létre, amely később iskolai könyvtári feladatokat is el fog látni. E 12 ezer kötetes könyvtár különleges értéke a *Fazekas Jenő* nyelvtudós, egyetemi tanár magánkönyvtárából származó, csaknem ezerkötetes, főként

nyelvészeti műveket tartalmazó álműanyag, amelynek hasznosítása – lévén a hagyatéki anyag nagy része idegen nyelvű munka – könyvtárközi összefogást igényel.

Kitüntetés. **Dr. Lázár Pétert**, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ nyugalmazott főigazgatóját a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség, a FID tiszteletbeli tagjává (honorary fellow) választotta a szövetség tanácsa. A kitüntetést a FID 1984. évi közgyűlésén jelentették be, indoklását pedig az a levél tartalmazza, amelyet a szövetség elnöke, *Ricardo A. Gietz* intézett az új tiszteletbeli taghoz. Lázár Péter csaknem negyven éve vesz részt a szövetség munkájában, 1965 óta tagja a FID tanácsának, s 1965-ben, illetve 1976-ban alelnökké is megválasztották. Különösen nagy érdemeket szerzett a fejlődő országok dokumentációs és információs ügyeinek előbbre vitelében, s az ebből a célból 1966-ban létrehozott bizottságnak első elnöke is ő volt. Az utóbbi években a szövetség különféle tervezési munkálataiban vesz részt igen tevékenyen. (*FID News Bulletin* 1985/2. sz.)

Augusztusi értekezleti nap-tár. 16–17. az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók 12. tájékoztató Keckskeméten; 26–27. Magyar könyvtárosok második tudományos találkozója Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban; 28–29. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 17. vándorgyűlése Gödöllőn.

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség és Magyarország

A múlt század végét és a 20. század elejét átfogó időszak óriási változásokat ígért és hozott a világnak. Erre az időszakra esik az ipari forradalom addig nem látott méretű felgyorsulása az elektrotechnika és a villamosenergia-felhasználás világméretű elterjedése nyomán; a klasszikus fizika detronizálása és egy új fizikai világmép kialakulása az atomszerkezet feltárása és a relativitás-elmélet következményeként; a világ politikai felosztásának, a nagy gyarmatbirodalmak kialakulásának befejeződése; a monopolkapitalizmus, az imperializmus és a világgazdaság kiépülése.

A Nemzetközi Bibliográfiai Intézet születésétől 1931-ig

A mélyreható, bonyolult és egymással szorosán összefonódó politikai, gazdasági, tudományos és műszaki fejlődés sokrétű információs szükségletet teremtett. A növekvő információs igények kielégítésére irányuló erőfeszítések keretében jött létre 90 esztendővel ezelőtt a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) eszmei és jogi elődje, a *Nemzetközi Bibliográfiai Intézet*, francia nevén: Institut International de Bibliographie (IIB). Létrehozását két nyomós társadalmi ok, illetve igény mozdította elő: Részben az, hogy az imént körvonalakban jelzett változások a tudomány és a technika hatalmas arányú fejlődésével jártak együtt. A szakirodalmi publikációk számának ebből adódó rohamos növekedése – ennek réme már akkor is kísértett – s a velejáró rendszerezési és dokumentálási igény sok gondot okozott a múlt század utolsó harmadában erőteljesen kibontakozó könyvtári mozgalomnak, amelyből a kor szükségleteinek megfelelően számos egyetemes könyvtári osztályozási és katalógizálási rendszer sarjadt. Az információk közvetlen felhasználói, a tudósok, a kutatók és

a gyakorlati szakemberek azonban jóval többet és mást igényeltek, mint a könyvtárak által nyújtott szolgáltatások. Erről tanúskodnak az amerikai és az angol tudóstársaságok kísérletei a világ szakirodalmának bibliográfiákban történő felölelésére. Erre vall számos nemzetközi tudományos és szakmai szövetség, egyesület alapítása a századforduló körül, valamint az a figyelemre méltó körülmény is, hogy a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet alapítói, *Henri La Fontaine* és *Paul Otlet* szociológiai kutatásaik nyomán jutottak el a világméretű dokumentáció megszervezésének gondolatához, akárcsak nagynevű magyar partnereik, *Mandello Gyula* közgazdász professzor, a budapesti egyetem tanára és *Szabó Ervin*, a Kereskedelmi és Ipar-kamara könyvtárosa, majd később a Fővárosi Könyvtár igazgatója.

A szociológiai és a közgazdasági indíttatás érthetővé válik, ha azokra a hatalmas társadalmi feszültségekre gondolunk, amelyek a korszakban észlelhető óriási gazdasági és politikai változásokból szükségképpen következtek a világ minden részében. A társadalmi feszültségek felismerése, okaik elemzése és leküzdésük lehetőségeinek vizsgálata sokrétű információt és ismeretet igényelt. Az információbőség mellett ez az információéhség és a rendelkezésre álló információk rendszerezése iránti igény volt a nemzetközi dokumentációs szervezet kifejlesztésének egyik alaptényezője.

A másik tényező a nemzetközi politikai, gazdasági és tudományos kapcsolatok világméretű kiszélesedése. Ezek fejlettségi és szervezetségi foka már olyan volt, hogy rájuk épülhetett a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet alapítói által előtérbe helyezett univerzalizálás fogalma. Az egyetemesség igénye nemcsak az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO), a nagy nyugati nyelveken univerzálisnak nevezett osztályozási rendszer nevében tükröződött, amelyben a tudományok és az emberi tevékenységek összességét jelentette, de megnyilvánult az alapítók-

nak a világ egészét átfogó szándékában, több olyan széles körű nemzetközi összefogás tervezésében és szervezésében is, mint például az univerzális világbibliográfia (Bibliographia Universalis, Répertoire Bibliographique Universel), vagy a Nemzetközi Szövetségek Uniója (Union of International Associations, UIA), ez a ma is eredményesen működő, közismert nemzetközi intézmény.

Már érintettük hazai tudósok eszmei kapcsolatait a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet alapítóival. Az eszmei kapcsolatok rövid idő alatt tettekké értek és magyar közreműködéssé váltak az intézet célkitűzéseinek, munkamódszereinek és munkaeszközeinek kidolgozásában. Mandello Gyula volt az, aki 1893-ban, az USA-ból visszatérően találkozott Belgiumban barátjával, Otlet-val és ráirányította figyelmét a Dewey-féle Tizedes Osztályozásra, mivel ez alkalmasnak tűnt egy nemzetközi bibliográfiai szervezet dokumentációs rendszerző munkájának megalapozására. Szabó Ervin részt vállalt az intézet egyik fontos produktumának, az ETO-nak kifejlesztésében, nevezetesen a társadalomtudományi osztályozási táblázatok kidolgozásában is.

Említett tudósaink bekapcsolódtak – az ETO kidolgozásán túlmenően – a bibliográfiai intézet másik alapvető tevékenységébe, az egyetemes nemzetközi bibliográfia összeállításába is. Az 1900-as évek elején Szabó Ervin és munkatársai kezdeményezték és Mandello irányításával évekig szerkesztették a *Bibliographia Economica Universalis* köteteit.

Magyar küldöttek részt vettek a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet konferenciáin is, így a 2. konferencián, Brüsszelben 1898-ban Esztegár László, az Országos Széchényi Könyvtár elődjének, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának képviselője, az 1900. évi párizsi világkiállítás alkalmából rendezett 3. konferencián pedig a világkiállításon részt vevő hivatalos magyar delegáció egyik tagja képviselte hazánkat.

A századforduló körül sűrűsödő politikai és társadalmi feszültségek hamarosan az első világháború kitöréséhez vezettek. Az 1917. évi nagy októberi szocialista forradalom és következményei, a világháborút lezáró békekötések és az ezekből eredő hatalmi átrétegződések gyökeresen átformálták a világpolitika és a világgazdaság képét.

A Nemzetközi Bibliográfiai Intézet munkájában törést okozott a világháború, és a rá következő időszakban sem tudott igazán kivirágozni munkája a nemzetközi kapcsolatok

időleges visszaesése és a vesztes országokat sújtó hátrányos gazdasági és kulturális megkülönböztetés, továbbá a belga kormány támogatásának megvonása miatt, valamint az akkor alakult Népszövetség, illetve szervei támogatásának hiányában. A mindezen okokból fakadó szervezeti nehézségek, a centralizált bibliográfiai repertórium kivihetlenségének egyre szélesebb körű felismerése, a munka túlzott központosítása válsághoz vezetett az intézet irányításában és tevékenységében is. A válság megoldása során a Nemzetközi Bibliográfiai Intézet 1931-ben átszerveződött Nemzetközi Dokumentációs Intézetté (IID), és székhelyét Brüsszélből áttette Hágába.

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség megszervezése

A Nemzetközi Dokumentációs Intézet feladta a centralizált világbibliográfia elképzelését, viszont erőteljesen folytatta az ETO fejlesztését. A nemzeti tagok körében, a központi bizottságokban és a nemzetközi konferenciákon végzett tevékenysége kiterjedt a dokumentációs munka számos ágára, szervezésére és módszertanára, de nemzetközi hatása – konferenciáinak rendszeresebbé válása ellenére is – szűk körű volt, lényegében néhány európai országra – 1932-ben összesen kilencre – korlátozódott.

A szervezet továbbfejlesztése szempontjából döntő jelentőségű volt az 1937. évi párizsi *dokumentációs világkongresszus*, amelyen a 31 kormánydelegáció tagjai és további 12 ország szakértői nemzetközi dokumentációs szövetség létesítéséről fogadtak el határozatot, és felszólították a Nemzetközi Dokumentációs Intézetet, hogy ennek megfelelően alakítsa ki új szervezetét. A Nemzetközi Dokumentációs Intézet, az IID ekkor alakult át *Nemzetközi Dokumentációs Szövetséggé*, FID-dé. A FID (Fédération Internationale de Documentation) csaknem 50 éve viseli jelenlegi nevét, de lehet, hogy már nem sokáig, mert a századfordulón alkotott „dokumentáció” kifejezés helyett ma már világszerte általában az „információ” kifejezés használatát, emiatt a szövetség neve is változtatásra, korszerűsítésre szorult.

Az első világháború utáni nyugtalan időszakban a gazdaság, az ipar, a kutatás és a fejlesztés viszonylagos elmaradottsága jelle-

A FID 1945 után

mezte a háborút veszített, összezsugorodott Magyarországot. Ezt az állapotot súlyosbította a társadalomtudományokban uralkodó konzervatív ideológiai nyomás. A tudomány, a kutatás és a fejlesztés, a gyakorlat szakemberei nem tanúsítottak érdeklődést a FID tevékenysége iránt, néhány neves magyar könyvtáros viszont hasznosnak tartotta – főként a 30-as évek közepétől fogva – a FID-dal való kapcsolatot: az alapításának 50. évfordulóját idén ünneplő Magyar Könyvtárosok Egyesületének (MKE), helyesebben elődjének, a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének (MKLE) alapító és vezető tagjai szorgalmazták elsősorban a FID munkájában való részvételt.

Fitz József, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója, az MKLE első elnöke 1935-ben bevezette az ETO használatát nemzeti könyvtárunkban. *Káplány Géza*, az MKLE alelnöke, aki már 1923-ban rátért az ETO alkalmazására a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet könyvtárában, a későbbi Technológiai Könyvtárban, részt vett a Nemzetközi Dokumentációs Intézet konferenciáin, és *Veredy (Witzmann) Gyulával*, a Fővárosi Könyvtár főkönyvtárosával együtt tagja volt az 1937. évi párizsi dokumentációs világkonferenciára küldött hivatalos magyar delegációnak is. Mindketten a dokumentáció hazai élharcosává váltak.

Káplány Géza személyes kapcsolatot épített ki Otlet-val és utódjával, *F. Donker-Duyvis*-szel, és közreműködött a FID 1937. évi megalapításában. Az 1938. évi oxfordi konferencián, ahol a díszelnökség tagjai közé választották, beszámolót tartott a magyarországi dokumentáció állapotáról. Az 1939. évi zürichi konferencia idején a szövetség levelező tagjaként vett részt a tanács ülésén.

Veredy Gyula, akit később főtítkárává választott az MKLE, lelkes propagálójává és fejlesztőjévé, legkiemelkedőbb hazai szakértőjévé vált az ETO-nak, Káplány pedig az első teljes körű, de rövidített magyar nyelvű ETO-táblázatokat szerkesztette és publikálta. Könyvéről a FID hivatalos közlönye ismertetést közölt.

A FID elnöke első ízben 1938-ban járt Budapesten. *Alingh Prins* előadást tartott a dokumentációról a Magyar Racionalizálási Bizottság, a Magyar Ipari Dokumentáció Előkészítő Bizottsága és az MKLE által közösen szervezett ülésen. Káplány és Veredy a háborús évek alatt is napirenden tartották a dokumentáció, különösen az ipari dokumentáció kérdését.

A második világháború újabb törést, illetve kiesést okozott a FID életében. Hollandiát megszállta a fasiszta német birodalom hadserege, a FID nemzetközi kapcsolatai és életlehetőségei összezsugorodtak, számos külső és belső munkatársa elpusztult a fasiszta rezsimnek népiirtó politikája és a háború következtében. A háború utolsó éveiben a szövetség hivatalos közlönyének kiadását is át kellett helyezni Svájcba.

A háború után újra lendületes működésbe kezdett a FID, amelynek 1945-ben 10 nemzeti és számos nemzetközi tagja volt. Az újrakezdést segítették azok a szoros kapcsolatok, amelyeket a FID a tudomány és a kultúra 1946-ban alapított világszervezetével, az Unescoval kiépített.

A FID kapcsolatai a kelet-európai szocialista országokkal, így hazánkkal is hamar felélénkültek. Káplány Géza és munkatársai már 1946-ban újra kapcsolatot teremtettek a FID-dal. 1947 óta ismét rendszeresen részt vettek magyar szakértők a FID konferenciáin, és bekapcsolódtak a szövetségben folyó módszertani, szabványosítási és tájékoztatási munkába. Az 1947. évi berni konferencián és tanácsülésen *Németh Béla*, az 1948. évi hágai konferencián és tanácsülésen Káplány Géza és *Lázár Péter* képviselte a magyarországi dokumentációügyet. 1949-ben *Hevesi Gyula*, az Országos Találmányi Hivatal akkori elnöke és *Lázár Péter* tanulmányozta a FID és a fejlett holland dokumentáció tevékenységét.

A FID-ben szerzett és az általa közvetített tapasztalatokat hasznosította az Országos Dokumentációs Központ (ODK) programjának és munkatervének kidolgozásában, a hazai dokumentációs és információs hálózat kiépítésében, máig is érvényes szervezeti alapelveinek meghatározásában, a dokumentáció oktatásának és a dokumentációs munkamódszerek szabványosításának megindításában. Az Országos Dokumentációs Központ a FID magyar nemzeti tagjaként vállalt részt a szövetség működésében, a referáló és indexelő folyóiratokról az Unesco megbízásából magyar nyelven kiadta a FID által készített elemző jelentést és az érintett folyóiratok jegyzékét, megjelentette – Veredy Gyula szerkesztésében – az ETO magyar nyelvű táblázatát, mégpedig jóval nagyobb terjedelemben, mint Káplány, és pontosan ragaszkodva a hágai törzstáblázatokhoz.

A FID hivatalos lapjában közlemény jelent meg az Országos Dokumentációs Központról, mint magyar nemzeti tagról, valamint ismertetés az ODK létesítése és a szakmai dokumentációs központok szervezése tárgyában kiadott 4118/1949/136. számú kormányrendelet tartalmáról.

A hidegháborús időszak, az ötvenes évek eleje a nemzetközi dokumentációs kapcsolatok fenntartására sem volt alkalmas, nemhogy fejlesztésére. Ezekben az években formális volt a FID és a magyar nemzeti tag – az Országos Dokumentációs Központ felszámolása után az Országos Könyvtári Központ, majd a Széchenyi Könyvtár – kapcsolata.

Az 1956. évi ellenforradalom leverése utáni külpolitikai nyitás keretében a kormányzat ösztönözte a kapcsolatok felvételét a nemzetközi szervezetekkel, köztük olyan nem kormányközi nemzetközi szervezetekkel is, mint a FID, hogy így is ellensúlyozza az ENSZ közgyűlésén amerikai nyomásra több évig folyó obstrukciót a Magyar Népköztársaság tag-sági jogainak helyreállításával kapcsolatban.

A FID 1957. évi párizsi konferenciáján *Jánszky Lajos* újra felvette a kapcsolatot a szövetséggel, ennek nyomán megélenkült a magyar szakértők tevékenysége a FID-ben. Ebben az időszakban a többi szocialista ország érdeklődése is megnövekedett a FID iránt; a Szovjetunió 1959 óta fontos szerepet vállal a FID vezetésében, munkájában és anyagi támogatásában.

A FID-hez fűződő kapcsolataink elmélyülését jelezte egyebek között a FID Magyar Nemzeti Bizottságának megszervezése és nemzeti taggá válása a régebbi intézményi nemzeti tag helyett; valamint hazánk alkotó közreműködése – évekig a FID szocialista országbeli nemzeti tagjainak szóvivőjeként is – a politika, majd a többi társadalomtudományi szakosztályozási táblázatainak revíziójában; továbbá az ETO

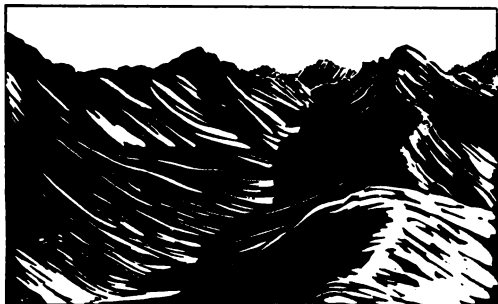
folyamatos, magyar nyelvű kiadása országos szabványként, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ (OMKDK) – később Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, OMIKK – és az ötvenes évek végén szervezett Országos Osztályozási Bizottság szerkesztésében; hazai adatok rendszeres szolgáltatása a FID tájékoztatási kiadványai számára, amelyek a tudományos és műszaki információs központok, az ipari információs központok, a könyvtári és információs oktatási intézmények, illetve tanfolyamok nemzetközi címtárait tartalmazták.

Részvétel a bizottságok munkájában

Nagy erőfeszítéseket tett a magyar nemzeti tag azért, hogy lehetővé tegye hazai szakemberek bekapcsolódását a FID különféle bizottságaiban folyó munkába. Így vált az oktatási bizottság tevékeny tagjává *Szentmihályi János*; az ipari tájékoztatási bizottságnak *Vincze Pálné*, majd *Lévai Tamásné*, később *Jánszky Lajos*; a központi osztályozási bizottságnak *Lázár Péter*, majd *Babiczký Béla*, az ETO magyar nyelvű teljes kiadásának főszerkesztői; az információ alapjaival foglalkozó bizottság munkájában pedig *Rózsa György*, a dokumentációs terminológiai bizottságban *Vajda Erik*, a dokumentációs nyelvészeti bizottságban *Barta Gábor*, az osztályozáseméleti bizottságban *Orosz Gábor*, a társadalomtudományi osztályozási bizottságban – többek között – *Lázár Péter*, majd *Rózsa György*, *Földi Tamás*, *Nagy Lajos* tevékenykedett.

Az 1959 óta működő és azóta lényegesen kibővített társadalomtudományi osztályozási bizottság (FID/C 3) – amelynek elnöke *H. Arniz* professzor, a FID volt elnöke, alelnöke pedig *Földi Tamás* – kezdetől fogva fontos szerepet vállalt a szocialista és a nem szocialista szakértők harmonikus együttműködésének megszervezésében és a kelet–nyugati információs szakmai kapcsolatok kiszélesítésében.

A hazai könyvtári és dokumentációs szabványosítás fejlettségét és nemzetközi elismerését bizonyítja az a tény, hogy a magyar nemzeti tag szakértői a FID megbízásából áttekintő jelentést készítettek az Unesco kezdeményezéséről, *Vajda Erik* pedig hosszú ideig képviselte a FID-et a Nemzetközi Szabvány-

ügyi Szervezet dokumentációs szabványbizottságában (ISO TC 46 Documentation).

A magyar nemzeti tag fontos feladatának tekintette, hogy közreműködjek a dokumentáció és az információ elterjesztésében és fejlesztésében a fejlődő országokban. Ezért vállalta a fejlődő országok dokumentációs és információs problémáinak gondozására alakult FID-bizottság (FID/DC) megszervezését és fenntartását. A bizottság elnöke volt Lázár Péter, majd Lévai Tamásné, később Balázs Sándor, aki végig ellátta a titkári teendőket. A bizottság széles körű felmérést végzett a fejlődő országokban a dokumentáció és az információ helyzetéről, majd ennek nyomán a FID megbízásából javaslatokat dolgozott ki az Unesco számára a dokumentáció és az információ fejlesztésére, az országos dokumentációs és információs központok funkcióira és szervezetére.

Megalakulása óta magyar vezetéssel működik a FID társadalomtudományi dokumentációs bizottsága (FID/SD), amelynek megszervezője és elnöke Földi Tamás, titkára *Hegedüs Péter*.

Földi Tamás a koordinátora a FID programjában szereplő legnagyobb vállalkozásnak, amelynek keretében a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok megkönnyítését szolgáló többnyelvű közgazdasági terminológiai szótár készült a Stiftung Volkswagenwerke nyugatnémet alapítvány megbízásából.

A FID részt vett az Unesco és a Tudományos Szövetségek Nemzetközi Tanácsa (ICSU) közös programjának, a tudományos és műszaki információ fejlesztését szolgáló UNISIST programnak kidolgozásában és végrehajtásában is. Lázár Péter, a FID alelnöke, az UNISIST központi bizottságának tagjaként gondoskodott a szövetség bevonásáról az indexelési rendszerekkel foglalkozó albizottság vezetésébe.

A magyar nemzeti tag az Országos Széchényi Könyvtár keretében működő Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) révén részt vesz a FID és az Unesco ISORID elnevezésű közös vállalkozásának megvalósításában, a dokumentáció és az információ, a könyvtárügy és a levéltárügy terén végzett kutatások nemzetközi információs rendszerében.

A FID felkérésére és a magyar nemzeti tag jóváhagyásával Balázs Sándor két évig a szövetség hágai titkárságán vállalt munkájával segítette a FID működését.

Magyar részvétel a FID irányításában

A FID munkaszervezetének és programjának kidolgozásában, középtávú és éves munkaterveinek kimunkálásában évek óta vezető szerepet vállalt e sorok írója, aki 1984 óta ellátja az újonnan létesített programbizottság elnöki tisztét.

A szakmai munka mellett a magyar nemzeti tag képviselői már több mint negyedszázada részt vállalnak a FID politikájának kialakításában és munkájának irányításában is. Jánszky Lajost és Lázár Pétert több ízben a tanács tagjává, illetve a FID alelnökévé választotta a szövetség közgyűlése, jelenleg Földi Tamás a tanács választott magyar tagja.

A magyar tanács tagok kettős feladatot látnak el munkájuk során: a szövetség erősítése és fejlesztése mellett a hazai dokumentáció és információ nemzetközi képviseletét, továbbá a magyar szempontból érdekes és fontos tapasztalatok gyűjtését, illetve terjesztését. Ezt a célt szolgálta egyebek között a FID tevékenységének rendszeres ismertetése is a Tudományos és Műszaki Tájékoztató (TMT) hasábjain.

A FID szervezeti fejlődését segítette a magyar tanács tagok fellépése a szövetség egyetemességének, nemzetközi szerepének fokozása, szervezetének és tevékenységének regionális bizottságokra való decentralizálása, továbbá a

fejlődő országoknak a FID munkájába és vezetésébe való fokozottabb bevonása érdekében. A többi szocialista országgal egyetértésben tett javaslatunkra 1976-ban módosították a FID alapszabályait, s harmadik alelnöki posztot rendszeresítettek, hogy a harmadik világ is képviselve legyen a FID elnökségében.

Nagy eredménynek tartjuk, hogy az 1964. évi 13 helyett 1985-ben már több mint 40 fejlődő országban működik nemzeti tagja a szövetségnek. Ugyancsak erősítette a FID-et és kiszélesítette nemzetközi jellegét az NDK-nak a magyar nemzeti tag által erőteljesen szorgalmazott felvétele 1968-ban, tehát több évvel azon időpont előtt, amikor az ENSZ és tagszervezetei végre hivatalosan is szakítottak az egyetlen Németország elméletével, és tagjaik sorába fogadták az NDK-t.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy együttműködésünk a FID-del igen gyümölcsözőnek bizonyult. Hazai szakemberek kezdetől fogva közreműködtek a FID szervezetének és tevékenységének kiépítésében, fontos tervezeteinek, programjainak kidolgozásában és végrehajtásában. Ez a közreműködés személyi kapcsolatokkal indult, de a második világháborút követően, a magyar nemzeti tag kijelölésével rendszeressé és szervezetté vált, a 60-as évek óta pedig igen jelentékeny mértékben kiszélesedett. Ennek során hathatósan hozzájárultunk a FID szervezeti és szakmai megszilárdításához és továbbfejlesztéséhez.

A FID viszont módot nyújtott hazai információs szakembereinknek és intézményeinknek, hogy kitekintsenek a dokumentáció és az információ nemzetközi világára, széles körű kapcsolatokat létesítsenek külföldi információs intézményekkel és szakemberekkel. A FID és bizottságai révén szakembereink bekapcsolódhattak a nemzetközi információs és dokumentációs tapasztalatcserébe és kutatásokba, növelhették a magyar információs intézmények és szolgáltatások hírnevét az információs világban, s alkalmuk nyílt olyan eredmények megismerésére és olyan tapasztalatok gyűjtésére is, amelyeket fel lehetett használni a dokumentáció és az információ hazai fejlesztéséhez.

Különlegesen fontos szerepet játszott ebben a vonatkozásban a FID tanácsának 1968-ban Budapesten tartott ülészaka, valamint a FID 1972-ben Budapesten rendezett kongresszusa és konferenciája, az utána Veszprémben tartott nemzetközi oktatási szimpóziuma, továbbá az ipari bizottság (FID/II) 1983-ban Buda-

pesten rendezett ülészaka és nemzetközi szemináriuma, valamint a társadalomtudományi osztályozási bizottság (FID/C 3) számos hazai ülése.

E rendezvények során hazai szakemberek százai ismerkedhettek meg közvetlenül a FID nemzetközi vezetőségével és munkatársaival, a szövetség célkitűzéseivel, szervezeteivel, munkamódszereivel és eredményeivel. Ugyancsak mozgósítólag hatott a FID – és az Unesco – védnökségvállalása az OMIKK által Budapesten 1983-ban rendezett *Database '83* című nemzetközi konferencia felett.

Habár sokkal szerényebb mértékben, de ugyanezt a célt szolgálja az 1985. szeptember 19-i ünnepi megemlékezés is a FID 90 évvel ezelőtt történt megalapításáról, valamint ez a rövid történeti áttekintés a FID és Magyarország kapcsolatairól. Kívánjuk, hogy jövőbeni kapcsolataink a FID-del hasonlóképpen gyümölcsözők legyenek, és a hazai dokumentációs és információs célkitűzéseknek, valamint a FID célkitűzéseinek valóra váltását egyaránt elősegítsék.

Lázár Péter

250 éves a miskolci egyetemi könyvtár

Beszélgetés dr. Zsidai József főigazgatóval

Alapításának kétszázötvenedik évfordulóját ünnepli az idén a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem, és ugyanennyi évet számlál az egyetem központi könyvtára is. Meglepően hangzik, hogy ez a kívül-belül modern, folytonos megújulásra kész intézmény már két és fél évszázados múltra tekinthet vissza. Az évfordulóról, az alapítás körülményeiről kérdezem dr. Zsidai Józsefet, a központi könyvtár igazgatóját.

– A XVIII. század első felében az európai háborúkban meggyengült Habsburg-birodalom katonai-gazdasági érdekei megkövetelték az egykor virágzó magyarországi ércbányászat újjáélesztését. A nemesfémek, a réz bányászata és feldolgozása, a munka szervezése és irányítása egyaránt szükségessé tette elméletileg képzett, a gyakorlatban jártas, vezetésre alkalmas szakemberek kiképzését. Ehhez újfajta iskolatípust kellett teremteni, ezért hozták létre 1735-ben Selmecbányán az első bányatiszt-képző iskolát is. Az intézményt 1763 és 1770 között Mária Terézia rendeletére akadémiává fejlesztették. Így jött létre Magyarország, sőt Európa első műszaki felsőoktatási intézménye. A mostani jubileum tehát nemcsak a mi egyetemünk ünnepe, hanem az egész magyar műszaki felsőoktatásé.

– *És mikor alapították meg a könyvtárt?*

– A könyvtár egyidős a fenntartó intézménnyel. Az 1735. június 22-én kelt alapító oklevél megjelöli azt az öt alapvető bányászati, kohászati szakkönyvet, amelyet az iskola számára kötelező beszerezni. Ezek a könyvek ma is láthatók Selmeci Műemlékkönyvtárunkban.

– *A könyvtár látogatói közül sokan ismerik a selmeci gyűjteményt. A tágas földszinti helyiségben, a falak mentén egységes kötésben, eredeti szakrendben elhelyezett könyvek a régi teremkönyvtárak hangulatát idézik. Ugyanakkor a korszerű világítású, légkondicionált terem helyét ad a könyvtárügy legidőszerűbb, legégetőbb problémáit tárgyaló tanácskozásoknak, szakmai továbbképzéseknek is. Mai szemmel nézve mi*

adja az értékét ennek a műemlék jellegű gyűjteménynek?

– Elsősorban az, hogy világviszonylatban egyedülálló, alapítása óta épségben fennmaradt műszaki, természettudományos szakönyvgyűjtemény. A kutatók számára rendkívül fontos, hogy a XVIII. századi természettudományos és műszaki irodalom 80–85 százaléka megtalálható a gyűjteményben. Több nagyértékű mű első kiadása is, például *Agricola De re metallicajának* első, német nyelvű kiadása 1557-ből, vagy *Conrad Gessner* gyűjteményes munkája a fossziliákról, 1565-ből. Korán kiterjesztették a gyűjtést a periodikumokra is. A XVIII. század végére valamennyi számottevő kémiai-fizikai, bányászati-kohászati szakfolyóiratot beszerezték. Két, ma is élő folyóirat kezdő évfolyamától megvan: a lipcsei *Annalen der Physik* 1790-től és a francia *Annales des Mines* 1794-től kezdve. Feltűnő, hogy abban az időben milyen nagy gondot fordítottak a felsőfokú képzésben a természettudományok alapjainak elsajátítására – ez máig ható tanulságul szolgál. A XVIII. század végén az akadémia könyvtárában 1800 kötetet tartottak számon, s ebből 1210 kötet a természettudományok körébe tartozott. A XIX. század első felében 12 szakcsoportra osztották a könyvtár állományát. Ez a szakrend a leltározásban és a raktározásban is érvényesült. A század végére a könyvtári állomány gyarapodása elérte az évi 600 kötetet, századunk első két évtizedében pedig az évi 1200 kötetet is meghaladta.

– *Az elmondottakból kitűnik, hogy a könyv-*

tár a XVIII. és a XIX. században virágkorát élte. Miként alakult később a könyvtár sorsa, hogyan került Miskolcra a selmeci gyűjtemény?

– A selmecbányai intézmény, amely 1904-től Bányászati és Erdészeti Főiskola néven működött, 1919-ben Sopronban kapott helyet, s a könyvtár is áttelepült a mai Magyarország területére. Az 1934-es átszervezés következtében az addigi főiskola a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Karaként működött tovább. Az egyetem és a könyvtár miskolci története a felszabadulás utáni években kezdődik. Az 1949. évi XXIII. törvény rendelkezett ugyanis arról, hogy Miskolcon *Nehézipari Műszaki Egyetem* elnevezéssel új felsőoktatási intézmény létesüljön. Az alapító jogszabály három fakultás, a bányamérnöki, a kohómérnöki és a gépészmérnöki kar felállításáról intézkedett. A karok megszervezése úgy ment végbe, hogy Sopronból Miskolcra telepítették át a bányamérnöki és a kohómérnöki tanszékeket, és miskolci szervezésben indult a gépészmérnöképzés. A két ősi kar Miskolcra történő telepítéséről a törvény szó szerint nem rendelkezett, de a végrehajtás során ez tényszerűen így alakult. Az oktatás 1949. szeptember 18-án kezdődött Miskolcon. A két régi karon továbbra is Sopronban folyt a tanítás. A Kohómérnöki Kar 1952-ben, a Bányamérnöki Kar 1959-ben települt át véglegesen Miskolcra. Az Erdőmérnöki Kar Sopronban maradt, s ebből szerveződött az Erdészeti és Faipari Egyetem. Miskolcon az egyetem először a mai Földes Ferenc Gimnázium épületében kapott helyet, s az ötvenes években költözött át fokozatosan az épülő Egyetemváros területére.

– *Mikor alakult meg a könyvtár Miskolcon? Hogyan fejlesztette tovább a selmecit, illetve a soproni hagyományokat?*

– A könyvtár megalapításáról okirat nem rendelkezett, és a selmecbányai, illetve a soproni könyvtárról sem intézkedtek hivatalos formában. A folyamatosság mégis megállapítható, mert egyrészt a Miskolcon létesített tanszékek már 1949-ben megkezdték a könyvbizterezést, másrészt a Sopronból fokozatosan áttelepülő tanszékek magukkal hozták addigi gyűjteményeiket. Az 1949-től beszerzett miskolci anyag mellé 1959-ben idekerült Sopronból körülbelül 45 ezer kötet könyv, a hatvanas évek elején pedig a Selmeci Műemlékkönyvtár mintegy 30 ezer kötetnyi, 1735 és 1919 között beszerzett könyv- és folyóiratanyaga. Az Er-

dőmérnöki Kar könyvtári állománya természetesen Sopronban maradt.

A könyvtár miskolci korszakát három időrendi szakaszra oszthatjuk: az első az 1949-től 1959-ig, a második az 1959-től 1969-ig, a harmadik az 1969-től 1985-ig tartó időszak. Az első szakasz a könyvtárra szerveződés évtizede volt. Példás szívóssággal küzdöttek meg az akkori könyvtárosok a könyvtáralakítás roppant nehézségeivel. Az igen mostoha elhelyezési viszonyok mellé társult az állandó létszámihiány, a szakképzett könyvtárosok teljes hiánya és az intézmény szervezetének kialakulatlansága. Tetézte a bajokat az ideiglenesség érzete, hiszen sokáig az egyetem fennmaradása is kérdéses volt. A második tíz esztendő a tudományos könyvtárra szerveződés időszaka. Az 1959-es év több szempontból is határvonalnak tekintendő. A Bányamérnöki Kar ekkor fejezte be Miskolcra költözését, megszilárdult az egyetem helyzete. A megnövekedett állomány miatt új, az eddiginél tágasabb helyiségbe költöztették a könyvtárat. Nőtt a létszám is, 5 új álláshelyet kapott a könyvtár az addigi 9 mellé. A hatvanas évtizedben jelentek meg a könyvtár dolgozói között a könyvtáros és a műszaki szakképzettségű munkatársak. Kiépült a könyvtári szervezet, kialakult a szolgáltatások rendje, tartalma, felépült az új könyvtárépület. Az 1969-től máig tartó időszak legfőbb jellemzője az, hogy európai rangú intézménnyé vált a könyvtár, külsőségeiben és munkájában egyaránt. Tevékenységi köre kibővült, munkájában a minőség vált alapkövetelménnyé. A felügyeleti szervek ebben az időszakban minősítették a könyvtárat I. osztályba sorolt, „A”-kategóriába tartozó, országos hatókörű, tudományos szakkönyvtárrá.

– *Említetted, hogy kezdetben a tanszékek önállóan szerveződtek. Hogyan sikerült ezt a széttagoltságot megszüntetni, s az egységes könyvtári szervezetet megteremteni?*

– Az összehangolás szükségessége már az első időkben jelentkezett. Egyeztetni kellett az igényeket, összhangot teremteni a tanszéki igények és a pénzügyi lehetőségek között. Ezzel a feladattal dr. Sajó Istvánné vegyész tanársegédet bízták meg. Csakhamar bebizonyosodott azonban, hogy egy főállású egyetemi oktató munkaidejének töredékében képtelen ellátni az állandóan szaporodó könyvtári teendőket. A beérkező könyvek fogadása és feldolgozása is elemi gondként jelentkezett. Az egyetem vezetősége felismerte, hogy ezekre a feladatokra főfoglalkozású könyvtárost kell kine-

vezni. Az első, hivatásszerűen működő könyvtáros *dr. Várhegyi Miklós* lett, aki a könyvtár első vezetőjének is tekinthető. Várhegyi korábban jogakadémiai tanárként tevékenykedett, de volt már némi könyvtári gyakorlata, emellett intelligenciája és nagy nyelvtudása is alkalmassá tette erre a megbízásra. 1950. április 1-től 1952. június 24-ig állt a könyvtár élén. Várhegyit *dr. Uhlmann Aladár* követte a vezetői poszton, aki eredetileg szintén jogászember volt, de előzőleg a miskolci városi könyvtárat vezette. Az ugyancsak széles körű műveltséggel és nyelvtudással bíró szakember 1961. június 30-ig vezette a könyvtárat. Mindketten odaadóan, nagy szorgalommal szolgálták a gyűjtemények könyvtárrá fejlesztésének ügyét. Várhegyi a munkába lépését követő tizennegyedik napon már írásban rögzítette a könyvtár gyűjtőkörét. A könyvek kiválasztása érdekében előfizette a legfontosabb külföldi nemzeti bibliográfiákat. A könyvek beszerzése céljából igénybe vette mind az állami, mind az akkor még létező magán könyvkereskedelem kínálatát, de több külföldi céggel is folytatott levelezést. Ő indította el a könyvtárközi kölcsönzést is már 1950-ben. *Sályi István* rektor támogatásával kiépítette az egyetem könyvtári hálózatát, évekkal a hálózati elvet kodifikáló 1956-os könyvtári tvr. megszűlése előtt. Mindkét könyvtárvezető gondosan járt el a munkatársak kiválasztásában. Uhlmann Aladár az ötvenes évek második felében minimumvizsgálóhoz kötötte a könyvtári alkalmazás elnyerését. Az egyetemi diploma és a nyelvtudás volt az alkalmazottak felvételének két legfontosabb kritériuma, s ehhez csatlakozott a gépírnői tudás követelménye. A könyvtárat más intézmények, kiváló és lelkiismeretes szakemberek is támogatták munkájában. 1952. évi megszűntetéséig mindenekelőtt az Országos Könyvtári Központ nyújtott segítséget a tervezéshez és a mindennapi feladatok megoldásához.

– 1961. június 1. óta állsz a könyvtár élén. Milyen célokkal, elképzelésekkel indultál?

– A nagy elődök nyomdokain haladva az igényes, tudományos könyvtári munka tárgyi és személyi feltételeinek megteremtését tűztem ki célul. Azt vallottam és vallom ma is, hogy a komoly, tartalmas könyvtári munkához három dolog szükséges. Kell egy jó épület, ahol lehet dolgozni; jó állomány kell, amiből lehet dolgozni, és jó könyvtárosok is kellenek, akik tudnak és akarnak dolgozni. 1969-re teljesültek ezek a célkitűzések. Kialakult a könyv-

tár belső szervezete. A szervezeti egységek kialakulásakor két szempont érvényesült: a valóban összetartozó folyamatok tükröződjenek a szervezetben is, másrészt ne jöjjenek létre túl kicsi, alacsony létszámmal dolgozó egységek, mert akkor a többirányú hozzáértés hiányában nem oldható meg a helyettesítés. A szervezetet 1969 nyarán, az új épületbe történt beköltözéskor véglegesítettük, a különféle feladatok ellátására három osztályt és két csoportot hoztunk létre. Ezen a szervezeten 1982-ig nem kellett változtatni, az irányítás segítőjévé tudott válni.

A hatvanas évek elején az állománygyarapítási politika felülvizsgálatára is sor került. Különösen két irányban kellett módosítást végrehajtani. Először a központi könyvtár és a tanzéki könyvtárak beszerzéseinek arányát kellett megváltoztatni a központi könyvtár javára. Ezt a beszerzési keret lényeges növelésével lehetett elérni. A második lényeges változás az volt, hogy a növekvő beszerzési keretből elősorbán a tájékoztatást szolgáló kézikönyvtár gyors fejlesztését valósítottuk meg.

A hatvanas években még számos más területen is történt előrehaladás a könyvtár életében. Néhányat ezek közül megemlítenék. 1963-ban létrejött a fotószolgálat. Ugyanebben az évben a könyvtár igazgatója bekapcsolódhatott az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának munkájába, ezzel a tapasztalatszerzés új lehetősége nyílt meg számára. 1964-ben létesült a szabványtár. Ettől az időtől fogva a magyar szabványok mellett elkezdődött a DIN, a GOST és az ASTM szabványok gyűjtése. 1965-ben a könyvtár belépett az IATUL – a Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége – szervezetébe. Ettől kezdve egyre jobban figyeltünk a szakma nemzetközi fejlődésére.

désére, megalapozott szakmai programokat dolgoztunk ki, és biztosabban haladhattunk a korszerűsítés útjain. Fontos kezdeményezésünk volt a könyvtárhasználat és a szakirodalmi ismeretek oktatásának bevezetése a mérnökhallgatók számára. A könyvtár diplomás dolgozói elemző vizsgálatokat végeztek a szakirodalmi ellátottság, valamint az olvasói szokások tárgykerében. Már a hatvanas években megkezdtek a regionális könyvtárpolitika kidolgozását, e tárgy körben több publikációnk született. 1969-re elkészült az új székházunk, amely 7600 négyzetméter alapterületével máig is az ország legnagyobb, eleve könyvtári célra tervezett épülete. Jelentőségét növeli, hogy a század eleje óta 1969-ig nem épült új egyetemi könyvtárépület Magyarországon. Tervezője, *Tolnay Lajos*, Ybl-díjban részesült. A mértékadóan szép és praktikus berendezés terveiért *Moess Tibor* illeti dicséret.

– *Az igényes könyvtári munka tárgyi feltételei tehát a hatvanas évek végére megvalósultak. Hogyan sikerült a személyi feltételeket is megteremteni?*

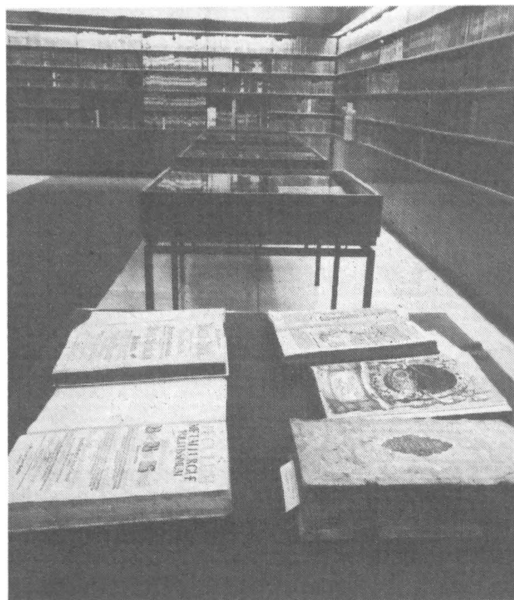
– Véleményem szerint az ilyen jellegű könyvtárban, mint a mienk, jó könyvtárosok és jó mérnökök, műszaki szakemberek kellenek, de az a szerencse, ha a kettő együtt megvan. Szükség van még a műszaki és a természettu-

dományos irodalom olvasásához használható nyelvtudásra is. Jó munkával kell ellátni az embereket, hogy kedvük legyen dolgozni, figyelembe kell venni alkati sajátosságait is. Törődni kell a dolgozók gondjaival. Fontos, hogy működjenek a munkahelyi demokrácia fórumai. A tervezésbe is be kell vonni a dolgozókat, hogy magukénak érezzék a könyvtárat. Az épület átadása nagyobb létszám bővülést is igényelt. 1969-ben a dolgozók száma 60-ra emelkedett. A diplomások tekintetében is igen kedvező változást hozott az 1969-ig terjedő évtized. Ebben az időszakban jelentek meg intézményünkben mind a könyvtáros végzettségűek, mind a műszaki szakemberek. A diplomások mellett kialakult egy főként fiatalokból álló derékhad is, amelynek tagjai középfokú végzettséget szereztek. A sok új dolgozó beilleszkedése nem ment zökkenők nélkül, mint ahogy ez általában mindenütt így van. A szakmai beilleszkedés meggyorsítása érdekében folyamatos képzést valósítottunk meg minden szinten. Volt olyan esztendő, amikor a könyvtárosoknak több mint fele iskolába járt. Emellett megköveteltük a szakmai továbbképzésben való részvételt, és rendszeressé tettük a belföldi és a külföldi tapasztalatszerzést is. Mindent összevetve úgy értékelhetjük, hogy sikerült megteremteni az igényes könyvtári munka személyi feltételeit, számbeli és minőségi vonatkozásban egyaránt. És ami igen fontos, dolgozóink túlnyomó többsége jól érzi magát nálunk, szereti a munkáját.

– *Hogyan alakultak a dolgok 1969 után? Milyen új feladatokkal és gondokkal kellett megbirkóznotok?*

– Az 1969 utáni időszak főbb jellemzőinek a következőket tartom: A könyvek és a folyóiratok mellett *előtérbe kerültek az új ismerethordozók* (konferencia-anyagok, tézisek, szabaldalmak, belföldi és külföldi szabványok, prospektusok). Beszerzésüket nehezíti, hogy ritkán kerülnek kereskedelmi forgalomba. Továbbá növekedtek a népgazdaság gondjai, *nehézségeket okoz a pénzhígulás*. Például a *Chemical Abstracts* előfizetési ára 1961-től 1986-ig 4095 százalékkal nőtt. Említeni kell azt is, hogy világviszonylatban *előrehalad a számítógépesítés és az adatátviteli technika*. Ez arra kényszeríti a könyvtárat, hogy újrafogalmazza feladatrendszerüket. Ebből adódik, hogy sokkal komolyabban kell venni a munkamegosztást, országosan is. Létre kell hozni, jobban, mint eddig, az országos információs rendszert, és abban minden valamirevaló könyvtárnak részt

Myckó Tibor felvételei

kell vennie. Ilyen rendszerben igyekszünk mi is gondolkodni. Műszaki szakterületen – az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár irányításával – az állománygyarapítás összehangolására törekedünk. Például 434 külföldi folyóirat az országban csak hozzánk jár. A hetvenes évektől kezdve erőteljesen a regionális feladatok felé fordultunk. Ennek két fő oka volt. Egyrészt indokoltnak láttuk, hogy könyvtárunk gazdag gyűjteményét tágabb körben is hasznosítsuk, másrészt szükségessé vált a regionális erőforrások mozgósítása. 1971-ben együttműködési szerződést kötöttünk a megye négy nagy vegyipari vállalatával, a Borsodi Vegyi Kombináttal, a Tiszaí Vegyi Kombináttal, a Tiszaí Kőolajfinomítóval és az Észak-Magyarországi Vegyiművekkel. A drága, csak devizáért beszerezhető kémiai irodalmat az egyeztetett igények alapján csak egy példányban vesszük meg, ezt forgatjuk a vállalatok között. 1971 óta az említett vállalatok összesen 16 millió forinttal segítették könyvtárunkat. Ez tette lehetővé például a Chemical Abstracts hiányzó évfolyamainak és teljes indexállományának beszerzését. 1973-ban létrejött nálunk az OMIKK kihelyezett fordítóirodája. Évi teljesítménye 50–60 ezer oldal, a fordítások nagyrészt könyvtárunk dokumentumanyaga alapján készülnek. Ez a szolgáltatás az iparfejlesztést és a kutatást segíti. Nagyon fontosnak tartom, hogy eredményeinket az ismert pénzügyi-gazdasági nehézségek ellenére értük el, s hogy nem történt visszaesés könyvtárunk munkájában. Jelenleg is 2300 folyóirat jár könyvtárunkba, 1984. évi könyvbeszerzésünk 16 ezer kötet volt, 14 590 000 forint értékben – s ebből 10 millió forint a devizás beszerzés! Könyvállományunk meghaladja a félmillió kötetet. Állománygyarapodásunkban fontos szerepe van a nemzetközi cserének, jelenleg 50 ország 350 intézményével állunk cserekapcsolatban.

– *Milyen szerepet szántok a modern információs technikának a könyvtár regionális feladatainak ellátásában?*

– Az információk nagy részének feldolgozása ma már számítógépen történik. Számítógép-adatvégállomás szükséges ahhoz, hogy a külföldi tudományos adattárakat azonnal és közvetlenül használni tudjuk. 1971 óta foglalkozunk ezzel a kérdéssel. Az online szolgáltatásra való felkészüléshez sok segítséget kaptunk a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetétől. Jelenleg négy nagy külföldi adatbank-

kal van szerződésünk. 1984-ben már 136 irodalomkutatást kaptunk tőlük közvetlenül. Könyvtárunkban még az idén üzembe helyezzük saját számítóközpontunkat. Az online szolgáltatást szeretnénk a regionális feladatok szolgálatába állítani, elsősorban az ipar és az egészségügy számára. Információs eszköztárunkat gazdagítják a külföldi mágnesszalagok (METADEX, World Aluminium Abstracts), ezek feldolgozását 1975-ben megkezdtük.

– *Tudom, hogy a könyvtár nagy gondot fordít a könyvtártudományi kutatásokra. Szólj erről is néhány szót!*

– Szervezeti szabályzatunk előírja a könyvtár történetével, állományával és mai feladataival kapcsolatos kutatómunkát. Kötelességünknek tartjuk, hogy az elméletet fejlesszük, s az elméletből megteremtjük a gyakorlatot. Ez a munka már az ötvenes években megkezdődött. Uhlmann Aladár bányászati és kohászati ETO-táblázatai nemzetközi elismerést arattak. Kutatási területünkhöz tartozik az egyetem története, az egyetemen művelt tudományok – bányászat, földtani kutatások stb. – története, a modern informatika, a könyvtárközi együttműködés. Egyes feladatokra kutatócsoportokat hozunk létre. Kutatómunkánk 1981 óta hivatalosan bejegyzett, anyagi támogatásban részesülő tevékenység. Publikációink egyetemi kiadványokban, a könyvtári szaksajtóban és egyéb folyóiratokban vagy önálló kiadványként jelennek meg. Még 1965-ben megszerveztük – rektori utasításra – az egyetem történeti gyűjteményt, s ez azóta is fejlődik. A könyvtár a bázisa az 1974-ben alakult egyetem történeti bizottságnak is. 1982-ben létrejött az önálló egyetemi levéltár, 1986. január 1-től pedig állandó múzeumi kiállítás nyílik könyvtárunkban.

– *A történeti múlt ápolásához tartozik a régi selmeci gyűjteménnyel való törődés. Hogyan gondozzátok, miként szolgálja ez a muzeális állomány a jelent?*

– Az új könyvtáráépületben külön múzeumtermet létesítettünk a selmeci gyűjtemény számára. Ebben a 132 négyzetméter alapterületű teremben tekinthető meg a gyűjtemény mintegy hét és fél ezer egysége, az 1862. évi szakrendnek megfelelő felállításban. A 30 ezer kötetes állomány többi része a raktáráépületben elkülönítve, illetve az egykori selmeci tanszkek könyvtáraiban található. Elkészült a gyűjtemény teljes leltára. Rövidesen megjelenik nyomtatott katalógusának második kiadása, s megkezdjük a gyűjtemény alaposabb feltárá-

sát. Hozzá kell tennem, hogy a selmeci anyagot nem tekintjük lezárt gyűjteménynek, állandóan kiegészítjük az egykori akadémiai könyvtár gyűjtőkörébe tartozó, 1918-ig megjelent műszaki és természettudományos irodalommal. Munkánk kiterjed az akadémia történetének és az egykori oktatók életpályájának kutatására, továbbá szakirodalmi munkásságuk összegyűjtésére is.

– *Milyen feladatokat vállal magára a könyvtár a közművelődésben?*

– A könyvtár sokirányú feladatai között a közművelődés ügyére is jut idő és energia. Jóval a közművelődési párthatározat és törvény megjelenése előtt már gondoltunk arra, hogy az itt, az egyetemi campuson élő hallgatókat nem tananyag jellegű olvasmányokkal is ellássuk. Jelenleg a beszerzésekben 10 százalékot ér el a szépirodalmi és a művészeti kiadványok részesedése, s mintegy 150-féle folyóirat szolgálja az általános művelődést és a jó értelemben vett szórakozást. Évente 15–20 kiállítást is rendez a könyvtár a hazafias nevelés szolgálatában és a tudománytörténet jelentős állomásainak megismertetése céljából. Az egyetem rektora és Miskolc város tanácselnöke közötti szerződés alapján könyvtárunk a város és a környék lakossága számára is nyitva áll. Miskolcra és a megyéből 790 olvasónk van, s ezek nem mind műszakiak. Vállaltuk a hoz-

zánk közel eső, könyvtári szempontból ellátatlan, új avasi városrész lakóinak könyvtári szolgálatát is.

– *Végezetül még egy kérdés. Innen Miskolcra, az egyetemi könyvtárból nézve milyennek látod a magyar könyvtárügy helyzetét, miben látod a legnagyobb gondokat?*

– Mindenekelőtt szeretném hangsúlyozni, hogy mi mindenkor felelősséget éreztünk az egész magyar könyvtárügyért. Ezért törekszünk gyümölcsöző együttműködésre a könyvtárügy helyi és országos szerveivel és a többi egyetemi könyvtárral. Igen jó a kapcsolatunk a megyei és a városi könyvtárral is. Ez főként gyűjteményeink összehangolt fejlesztésében, a szakmai továbbképzésben és reprogramozási szolgáltatások nyújtásában nyilvánul meg. Lehetőségünk szerint részt veszünk az országos könyvtárpolitikában, különféle bizottságok munkájában, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenységében. Ami a magyar könyvtárügy gondjait illeti, a legnagyobb bajt az elaprózottságban, a szakmai képzés hiányosságaiban és az automatizálás terén mutatkozó nagyfokú lemaradásban látom. Véleményem szerint új, országos koncepcióra volna szükség, modernizálni, fejleszteni kellene a könyvtárpolitikát.

Hubay László

Bemutatjuk a Szüry-gyűjteményt

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár külön-gyűjteményei között két olyan magángyűjtemény van, amely egységes jellegénél fogva elkerülte a hagyatékok szokásos sorsát, a könyvtár nagy állományába történő beolvasztást, s nevében ma is őrzi gyűjtője emlékét. Az egyik *Ballagi Géza* 1911-ben vásárolt politikai röpiratgyűjteménye, a másik az író és bibliofil *Szüry Dénes* könyvtárának szépirodalmi része, mely 1910 végén került a könyvtár tulajdonába. A központi könyvtár ekkor még nem tekintette feladatának szépirodalmi művek kölcsönzését, és így a magyar irodalom első kiadásainak e gazdag együttese muzeális gyűjteményként illeszkedhetett be a fiatal társadalomtudományi könyvtár állományába.

Szüry Dénes (1849–1909) személyéről, irodalmi tevékenységéről több lexikonunk is megemlékezik. A fiatal kultuszminisztériumi tisztviselő – később miniszteri tanácsos – 1874-től jelentkezett kisebb írásaival, áljegyes tárcákkal, fordításokkal és szinikritikákkal a fővárosi lapokban. Útirajzai, *Goncourt-* és *Fielding-*fordítása, finom tollú kritikái könyvalakban is megjelentek. 1893-ban a Kisfaludy Társaság tagjai közé választották. Életművéről, minden művészi teljesítmény iránt fogékony egyéniségéről halála alkalmából *Schöpplin Aladár* emlékezett meg a *Nyugatban* 1909-ben, kiemelve szinikritikusi tevékenységét.

Az utókor számára mégis bibliofil szenvedélye teszi maradandóvá munkásságát. Jövedel-

mének tekintélyes hányadát áldozta könyvtára gyarapítására, a magyar irodalom első kiadásai és ezek korai variánsai után kutatva. Az eredeti nyelvű első kiadások mellett a magyar írók első idegen nyelvű fordításait is gyűjtötte, valamint külföldi írók első magyar fordításait. Sajnos, ezek a mai állományban már csak elvétve találhatóak meg, az *editio princeps* fogalmának szűkebb értelmezése következtében.

Szűry a könyvtárába került kötetekbe olykor bejegyezte, milyen körülmények között sikerült rábukkannia egy-egy ritka példányra, kik voltak annak korábbi tulajdonosai. Ilyen bejegyzést találunk egy 1847-es Petőfi-kötet előzéklapján, amely szerint a példányt maga a költő ajándékozta Vachott Sándornak 1847-ben, s Szűry Vachottné halála után, Károly fiuktól kapta ajándékba. Egy Kazinczy-kötet, a *Bácsmegyeynek össze-szedett levelei* (1789) Kazinczynak Döme Károlyhoz írt saját kezű ajánló versezetét őrzi. A becses példányra egy budapesti antikvárius pincéjében akadt rá a lelkes gyűjtő, mint azt a könyvtáráról még életében közzétett katalógusában megjegyzi. Fáy András könyvtárából is több, az író kézjeggyel ellátott példány került Szűry tulajdonába. Az említettekhez hasonló megjegyzések teszik olvasmányossá könyvjegyzékét, amelyről a *Magyar Könyvszemle* egykorú ismertetése azt írja, hogy „merőben lehetetlen abban eligazodni”.

Szűry Dénes könyvtárának katalógusa 1907-ben jelent meg *Száz év. 1. Irodalom – nyelvfejlődés. Bessenyeitől a kiegyezésig. 1767–1867. – 2. Széchenyi kora és az önvédelmi harc. 1825–1867* címmel. A jegyzék sajátos csoportosításban, mutatók és tartalomjegyzék nélkül készült, címleírásai következtelenek és hiányosak, de nagy értékük, hogy a példányok egyedi jellemzőiről is tudósítanak: az említett, possessorokra (tulajdonosokra) vonatkozó észrevételeken kívül a kötésről, az eredeti borító meglétéről stb. Némelyik leírás a mű keletkezésével, kiadási körülményeivel, esetleges elkobzásával is foglalkozik.

Szűry Dénes gyűjteményének időhatára már katalógusának közreadásakor is tágabb volt, mint a címként választott száz év. Könyvtárának zömét valóban a magyar irodalomnak a felvilágosodástól a kiegyezésig terjedő gazdag korszakából származó művek teszik ki, ám jegyzéke *Bessenyei előőrsei* címmel már az 1720-as évektől felsorol szépirodalmi műveket; a második, történelmi munkákat leíró részben pedig több 17. századi nyomtatvány

között egy 1634-es *Elzevir* kiadás adatai is szerepelnek, és az 1900-as évek elején kiadott művek leírásaival is találkozunk. Ez utóbbiak többnyire tartalmukban kapcsolódnak a címben jelzett időszakban élt személyekhez vagy a korszak történelmi eseményeihez.

Szűry könyvjegyzéke – számozatlanul – kétezernél valamivel több tételt ír le. A művek kötet- (darab-) száma ennél több lehetett. A halála után megvásárolt gyűjteményről sem átvételi jegyzék nem maradt fenn, sem más egykorú hivatalos könyvtári forrás nem tájékoztat. A *Száz év* egyik példányában ceruzás bejegyzés áll: „Szűry-gyűjtemény átvételekor 1920 darab volt”. Remete László A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története című munkájában (1966) a gyűjteményről szólva megállapítja, hogy évkönyveink szándékosan mellőzték a részletes híradást a nagybecsű szerzeményről, nehogy a szokatlan méretű anyagi juttatás – 22 500 korona a városi költségvetés egyik idegen rovatán fennmaradt többletből – csökkentse a könyvtár következő évi beszerzési keretét. (A vétel adatait Remete a *Fővárosi Közlönyben* és a törvényhatósági ülés jegyzőkönyveiben találta meg.)

A Fővárosi Könyvtár a Szűry-hagyatéknak csupán szépirodalmi részét tartotta meg önálló gyűjteményként, az eredetileg feltételezett betűrendben felállítva. A politikai, történelmi munkákat beolvastotta a könyvtár nagy állományába. A szépirodalmi gyűjteményt az alapító szándékai szerint megpróbálták továbbfejleszteni, az időhatárt kiterjesztve a kortárs irodalomra is. Erről a könyvtár egykori tisztviselője, Szentkúty (Drescher) Pál szolt a *Magyar Könyvszemle* 1943-as évfolyamában a Szűry-gyűjteményről írt ismertetésében.

Nagyobb gyarapodás volt Ballagi Aladár 1930-ban megvásárolt hagyatéka, amely a Szűry-gyűjtemény néhány darabos népiratkaponyva anyagát a gyűjteményen belül valóságos második különgyűjteménnyé bővítette, valamint Rákosi Jenő 1940-ben megvásárolt, számos dedikált példányt és néhány kéziratot tartalmazó könyvtára is. A későbbiekben egészen 1951-ig folytatódott a gyűjteménynek már-már elvtelen felhígítása, ami talán csak azért szűnt meg, mert 1952-től a könyvtár már kölcsönzésre is vásárolt szépirodalmat. 1956-ban erőteljes tisztogatást hajtottak végre az állományban, Ady fellépésével zárva le az időhatárt. Sajnos, e tisztogatás a törzsanyagra is kiterjedt. Számos idegen nyelvű fordítást ekkor zártak ki a gyűjteményből, s valószínűleg

ekkor helyezték át más gyűjteményekbe a külföldi írók első magyar fordításainak jó részét is. Mindeme változásokat, törléseket a Szüry-gyűjtemény ostromviselt, régi katalógusában nem tüntették fel, s ezzel a hagyománytiszteltből még ekkor is betűrendben elhelyezett gyűjtemény úgyszólván használhatatlanná vált. Bár az első évtizedek könyvtári útmutatói szerint a Szüry-gyűjtemény csak rendkívül indokolt esetben, főigazgatói engedéllyel volt használható – helye mindmáig a főigazgatói szobában van –, ez a szigor idővel enyhült, és a helyi használat lehetővé vált volna, ha az állományt a jelzetek sorrendjében állítják fel, és beszerzési naplójával, valamint katalógusával egybevetik, enélkül ugyanis, pusztán a jelzetek alapján a kért kiadványok nem voltak megtalálhatók. Ennek gondolata a hervenes évek végén fogalmazódott meg, és végül – akadémiai támogatással – teljes átdolgozáshoz, új leltár és katalógus felállításához vezetett. A munkálatok 1982-ben fejeződtek be, amikor a betűrendes különgyűjteményi katalógus mellett a könyvtár más gyűjteményeihez hasonlóan szak- és földrajzi vonatkozású katalógus is készült az állományról, s a leírások az olvasói betűrendes katalógusba is bekerültek. Ez a kívánatosnál jóval szélesebb körű érdeklődést váltott ki a gyűjtemény iránt, s ma már a könyvtárnak az a gondja, hogyan óvja meg a sok esetben javításra szoruló példányokat a kényszerű korlátozó intézkedések jobb betartásával.

A gyűjtemény mai állománya 5864 kötet, amelyből 370 körül van az 1801 előtt megjelent régi magyarországi nyomtatványok száma. Ezek közül csaknem félszáz bibliográfiailag ismeretlennek bizonyult, illetve közülük is 28 az OSZK-nak történt bejelentésünk időpontjában (1984 őszén) az első és egyetlen ismert példány volt, még nem szerepelt Petrik VII. (pót)kötetének kéziratában. Ez a megállapítás dr. Pavercsik Ilonának, az OSZK főmunkatársának köszönhető. Különösen gazdag a gyűjtemény a korai magyar regényirodalom alkotásaiban, a felvilágosodás és a reformkor irodalmának első kiadásaiban. A századforduló kevéssé ritka irodalmából néhány példányt a kortárs írók Szüry Dénesnek szóló dedikációi tesznek nevezetessé. Ilyenek *Beöthy Zsolt*, *Berczik Árpád*, *Endrődi Sándor*, *Kiss József*, *Lampérth Géza*, *Szász Károly*, *Szomory Dezső*, *Váli Béla* kötetei, hogy csak az ismertebb neveket említsük. E művek többnyire nem szerepelnek a *Száz évben*, valószínűleg az idő-

határ miatt, vagy ha mégis, akkor Szüry nem tesz említést a neki szóló ajánlásról. A mai állományban található húsz kéziratból néhánynak a leírása már a *Száz évben* is olvasható, így kétségtelenül Szüry sajátja volt. Az eredeti Szüry-kötetek azonosítását a bekötött példányok esetében a gerincre nyomott *Sz. D.* monogram segíti.

A gyűjtemény szerény mértékű gyarapítása ma valóban az eredeti keretek között folyik, az időhatárt Szüry Dénes halála évéig, 1909-ig kiterjesztve, elsősorban a hajdan megvont művek pótlásával. Néhány mű hiánya nem magyarázható semmilyen gyűjtőköri tisztogatással, s ha valóban nem kölcsönöztek a gyűjteményből, elveszésük talán a háborús vagy az 1956-os veszteségek számlájára írható. Ilyen például *Fazekas Lúdas Matyijának* 1815-ös és 1817-es bécsi kiadása, melyből az utóbbi is első kiadásnak tekintendő, mint a szerző tudtával és jóváhagyásával készült első kiadás. Ma egyik sincs meg a könyvtár állományában.

Külön említésre méltó a Szüry-gyűjteményen belül továbbfejlesztett népiratka-ponyvagyűjtemény, mely az ezret megközelítő darabszámával s ezen belül is tekintélyes régi anyagával hazánkban – az Országos Széchényi Könyvtár után – a második helyen áll. (Az eddig *Pogány Péter* munkája – *A magyar ponyva tüköre*. 1978. – nyomán második legnagyobb ilyen jellegű gyűjteménynek tartott, a Néprajzi Múzeum könyvtárában őrzött anyag csak ötszáz-egynéhány darabot tartalmaz.) E változatos tematikájú, egykor vásárokon árult, veszendő füzetkék többnyire aprónyomtatványként bújnak meg a könyvtárak polcain, s nehezen található fel. Művelődéstörténeti, néprajzi értékük miatt a műfaj kései példányai is igen keresettek, ezért itt nem tartottuk be az 1909-es időhatárt, értelmetlennek ítélvén a következő évtized ponyvatermésének kiszakítását a gyűjteményből. A ponyvákról készülő fényképes címlapkatalógus az áttekintés megkönnyítése mellett állományvédelmi célokat is fog szolgálni.

*

A teljes gyűjtemény átdolgozása után 1983-ban kiállítással próbáltunk képet adni az újrendezett Szüry-gyűjteményről. A közeljövőben a mai állomány teljes anyagáról megjelenő katalógus közreadásával kívánja a könyvtár a gyűjteményt szélesebb körben is megismertetni.

Klinda Mária

Olejnyik Ágnes

Fiatal, autodidakta alkotó. A vizuális művészet mindig is vonzotta, és tizenöt éve már, hogy rendszeres alkotásra „kötelezi”. A *Könyvtáros* olvasóinak – a nyomdai lehetőségek korlátai miatt – csak mint grafikust van módom bemutatni, de higgyék el, kitűnő kolorista is.

Talán legjellemzőbb rá az arányérzék. Biztosan tudja, mennyi az elég, és van bátorsága abbahagyni a folyamatot, így mindig megőrzi képeinek frissességét. Grafikáinak tartalmi összegezése az ő megfogalmazásában így hangzik: „Millió érdekes arc. Csak elmegyünk egymás mellett, pedig az öreg szemekben annyi mondanivaló, tanács, tapasztalat, a fiatalokban annyi vidámság és reménytelen várakozás van. A természet, a táj mindig kínál nyugalmat és csendet is. Vegyük észre a háborítatlan helyeket. Szükségünk van rá. Különös hangulatokat, színhatásokat, formákat és élményeket szeretnék megosztani az emberekkel.”

Széles érdeklődésű alkotó, és bár stílusában a természet és a valóság mindig fellelhető, sosem nevezhetjük műveit naturalisnak, inkább a természet ihlette művészi elvonatkoztatásoknak. Minden képe része annak a vallomássorozatnak, amely annyira jellemző rá: a vonalak és tónusok képpé komponálása oly módon, hogy

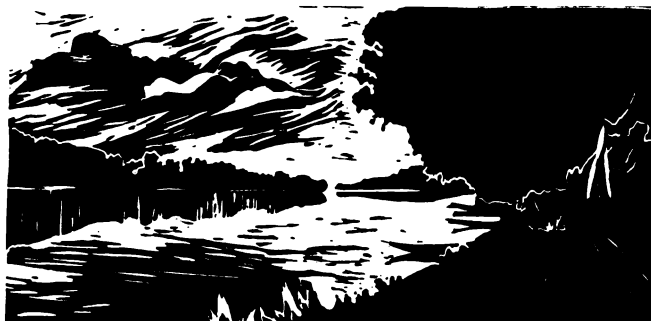
a lényeg és a szépség harmóniája kerekedjék ki belőlük. Sokoldalú egyénisége bomlana ki – mint egy képes napló –, ha grafikai lapjait és színes képeit értő gondossággal sorba raknánk. Biztos vonalvezetésében határozottság mutatkozik meg.

Olejnyik Ágnes (Budapest, Diószeghy S. u. 1. 1089) ötször felvételizett sikertelenül a Képzőművészeti Főiskolán, de az idő és a tárlatlátogató közönség dönti majd el, hogy miként értékelhető munkássága. Nem elsősorban magának, hanem – tudatosan – más emberek számára is alkot, mert hite szerint a kép akkor válik művé, ha érzéseit, gondolatait mások is átélik. Őszintén tárja magát nézői elé, vállalván az esetleges visszautasítást is, de bizik abban, hogy kapcsolatot tud teremteni az emberekkel.

Évente több tárlaton láthatók munkái a fővárosban, illetve a vidéki városokban, és sikeresen vett részt külföldi kiállításokon is, például Wrocławban, Rómában, Linzben.

Boldognak érzi magát, mert napi munkáján felül örömet leli a művészi tevékenység sokoldalúan kiteljesedő kifejezési lehetőségeiben. Célja a jövőben is minden szabad idejét a művészetnek áldozni.

Dr. Gallwitz Ferenc

Könyvtári kis tükör

Orvostudomány–Mezőgazdaság 1970–1982

A *Könyvtári kis tükör* című, *Ajánló könyvjegyzék* alcímű sorozat legújabb kötete az 1982 előtt megjelent magyar nyelvű orvostudományi és mezőgazdasági irodalomból nyújt válogatást. A szerkesztők nagyon helyesen – a *Technika* című kötethez hasonlóan – itt is szaktítottak a sorozat többi tagjánál alkalmazott korábbi szerkesztési elvvel, és az ajánlott művek kiválasztásában nem mentek vissza egészen 1945-ig. Az alkalmazott tudományok irodalma ugyanis közismerten sokkal gyorsabban avul el, mint a társadalomtudományi területek ismeretanyaga, ezért indokolt volt, hogy a válogatást az 1970 és 1982 közötti időszakra korlátozták. Kivételt csak néhány esetben tettek, elsősorban olyan alapvető, nélkülözhetetlen kézikönyvek, bibliográfiák esetében, amelyek jellegüknél fogva nem, vagy lassabban avulnak, újabb kiadásuk pedig nincs (például magyar–orosz, orosz–magyar mezőgazdasági szótár, a mezőgazdasági szakirodalom könyvszete, orvosi lexikon stb.).

Az ajánló jegyzék két, egymástól független részből áll, ezek csak kiadási okok miatt kerültek egy kötetbe.

Az összeállítás elsősorban az olyan közművelődési könyvtárak munkáját hivatott segíteni, melyek orvosi szakirodalmi műveket nem vagy csak elenyésző számban gyűjtenek. Ez indokolta, hogy a kötetnek az orvosi művek leírásait közlő része különösen erős rostálással készült, és néhány alapvető szótáron, kézikönyvön kívül lényegében csak az egészségügyi kiadványokat veszi számba. Az egyes élettani folyamatokkal foglalkozó népszerű művek bibliográfiai leírásai után a különféle betegségek leírását és azok gyógyítását ismerető könyvek címadatai következnek. A szerkesztők, *Szilágyi Tibor* és *Dékány Sándorné* gondosan ügyeltek arra, hogy lehetőleg vala-

mennyi betegségecsoport irodalma képviselve legyen a mintakatalógusban. Olyanok, mint például a Fekélybetegségekről fekélybetegeknek, A cukorbetegség, Az asztmáról, A szívbetegségekről szívbetegeknek stb. Megtaláljuk itt még a legismertebb csecsemőgondozási és gyermeknevelési, táplálkozástudományi és közegészségügyi ismeretterjesztő irodalmat is. Az orvosi-egészségügyi szakterületet összesen 152 mű képviseli a kötetben.

A könyv második része a mezőgazdasági irodalmat tárja fel, s ebben az egyes részterületek legfontosabb szakkönyveinek címei mellett fellelhetők a háztáji gazdálkodáshoz, a hétvégi kertészkedéshez és az állattartáshoz felhasználható kiadványok leírásai is. A mezőgazdaság egyes ágazatait arányosan képviselő művek száma 284.

Minden bibliográfiai összeállítás egyik leg-sarkalatosabb kérdése a válogatás. A szelekciós elvek következetes érvényesítése különösen nehéz feladatot ró az ajánló bibliográfiák, jegyzékek készítőire. Azon mindig lehet vitatkozni, hogy az egyik mű miért került felvételre, a másik meg miért nem, hiszen ahány összeállító, annyi megítélés, annyi ízlés. Ami viszont nem képezheti vita tárgyát, az az, hogy a bibliográfia tegyen eleget választott céljának, funkciójának, a felvett művek mindegyike igazodjék a várható használói kör igényeihez. A szerkesztőket dicséri, hogy bibliográfiájuk készítése során ezt az előszóban általuk is megfogalmazott feladatot következetesen végrehajtották, az összeállítás minden egyes darabja a közművelődési könyvtárak feladatait mérlegelve került a kötetbe. Kellő figyelmet fordítottak arra is, hogy a bibliográfiában a részterületek lehetőség szerint arányosan legyenek képviselve.

Az anyag csoportosítása a művek tartalma

alapján kialakított, a használói szempontokat figyelembe vevő természetes szakrendben történt. Néhány nagyobb szakot további alfejezetekre bontottak a szerkesztők.

A kötetben való eligazodást, az egyes művek visszakeresését a mezőgazdasági és az orvosi területekhez külön-külön készített név- és tárgymutató segíti. A tárgyszavak, amelyek az *Új Könyvek* által adott tárgyszavakkal megegyeznek, a tételek sorszámára utalnak. A névmutató összeállítását formálisnak, mechanikusnak érezzük. Az indexbe ugyanis kizárólag csak a szerzői nevek kerültek be, a szerkesztőké, összeállítóké, illusztrátoroké stb. már nem. De a szerzők is csak akkor, ha nevük a mű leírásában a cím elé van vetítve. Háromnál több szerző esetén, amikor a cím után találjuk a szerzők nevét, vagy a többkötetes művek esetében, ha a főcím mögé került a vonatkozó kötet szerzőjének neve és címe (például 389. tétel: Mezőgazdasági vízhasznosítás. Szerk.

Fóris Gyula. Bp. VÍZDOK–Mezőgazd. Kiadó. 2. ELEKES Károly–SELMECZY Tibor: Halászat. 1975, 215 l., 1 t.), a szerzői neveket hiába keressük a névmutatóban, ott csupán a cím szerepel, s a mű csak ennek ismeretében kereshető vissza. A szerző, legalábbis a névmutató szempontjából, ezekben az esetekben nem számít szerzőnek. Ez a megoldás nehézkessé teszi a bibliográfiában való eligazodást, ráadásul indokolatlan, és ellentmond a névmutató funkciójának is.

Ettől eltekintve úgy érezzük, hogy a közreadóknak sikerült elérni céljukat: Kellő mérlegeléssel, körültekintéssel összeállított jegyzékük jól fogja segíteni a könyvtárosok és az olvasók tájékoztatását a feldolgozott két szakterület friss irodalmában. (1985. OSZK KMK – Műzsák Közművelődési Kiadó. 236 l. 52 Ft.)

Dr. Szabó Sándor

Új segédlet a gyermek- és az ifjúsági irodalom gyarapításához

A Népművelési Propaganda Iroda 1978-ban adta közre a *Mintakatalógus a közös iskolai és gyermekkönyvtárak számára* című bibliográfiát, bár akkor még nem tetőztek a kettős funkciójú és integrált intézmények szervezésének hullámai. Most új, szemet vonzó – bár az előzőhöz hasonlóan könnyen széteső – köntösben látott napvilágot a javított, bővített kiadás, ugyancsak *Benkő Zsuzsanna* szerkesztésében. Előszavában a szerkesztő megemlíti a „történeti” előzményeket, majd röviden, de rokon-szenvesen ecseteli a kettős funkcióból adódó többretű feladatokat, s ezek hatását a gyűjtőkör alakítására. Figyelmeztet, hogy a jegyzék csak megszorításokkal tekinthető mintának, egyúttal fősorol még néhány könyvet, mint kiegészítő gyarapítási segédletet.

Bizony, szükség is van ezek használatára, mert a *Mintakatalógusban* nem találjuk meg az *Új Könyvek* azonosítási számát, noha az előszó az „állománygyarapítási tanácsadóval való együttes használatra” buzdít. Ezt az azonosítá-

si számot csak a *Könyvtári kistűkör* megfelelő kötetéből tudjuk visszakeresni. Hasonló bűvarkodásra kényszerülünk, ha az ismeretterjesztő könyvek háromjegyű szákszámaira vagyunk kíváncsiak, mert az új kiadás többnyire csak összefoglaló szákszámokat közöl és azokat is csak a fejezet élén, megkérdőjelezve a használhatóságot, hiszen az előszó is „valamiféle katalóguspótlék”-nak szánja a kötetet. Valóban nagy gyakorlati haszna lehetne ennek a mintakatalógusnak most, amikor tudjuk, mekkora, és milyen állapotban van az általános iskolai könyvtárak feltáratlan anyaga. Az ilyen használathoz azonban teljesítenie kellene a katalógusnak legalább néhány funkcióját, például a több szempontú visszakeresést és a raktári jelzet (szákszám + betűjel) pontos közlését. Ez technikailag sem lett volna megoldhatatlan, ha a tételszámok a címtételek jobb oldalára kerültek volna (vastagon szedve), míg a raktári jelzet a tételszámmal azonos sorban, a szokásos módon, a bal felső sarokba. Így nyugodt szívvel tudnánk ajánlani a kiadványt az állomány-

feltárás kinjaival ezres tételekben küszködő, mégoly szakképzett iskolai könyvtárosnak is.

Az új kiadásban csaknem 500 művel több szerepel, mint az előzőben, összesen 2999 tétel. Fontos és szerencsés változtatás a folyamatos tételszámozás, valamint az egységesített név- és tárgymutatóban a fontosabb tárgyszavak kiemelése nagybetűs szedéssel. Jó gondolat volt a sorozatcímek felvétele is a mutatóba, ennek alapján visszakereshetők az egy-egy sorozathoz tartozó művek, amennyiben szerepelnek a mintakatalógusban. (Megjegyzendő: nehezen magyarázható a fölvevett sorozatok bizonyos tagjainak elhagyása; a gyerekeknek szánt, kitűnő *Népek meséi* sorozatból például összesen csak két mű kapott helyet, a már elavult *Tantárgyi bibliográfiák* sorozatból szintén kettő.) Sajnos, ez nem ellensúlyozza a kötetben való keresés nehézségét, ami különösen a szakirodalmi részben szembetűnő. Helyesebb lett volna megtartani a korábbi kiadás részletesebb tartalomjegyzékét, illetve élőfejből feltüntetni az adott oldal szélső adatait. Főként akkor érezzük ezeknek hiányát, amikor egy-egy fejezetcím egy-egy (összefoglaló) szakjelzetre utal, de csak a címtételek tartalmából tudunk következtetni a megfelelő szakterületre.

Ugyancsak nehéz dolgunk van, ha cím sze-

rint keresünk egy művet, s esetleg nem tudjuk a szerző nevét vagy a könyv szakjelzetét: címek szerinti mutató ugyanis nincs! Így fordulhat elő, hogy *László Gyula* népszerű ismeretterjesztő munkáját (*Hunor és Magyar nyomában*) csak hosszas keresés után találjuk meg, a néprajzhoz beosztva, holott logikusan a történelemnél keresséink. Hasonló gondot okoz az a körülmény, hogy egy-egy mű csak egyetlen helyen szerepel akkor is, ha több szakterülethez tartozik a téma; ilyenkor az utaló csak témakörhöz irányít, a meghatározott műhöz nem. Tetézi a bajt, ha egy, korábban rosszul megállapított szakjelzethez mechanikusan ragaszkodik a szerkesztő, például *Csulák Mihály* ifjúsági irodalommal foglalkozó tanulmánya a pedagógiához, míg *Fioláné K. Gabriella* ugyanezt a témát tárgyaló munkája a magyar irodalomhoz került – s a sort folytathatnánk.

Az *Új Könyvek* jelzeteléhez való ragaszkodás más furcsaságokat is szül: a gyermekkönyvtárak állománygyarapítását segítő minősítő jelek következtelen alkalmazása ugyan nem a szerkesztő hibája, de számomra mindig bosszúság forrása. Ha a kör benne ponttal gyermekkönyvtári törzssanyagot jelöl, akkor a *Robinson*, a *Koldus és királyfi* és más klasszikusok miért nem ezt a jelet kapták; ha a * (csillag) felnőttirodalmat takar, akkor *Jules Verne* 21 megemlített munkája közül 16 miért kapott 0-t, az általános iskolásoknak szánt és méltán népszerű *Képes történelem* legtöbb kötetét pedig miért csillaggal minősítették? Márpedig, ha egy gyermekkönyvtáros szigorúan ezeket a jeleket veszi alapul az olvasóvá neveléssel foglalkozó fejezetnél, akkor a felsorolt 7 mű közül mindössze kettőt szerez be, pedig a többi is legalább olyan fontos.

A pedagógiai fejezet egyébként gazdag válogatást tartalmaz, alfejezetekre osztva árnyaltan foglalkozik általános és szakmódszertani, nevelési és oktatási témákkal, összesen 258 tételben. Kár, hogy kimaradt belőle a Tankönyvkiadó által 1980-ban kiadott és a könyvtárhasználat tárgykörében alpműnek tekinthető *Könyv és könyvtár az általános iskolában* című gyűjtemény.

A kötet kéthasábos szedéssel, jól olvasható betűtípussal készült, s említett hibái ellenére is jó alapot nyújthat a kettős funkciójú könyvtárak állományának igényes és korszerű kialakításához. (*Mintakatalógus a közös iskolai és gyermekkönyvtárak számára. 2. jav., bőv. kiad. Bp., 1985, Műzsák. 264 l. 56 Ft.*)

Sárányé Lukátsy Sarolta

A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás júniusi (1985/6.) számának első cikkét, *Balázs Sándor* írását jó szívvel ajánlhatjuk elolvasásra minden rendű és rangú szakmabelinek. Ez az írás ugyanis olvasási kedvet egyáltalán nem gerjesztő, talányos címe – *Analízis, szintézis és az információs munka felső határa* – ellenére sem unalmas. Ellenkezőleg: kitűnő emlékezetfelfrissítő és fogalomtisztázó összefoglalása az információ-feldolgozó formák (módszerek-műfajok) mibenlétének, összefüggéseinek, kapcsolatainak. A tájékoztatási feldolgozó munka olyan alapfogalmainak adja pontos meghatározását, mint például a dokumentumok és az információk analízise; a szintézis és a szintetizálás, ezek kapcsolata az analízissel; foglalkozik a feldolgozás eszközeivel, a kritikai bibliográfiákkal, továbbá az ún. biblioprofillal, a tudományos könyvismertetések, a gyűjteményes összeállítások és az ún. információs csomagok műfajával; számba veszi a szemlék, szakirodalmi szemlék fogalmi jegyeit; szól az információ-elemző (értékelő) központokról; megpróbálja körülírni az információk konszolidálásának fogalmát, mivel e kifejezésnek még nincs magyar megfelelője. Meghatározza továbbá a harmadlagos (tercier) információk és dokumentumok fogalmát, végül a tanulmányok elnevezéseivel és műfajaival, a tartalomlemezéssel, a lappangó információk felkutatásával, a vállalkozásokkal, valamint a tanácsadó és engineering tevékenységgel foglalkozik. Az információs feldolgozási formák és szolgáltatási műfajok áttekintése után mondanivalóját abban a megállapításban összegezi, hogy az információ igazi értékét a felhasználás adja meg, az a hatás, amit igénybe vevőjében előidézik.

A magyar építésügyi szabályozási információ új, számítógépes adatbázisát az Építésügyi Tájékoztatási Központ három munkatársa, *Ónódy György*, *S. Ruzinkó Anna* és *Terebessy Ákos* mutatja be. Cikkükből megtudjuk, hogy az ÉTK és az Építésügyi Minőségellen-

őrző Intézet 1983-ban új, számítógépes adatbázis megszervezésébe fogott a hazai építésügyi szabályozási információk feltárása céljából, mivel az 1968 óta hatályba lépett és 3000–3500 dokumentumban publikált, gyakran módosított szabályozási információkról már csak igen nehezen lehetett megbízható tájékoztatást kapni és adni a hagyományos módszerek segítségével. Az ÉTK és az ÉMI által közösen létrehozott, SZISZ-ÉMIMAT nevű új adatbázis az építő- és az építőanyag-ipar területén felmerülő minden szabályozási kérdésre képes választ adni, s az igényeket nemcsak jeladó információs szolgáltatások révén elégítheti ki, hanem – mivel valamennyi feldolgozott dokumentumról mikrofilmlapot készít – a keresett dokumentum másolatát is kézbe tudja adni a rendszer. Üzemeltetése a Számítástechnikai Koordinációs Intézet (SZKI) Siemens-számítógépén történik, a GOLEM adatbázis-kezelő programrendszer felhasználásával.

Az **Orvosi Könyvtáros** 1985/2-es száma beszámolót közöl az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár elmúlt évi munkájáról. Ennek adatai szerint az OIK az elmúlt évben csaknem 131 millió forint költségvetési összeget használt fel, saját bevétele pedig 4 millió 384 ezer forint volt. Az intézetben 51 fő- és 4 részfoglalkozású könyvtáros dolgozott. Az év folyamán kapott TAP-34-es terminált az esztendő végén – terven felül – üzembe helyezték, és megkezdték kipróbálását is. Az OIK szorongató helyhiányát csak egy IX. kerületi bérlemény megszerzésével sikerült némileg enyhíteni. A beszámolóból az az öröndetes tény is kiderül, hogy az orvosi könyvtári hálózatban a külföldi folyóiratok beszerzésének nehézségei ellenére sem kellett lemondani egyetlen, hazánkba csupán egy példányban járó szaklapot, mert az egészségügyi és a művelődési minisztérium az áremelkedések dacára is előteremtette a meg-

rendeléshez szükséges külföldi fizetőeszközöket. A hálózatnak 2190-féle külföldi folyóirat jár (1837 a tőkés országokból érkezik), mégpedig 10 852 példányban. A tájékoztatási szolgáltatás keretében az OIK 35 témát figyelt. Ezek 1127 megrendelője közül 795 egyéni, 332 közületi előfizető. Az egyéni előfizetők között 125 romániai magyar orvos is van, számukra ingyenes a szolgáltatás. Az irodalomkutatás keretében 680 bibliográfia készült. E szolgáltatás igénybevevőinek több mint fele (55 százaléka) 5–10 év, negyede pedig 3–5 év szakirodalmának feltárását kérte. Az elkészült 239 számítógépes bibliográfia átlagköltsége a tervezett háromezer forintnál kevesebb volt – részben azért, mert a gondos előkészítés következtében irodalomkutatásra a tervezettnél kevesebb gépidőt használtak fel. Az olvasószolgálat minden mutatója romlott 1983-hoz képest – kivéve a helyben olvasók számát, amely százzal emelkedett 1984-ben.

Az Orvosi Könyvtáros egy „vendég” szerző tollával másik hálózatot is bemutat. Jüttner Eszter írásának erénye a gyakorlatiasság: az építésügyi könyvtári hálózatban folyó hálózati-módszertani tevékenység részletes ismertetésével és a könyvtárak felkeresése alkalmával kitöltendő könyvtárlátogatási adatlapok bemutatásával jó tapasztalatátvételi alkalmat teremt más területek hálózati-módszertani munkatársai számára is.

Nagyon jó a folyóirat folyóiratszemle-rovata, amely nem egyszerű referátumokat közöl, hanem több forrás felhasználásával különféle témák szakirodalmi tükröződését értékeli és foglalja össze – főként az utolsó évek publikációi alapján. Ilyen kérdéskörök e számban például az állománygyarapítás számítógépes elemzése, számítógéppel készített könyvtárközi kölcsönzési statisztika, mikroszámítógépek alkalmazási területei az orvosi könyvtárakban, mikropublikációk – mikropublikációs tevékenység. Az orvostörténeti rovat egyik cikke a két világháború közötti magyar orvosi publikációk folyóiratokban történt referálásával foglalkozik (Batári Gyula), a másik az orvos Toldy Ferencet mutatja be (Korompay Tihamérné).

A Könyvtári Jegyzések című Békés megyei könyvtári híradó idei második száma ismét ékes bizonyítéka annak, hogy e helyi tájékoztató kiadványok bizonyos esetekben pótolhatatlanok, mivel alkalmanként az országos

információs szolgáltatás feladatát is magukra vállalják: A békési híradó 1985/2-es jelzésű száma azáltal teljesít országos missziót, hogy teljes egészében közreadja a hetedik nemzetközi könyvtárépítészeti tanácskozás előadásainak és felszólalásainak szövegét, pontosabban ezek tömörítvényeit, amelyek a szám egész terjedelmét elfoglalják. A tanácskozást – a meghívó szövege szerint: szemináriumot – az IFLA (Könyvtárosegyesületek és -intézmények Nemzetközi Szövetsége) könyvtárépítő és -tervező szekciója rendezte a Magyar Könyvtárosok Egyesületének közreműködésével június 3. és június 7. között Budapesten, Békéscsabán és Szegeden. A csabai könyvtári híradó közlési illetékessége abból fakad, hogy a tanácskozás nagyobbik része az új Békéscsabai Megyei Könyvtárban zajlott le, és a résztvevők számára a szeminárium témájának – eredetileg más célra emelt épületek átalakítása könyvtári célokra – magyar példatárát is Békés megye szolgáltatta azzal, hogy a résztvevőknek három útvonalon 11 – más célú épületből átalakított – könyvtárt mutatott be tanulmányi kirándulások keretében. A híradó az előadásszövegeket a szerzők nevének betűrendjében közli – talán jobb lett volna valamiféle tárgyköri rendbe szedni a dokumentumokat –, de a jól summázó tömörítés következtében a 60 gépelt oldal terjedelmű anyag még így is áttekinthető. A 18 előadás megoszlása a szerzők országa szerint: NSZK 3, Hollandia 2, Nagy-Britannia 2, Ausztria 1, Dánia 1. A távolabbi világokat az USA, Nigéria és Kína 1–1, az európai szocialista országokat az NDK és természetesen a vendéglátó ország, hazánk képviselte 1, illetve 5 előadással. (Az NDK-val kapcsolatban megjegyezzük, hogy a német szerzőpár egyik tagjának neve téves alakban szerepel mind a közlés helyén, mind a tartalomjegyzékben: Peter *Günkel* helyett Peter *Gümmel* a helyes névforma.)

Magát a témát az élet, az utóbbi két évtized kedvezőtlen gazdasági fejlődése vetette fel, aminek következtében az új épületek emelése helyett sok esetben olcsóbbnak látszott a meglévők átalakítása könyvtári célokra. Gyakran azonban nem a kényszer volt az átalakítás oka, hanem például a helyreállított műemlékek megőrzésének és gazdaságos üzemeltetésének szándéka, mivel ilyen célokra jó felhasználási lehetőséget kínál egy-egy patinás, az embereket vonzó, otthonos régi épület. Ezek sokféle természetes anyaga és hagyományos kialakítási módja is gyakran igen kedvező az olvasónak-

használónak, gondoljunk csak e házaknak a kánikulában is kellemes hőviszonyaira, jó hangszigetelésére, a csendes szobák kialakításának lehetőségére stb. Hollandiában például tavaly a könyvtári építkezések között 48 százalék volt az új épületek emelésének, 13 százalék az új épületekből történő átalakításoknak, 39 százalék pedig a régi épületek könyvtári átépítésének aránya. Az előadások az átalakítások előnyeit és hátrányait egyforma gondossággal vizsgálták. Az előnyök között sorolták fel a régi épületek többnyire kedvező fekvését a városközpontokban, az üzleti és a hivatali negyedekben, a modern épületekénél általában sokkal szebb, fás-ligetes környezetüket, jó parkolási lehetőségeiket, a rövidebb építési időt. Átalakításra általában a volt raktár-, üzem- és csarnoképületeket, áruházakat, parkoló- és irodaházakat tartják a legalkalmasabbaknak – kellő belmagasságok esetén –, továbbá (ugyanilyen okokból) a kastélyokat, templomokat, kolostorépületeket. Ezek termeiben ugyanis a technikai berendezések könnyen elhelyezhetők. (A templomépületek nagy hátránya azonban az, hogy a térfogathoz képest általában kicsi a hasznos alapterületük.) A szeminárium résztvevői nem hallgatták el a régi épületek átalakításának nehézségeit, esetenkénti hátrányait sem, amelyek a könyvtárrá való átépítés ellen szólhatnak. Ilyen lehet például a számos kis helyiség, a lépcsőkkel tagolt, zárt részekre osztott épület, a túl sok ellenőrzési pont miatt

szükséges létszámtöbblet, a szállítás nehézsége vagy megoldhatatlansága bizonyos objektumokban (a szállítási módokat az egyik, NSZK-beli szakember részletezte is), a tűzvédelem bonyolultsága (vészkijáratok!), biztonsági és világítási problémák.

A Békés megyében tett körút tapasztalatait szintén megvitatták a résztvevők. Észrevételeik rögzítése magnetofon segítségével történt, ezért a szövegközlés „1. hozzászóló”, „2. hozzászóló” megjelöléseiből, sajnos, nem állapítható meg a résztvevők kiléte. Ezt véleményük értékelése és figyelembevétele, jövőbeni felhasználása szempontjából nem ártott volna tudni, a vitát tanulmányozva ugyanis a magyar olvasónak az az érzése, hogy az egészen eltérő társadalmi viszonyok között élő szakemberek véleményei a magyar helyzet ismeretének teljes hiánya miatt kevésbé használhatók, mint ha kellő tájékozottság, összehasonlítási alap birtokában lettek volna.

A Pest Megyei Könyvtáros, a Pest megyei híradó legfrissebb száma különkiadás, amely a gödöllői könyvtárosegyesületi vándorgyűlésre készült, teljes egészében a megye tanácsi könyvtári intézményeiről szóló fényképes tájékoztató. E kalauz jellegetű számot éppen ezért nem itt ismertetjük, hanem a *Könyvtári kiadványok* c. rovatban foglalkozunk vele.

Lapozgató

A könyvtár az iskolai munka szolgálatában címmel 1977 óta másodszer jelentkezik iskolai könyvtáraknak szánt összefoglaló módszertani segédlettel a Zala Megyei Tanács művelődési osztálya. A *Jári Ferencné* által szerkesztett, 200 példányban sokszorosított útmutató közli a megyei tanács művelődési osztályának az iskolai könyvtári munka továbbfejlesztésére, a közös fenntartású könyvtárak működésének javítására vonatkozó, 1984. szept. 17-én kiadott állásfoglalását; második részében pedig az 1981/82-es, valamint 1982/83-as tanév könyvtáros továbbképzéseinek bemutatott „könyves órák” vázlatait teszi közzé. (Ezek a 3–7. osztályok számára készültek az irodalom- és a történelemórák segítésére, illetve a könyv-

tárhasználat elsajátíttatására.) A kiadvány harmadik része *Iskolai könyvtárosok útmutatója* címmel a könyvtári beszerzés, állományalakítás, -nyilvántartás, -feltárás és raktározás szakkérdéseit taglalja, negyedik része pedig rendelkezéseket tartalmaz (törlés, működési szabályzat, törzsalomány-javaslat, bibliográfiai leírási szabályok táblázata, irodalomjegyzék. (1984. 144 l.)

A hetvenes évek romániai magyar irodalma címmel kétkötetes összefoglalást adott ki a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Budapesti Szervezete. *Bertha Zoltán* és *Görömbei András* munkája folytatása és kiegészi-

tése kíván lenni *Kántor Lajos* és *Láng Gusztáv* romániai magyar irodalomtörténetének, amely két romániai kiadás után, némileg bővített formában belekerült *A magyar irodalom története 1945–1975* c., 1982-ben megjelentetett kézikönyv negyedik kötetébe is. A lényegében hézagpótló munka nagy erénye információgazdagsága és áttekinthetősége: a két szerző az átfogó értékelést tartalmazó bevezető fejezet után további öt fejezetben tart seregszemlét az 1971 és 1980 közötti évtizedben egymás mellett alkotó öt írói nemzedék (a „búcsúzó”, a középnemzedék, a *Forrás* két nemzedéke, a hetvenes évek pályakezdői) tagjai felett, majd az irodalomkritika és az irodalomtörténet-írás képviselőinek munkásságát tárgyalja. Az egyes alkotókat különálló, bővebb lexikoncikkre emlékeztető pályaképek és értékelések mutatják be. A második kötet önálló címet kapott: **A romániai magyar irodalom válogatott bibliográfiája 1971–1980** c. munka borítóján és belső címlapján szerzőként az első kötet alkotói vannak feltüntetve, de a bibliográfia „készítői”-nek névsorában az övéken kívül még hét név olvasható, s szerkesztőként az egyik szerző, *Bertha Zoltán* neve szerepel a belső címlap fonákján. A bibliográfia az általános kérdések irodalmának csaknem harminc oldalas felsorolásával kezdődik, ezután a szerzői részben az egyes alkotók következnek betűrendben *Áprily Lajostól Zsibói Béláig* úgy, hogy mindegyiknél először a kiadott munkáik, majd a róluk szóló kritikák, megemlékezések rövid bibliográfiai leírásai olvashatók. (é.n. 156, 210 l. 98 Ft)

A büntetésvégrehajtási intézetek közművelődési könyvtárainak munkája cím-mel útmutatót adott ki az Igazságügyi Minisztérium Büntetésvégrehajtási Országos Parancsnokságának nevelési osztálya. *A nevelőmunka tapasztalatai* sorozatban 1982/2-es jelzéssel megjelent kiadvány anyagát *Bereczky Lászlóné* szerkesztette, és az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ munkaközössége állította össze. A fogva tartottak számára létesített könyvtárak munkájának szabályozására az Igazságügyi Minisztérium BV Országos Parancsnokság 0115/1982. számmal intézkedett adott ki, ennek mellékletét képezi az OSZK KMK által készített dokumentum, amely egy különleges könyvtárügyi területre alkalmazott könyvtárat, a könyvtári tudnivalók és teen-

dők széles körű ismertetése, kibővítve egy sajtós fejezettel („Az olvasás és a könyvtárhasználat szerepe az elítéltek reszocializációjában”). Az útmutató megírási módjára azonban nem a szabályzatok és a könyvtárak személytelen hangvétele a jellemző, hanem a helyenként használt személyes stílusú értekező prózáé, amely olvashatóvá teszi a legszárazabb ismerethalmazt is. (1982 [1985?] 102 l.)

A pedagógiai értékelés hazai bibliográfiáját adta ki az 1975–1983-as időszakra vonatkozólag az Országos Pedagógiai Intézet Nevelési Igazgatóságának tantervelméleti osztálya. A bibliográfia szerkesztője, *Felkai Lászlóné* a tanulók osztályozásával, minősítésével foglalkozó módszertani és pszichológiai kérdések, a tanítás–tanulás eredményességével és összetevőinek elemzésével foglalkozó vizsgálatok, továbbá a tantárgyi cél- és követelményrendszer megfogalmazásával, a tananyag társadalmi fontosságával, valamint a tantervek taníthatóságával kapcsolatos vizsgálódások szakirodalmát vette számba az annotációk nélküli – esetenként azonban címmagyarázatokat közlő – jegyzék összeállításakor. A bibliográfia két nagy része közül az első az általános, nem az egyes tantárgyak sajátos kérdéseit tárgyaló munkákat írja le évenkénti csoportosításban, ezen belül pedig szerzői betűrendben; a második rész tantárgyanként, tantárgycsoportonként tárja fel az irodalmat – itt a rendező elv a publikációk megjelenésének ideje. (1983. [1984.] 100 l. Soksz.)

Válogatott referáló szakbibliográfia a hivatásos pártfogók munkájához címmel a bűncselekmény miatt felelősségre vont, torzult személyiségfejlődésű fiatakorúak gondozásához felhasználható irodalomról adott ki bibliográfiát ezer példányban, sokszorosításban az Országos Pedagógiai Intézet. *Dér Mária* összeállítása az általános jellegű szociológiai, szociálpszichológiai, társadalompolitikai és jogelméleti műveket bemutató fejezet után külön fejezetekben tárgyalja a pszichológia és a kriminálpszichológia, a kriminológia, továbbá a rehabilitáció–utógondozás megfelelő irodalmát, mégpedig úgy, hogy a bibliográfia mind a 104 tételéhez kellő tartalmi eligazítást nyújtó ismertetéseket is közöl. A kiadvány használatát névmutató könnyíti meg. (1983. 147 l.)

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete ötven évének kronológiája 1935–1985 címmel az egyesület, illetve jogelődje, a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete megalapításának 50. évfordulójára, a gödöllői (XVII.) egyesületi vándorgyűlés alkalmából eseménynaptárt jelentetett meg az MKE. Az egyesületi főtítkárr, *Kovács Dezső* által szerkesztett kiadvány olvasmánynak is érdekes, mivel a magyar könyvtárügy fél évszázadának belső, társadalmi, valamint szervezeti fejlődési vonalát mutatja be személyekhez, könyvtáros szakmai csoportosulásokhoz és eseményekhez kapcsolva és olyan részletességgel, hogy nélküle az időszak összefoglaló, hiteles könyvtártörténete is nehezen írható meg. Megjelenésével teljesebbé vált a felszabadulástani időszak egész könyvtárügyének krónikája is azáltal, hogy ez a kronológia kiegészíti a *Könyvtári Figyelő* által 1970-ben közölt 1945–1969-es eseménynaptárt, *Bereczky László* munkáját, illetve a *Könyvtáros 1978-tól kezdve évente közreadott Események... Krónika...* című összeállítását, amelyet a hiányzó 1970–1976-os évkör anyagának a következő lapszámokban történő közlésével a Könyvtáros rövidesen teljessé tesz. Az egyesület életének három időszakát három szerző dolgozta fel: A Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesületének kronológiáját – az alapítástól az 1950. évi megszűnésig („a működés ideiglenes szüneteltetéséig”) *Künstler Ferenc* állította össze, a Magyar Könyvtárosok Szabó Ervin Körének korszakát (1955–1964) 1962-ig *Somkuti Gabriella*, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete névvel fémjelzett időszakot (1965–1985)

pedig *Kovács Dezső* tárta fel, s ugyancsak az ő munkája az 1963. és az 1964. év krónikájának összeállítása is. A nélkülözhetetlen szakmai és könyvtárosképzési segédlet a könyvtárosegyesület 1983–1986-os tisztségviselőinek névsorával zárul. (1985. 60 l.)

Bél Mátyás kéziratok hagyatékának katalógusát, Szelestei N. László összeállítását ezer példányban, sokszorosításban adta ki a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára a nagy tudós születésének 300. évfordulója alkalmából. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem régi magyar irodalomtörténeti tanszékén készült munka célja, hogy a gazdag hagyaték számbavételével segítséget nyújtson a régóta hiányzó új Bél Mátyás-monográfia elkészítéséhez, a róla szóló egyetlen magyar nyelvű könyv, *Haan Lajos* munkája ugyanis már több mint százéves, 1879-ben jelent meg. Az összeállító a teljes hagyaték számbavételére törekedett, a volt Pozsonyi Evangélikus Liceum könyvtárába került kéziratokhoz azonban a könyvtár átalakítása miatt évek óta nem tudott hozzáférni, emiatt az ott őrzött anyagot szakirodalom alapján írta le a katalógus első számú füg-

gelékében. A 654 tételes műben 614 tétel képviseli a leggazdagabb lelőhelyet, az Esztergomi Főszékes-egyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményét; a 615–618 sz. tétel az Országos Levéltár Kollár Ádám Ferenc-féle anyagát; a 619–628. sz. a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday-gyűjteményében levő kéziratokat; a 629–654 sz. tétel pedig az Országos Széchényi Könyvtár Bél-kéziratait írja le. A magyarzatokat is tartalmazó leíró részt a két függelék (a második számú függelék Miller Jakab Ferdinánd leírását közli a Batthyány érsek által vásárolt Bél-hagyaték-ról), az egyesített név-, tárgy- és földrajzi mutató követi, és 32 oldalnyi kép zárja. A könyvtári helyismereti gyűjteményekben nélkülözhetetlen, illetve másutt is beszerzésre érdemes kézikönyv remélhetőleg ösztönözni fogja a megyei közgyűjteményeket a Bél Mátyás és munkatársai által összeállított kéziratok megemmonográfiák kiadására ott, ahol eddig még nem tették közzé ezeket. (1984. [1985.] 299 l., 32 sztl.t., 1 sztl.lev. 86 Ft.)

Tanulmányok a Tiszántúl XVI–XX. századi nevelésügyének történetéből címmel a Magyar Pedagógiai Társaság Szabolcs-Szatmár megyei tagozatának és neveléstörténeti szakosztályának együttes ülésén, Nyíregyházán 1984. ápr. 6-án elhangzott előadások szövege jelent meg 400 példányban [Az] *Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadványai. Neveléstörténeti füzetek* című sorozat 2. sz. kiadványaként. A *Balogh László* és *Benő Kálmán* által szerkesztett összeállításban elsősorban a szűkebb tájegység, Szabolcs-Szatmár iskolatörténetéről szóló

tanulmányok olvashatók (XVIII. századi falusi kisiskolák; a kisvárdai Szent Orsolya-rendi tanítóképző megszervezése; Nyírmada iskolái a XX. század első évtizedében; a közoktatásügy demokratizálása 1945 és 1948 között; a kisvárdai Bessenyei György Gimnázium a népi demokratikus átalakulás időszakában), több közlemény azonban általánosabb, az egész magyar neveléstörténetet érintő mondanivalót tartalmaz, mint például a Bél Mátyás életét, pedagógiai tevékenységét és a Tessedik Sámuel oktatási reformgondolatait tárgyaló munkák, továbbá a Sárospataki Népfőiskola Szabolcs megyéhez fűződő kapcsolataival foglalkozó előadás szövege. Ez utóbbi, valamint a Bél Mátyásról szóló áttekintés bibliográfiát is tartalmaz. (1985. 119 l.)

Infláció-antiinfláció címmel válogató, annotált bibliográfiát jelentetett meg a Központi Statisztikai Hivatal, Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat, amely a kiadványával új sorozatot indított *Szakkönyvtárak* elnevezéssel. Horváth Beáta és Szvitecz Zsuzsa igen értékes munkája a második világháborút követő magyarországi infláció és stabilizáció irodalmát tárgyaló fejezettel kezdődik, majd további öt fejezetet szentel olyan kérdések szakirodalmának áttekintésére, mint például az inflációelméletek, stabilizációs politikák, modellek; inflációs indexek; inflációs jövedelem-, bér-, foglalkoztatás-politika, munkanélküliség; infláció a fejlett tőkés államokban, a szocialista és a fejlődő országokban. Az egyes művek tartalmát néhány soros annotációval vagy cím-magyarazattal megvilágító, 184 tételes bibliográfia anyagát általában az elmúlt tíz évben megjelent munkák közül válogatták a szerkesztők, akik minden esetben közlik a KSH Könyvtár raktári jelzeteit is. Mutató nem készült az összeállításához. (1984. [1985.] 100 l. Soksz.)

Magyar őstörténeti tanulmányok címmel a Magyar Tudó-

mányos Akadémia Könyvtára a Körösi Csoma Társasággal közös kiadásban, a *Budapest Oriental Reprints* elnevezésű sorozat második (a kötet végén található helyesbítés szerint *harmadik*, Series A 2 [A 3] jelzésű) köteteként megjelentette a *Czeglédy Károly* orientalista, egyetemi tanár által korábban publikált magyar őstörténeti munkák reprintjeiből összeállított gyűjteményt. Az 1914-es születésű tudós munkásságát a 800 példányban közreadott mű szerkesztője,

Schütz Ödön tekinti át a kötet bevezetőjében, majd a folyóiratokban és a kötetekben megjelent tanulmányok reprintjei következnek témák szerinti csoportosításban. A kiadvány végén Czeglédy Károly munkásságának 113 teteles, időrendi felépítésű bibliográfiája található. (1984. [1985.] 365 l. 114 Ft)

Könyvtári kalauzok egész sorát jelentették meg a Magyar Könyvtárosok Egyesületének jubileumi vándorgyűlésére a vendéglátó megye könyvtárai. A tanácskozásoknak otthont adó Gödöllő két kalauzt is kiadott. A könyvtárközi bizottság 1500 példányban sokszorosított tájékoztatója **Könyvtárak és művelődési intézmények Gödöllőn** címmel nyolc könyvtár és három művelődési intézmény adatait ismerteti, és mindegyikről fényképet is közöl; a **Tájékoztató a Gödöllői Agrártudományi**

Egyetemről című kalauz pedig két, külön számozott részben, 12 és 8 oldalon adja közre az egyetemmel, illetve könyvtárával összefüggő legfontosabb tudnivalókat. – A Szentendren működő Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár a megye könyvtári híradójának, a *Pest Megyei Könyvtárosnak* különkiadásában **Pest megyei könyvtárak** címmel mutatja be a tanácsi hálózat legnagyobb egységeit, 15 intézményt, s a vonzáskörzetükbe tartozó kisebb könyvtárakat is felsorolja. – **A Szakszervezeti könyvtárak Pest megyében 1960–1985 c.** kiadvány tulajdonképpen történeti áttekintése az SZMT Központi Könyvtár megalakulása óta eltelt negyedszázadnak. Ez a bemutatási módszer érthető is, mert a 271 szolgáltatóhely közül legfeljebb a 22 önálló könyvtár adatainak részletesebb felsorolását bírta volna el az 1800 példányban kibocsátott, fényképet is tartalmazó füzet.

Földes Ferenc immár klasszikusnak számító művelődésszociográfiai röpirata, a Cserépfalvi-féle „Kék könyvek” sorozatban 1941-ben kiadott **Munkásság és parasztság kulturális helyzete Magyarországon** című kötet fakszimilében megjelent *Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum hasonmás kiadványai* című sorozatban. Földes Ferenc művében a statisztika száraz adatait megszólaltatva azt mutatja ki megcáfolatlanul, hogy a két világháború közötti rendszer iskoláztatási viszonyai közepette a munkásság és a parasztság fiataljainak, különösen a legszegényebb rétegekbe tartozóknak alig van esélyük a tanulásra, magasabb iskolai végzettség szerzésére, és az ellenforradalmi rendszer által hirdetett Kárpát-medencei „kultúrfölény” merő kitalálás, mivel az 1930-as népszámlálás szerint az ország lakosságának 9,6 százaléka írástudatlan volt. A 400 példányban kiadott, bibliofiliai felhasználásra is szánt karcú kötet könyvtári tájékoztatási értékét növeli az utószó – Kornidesz Mihály portréja a 33 éves korában, 1943. január 13-án munkaszolgá-

tosként Ukrajnában eltűnt-elpusztult Földes Ferencről –, valamint a *Pozsár Istvánné* által összeállított 55 tételes Földes-bibliográfia. (1985. 115. 13 l. 33 Ft)

Könyvespolc címmel *Futáky László* könyvismertetéseinek és -kritikáinak gyűjteményét adta közre 600, sokszorosított példányban a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, amely ezzel a kiadvánnyal [*A Szabolcsi Téka-sorozata, 1. keret* megjelöléssel új sorozatot is indított. A nyíregyházi megyei könyvtár igazgatóhelyettese által írt, a helyi újságokban és más megyei orgánumban megjelent ismertetések a könyvtárosi irodalomközvetítő tevékenység, illetve szakmai műhelymunka során keletkeztek, s jelentőségüket a személyesség adhatja meg: egy szorgalmasan olvasó, a friss irodalmi és könyvtárügyi kiadványtermésre figyelő, érdeklődő ember a maga irodalmi (szakirodalmi) élményeit gyorsan és meggyőző erővel adhatja át az általa jól ismert olvasótábor nyitottabb szellemű tagjainak. Hasznuk elsősorban két területen mutatkozik: a megyei, illetve megyei kötődésű szépirok alkotásainak megismertetésében-népszerűsítésében (a kötet csaknem 70 recenziója – néhány esetben: hosszabb annotációja – közül 12 tartozik e csoportba) és a könyvtároszakma körébe tartozó könyvek ajánlásában, ugyanis a *Lépcsők az olvasási, könyv- és könyvtárkultúrához* c. fejezetben levő ugyancsak 12 ismertetés olvasási kérdésekre, könyvtári szakkiadványokra, könyvtári kézi és segédkönyvekre hívja fel a figyelmet. Két további fejezet a kortárs szépirodalom elmúlt tíz évtizedében kiadott alkotásaiból, valamint irodalom- és művelődéstörténeti kiadványaiból mutat be 22, illetve 14 kötetet. (1985. 182 l. 25 Ft.)

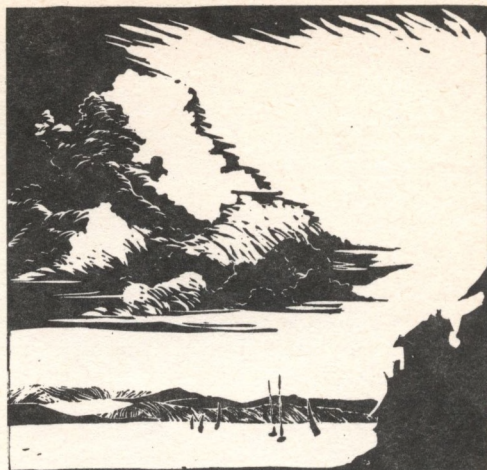
„Minden égtáj felnövő reménye” címmel a világíjűsági találkozó történetéről állított össze bibliográfiát *Kricsfalussy Istvánné* és *Kozák Imréné*. Munkájuk nagyobbik fele, a 60 oldalas füzetből

45 oldal a VIT-ek történetét ismerteti, külön-külön tárgyalva a találkozók, majd a jelszavakat, a VIT-ekről szóló verseket, dalokat közli – az utóbbiakat kottájukkal együtt –, végül a kiadvány utolsó negyedében ajánló bibliográfia olvasható, amelyben az összefoglaló munkák után ugyancsak a találkozók helye szerinti csoportosításban található meg a vonatkozó irodalom. A füzet végén vetélkedők kérdései, VIT-totó és zenei ajánlatok olvashatók. Az ötletes és idejében megjelent összeállítás sajnálatos módon impresszum nélkül látott napvilágot, a kibocsátó könyvtár kiletét több „gyanúba vett” megyei és szakszervezeti központi könyvtár megkerdezésével sem sikerült felfednünk, sőt a Debreceni Megyei Könyvtár országos nyilvántartásában sincs nyoma a kiadványnak. (H. n., é. n., k. n. 61 l. Soksz.)

Szeptember 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok, statisztikai adattárak: *Debreceni Hívgató. 1985. augusztus* (Debreceni Városi Könyvtár); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató. 1985/6. sz., június* (Ballasi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Gyapadési Jegyzék. 1985/7. sz.* (Agrártudományi Egyetem, Központi Könyvtár, Keszthely); *Gyapadési Jegyzék. 1985/1. sz.* ([A] Kaposvári Tanítóképző Főiskola Könyvtára); *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke. 1985. július–augusztus* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtári kiadványok a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárba beérkezett kötelesempéldányok alapján. 1985., 2. negyedév* (Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár, Debrecen);

Könyvtári Tájékoztató. 1985/8. sz., augusztus. Melléklete: *Sajtófigyelő 1985. április 1.–június 30.* (Nagyközségi Könyvtár, Edelény); *Könyvtári Tájékoztató. 1985/8. sz.* (ÉTINFORM, ÉTI [Építéstudományi Intézet]); *Külföldi Közgazdasági Irodalmi Szemle. „A”-sorozat. Referátumok. 1985/2. sz., „B”-sorozat. Bibliográfia. 1985/2. sz.* (A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára); *Külföldi Magyar Nyelvű Kiadványok. Külföldön magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek válogatott bibliográfiája. 1985/3. sz., július–szeptember. 1218–2154. tétel.* (Országos Széchényi Könyvtár); *Külföldön megjelent legfontosabb jogtudományi művek jegyzéke, 1985. első negyedév.* (Országgyűlési Könyvtár); *A Magyar Könyvtári Szakirodalmi Bibliográfiája. 1984/4. sz. M. 32356 – M. 32740.* (OSZK); *Mezőgazdasági Olvasó 1985.* (Földi János Nagyközségi Könyvtár, Hadháztéglás); *A Műszaki Könyv- és Dokumentumtár állománygyarapodási jegyzéke. 1985/6. sz., 1985/7. sz.* (Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet, ACSI); *Oktatástechnológiai Információk. Ajánló irodalom. '85/2. sz.* (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *OMIKK Híradó. 1985/6. sz.* (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Szakirodalmi Gyorstájékoztató. 1985/5. sz.* (Testnevelési Főiskola, Könyvtár); *Tanulmányúti beszámolókat tartalmazó bibliográfiája. Az 1984. évi – ([Az] Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára, Sopron); *Területi Orvosi Bibliográfia. 6–7. sz.* [1984.] (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Új Média. Audiovizuális állománygyarapítási tanácsadó. 1985/1., 1985/2. sz.* (Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém); *Új szerzemények tájékoztatója. 1984/85. 6. sz.* ([A] SZOT Központi Iskola Könyvtára); *Világ-irodalmi információs szemle a külföldi időszaki sajtóból. 1984/3–4. sz.* (Állami Gorkij Könyvtár). – *Települesein könyvtári ellátása Hajdú-Biharban. 1984.* (Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár, Debrecen).*

OLEJNYIK ÁGNES
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 622. oldalon)

